

گزارش سالانه اعدام در ایران ۲۰۲۴

گزارش سالانه اعدام در ایران ۲۰۲۴

تصویر روی جلد: مادر محسن شکاری، معترض اعدام‌شده، بر سر مزار او پوستری با مضمون حمایت از «سه‌شنبه‌های نه به اعدام» در دست دارد.

تصویر پشت جلد: اعدام محمدعلی سلامت در آرامستان باغ بهشت همدان در ملاًعام، ۲۲ آبان ۱۴۰۳.

این گزارش به همت سازمان حقوق بشر ایران و با حمایت سازمان فرانسوی ECPM (با هم علیه مجازات اعدام) تهیه شده است. سازمان حقوق بشر ایران^۱ و ECPM^۲ از سال ۲۰۱۲ برای تدوین و انتشار گزارش‌های سالانه مجازات اعدام در ایران و آگاهی‌رسانی در این زمینه با یکدیگر همکاری می‌کنند.

حق چاپ و نشر: سازمان حقوق بشر ایران و ECPM، سال ۲۰۲۵ ©

^۱ <https://iranhr.net/fa/>

^۲ <https://www.ecpm.org/en/>

فهرست مطالب

5	پیشگفتار
10	درباره این گزارش
12	گزارش سالانه ۲۰۲۴ در یک نگاه
13	دیباچه
16	منابع
17	آمار و ارقام
20	ساختار قدرت در جمهوری اسلامی و مجازات اعدام
21	رهبر جمهوری اسلامی
22	قوه قضائیه
22	قوه مقننه
23	قوه مجریه
27	چارچوب قانونی
27	معاهدات بین‌المللی
33	قانون جمهوری اسلامی ایران
40	قانون مبارزه با مواد مخدر
42	روند دادرسی
42	از دستگیری تا اثبات جرم
54	اعدام در عمل
54	اتهامات
56	اعدامها به اتهام محاربه، بغی و افساد فی الارض در سال ۲۰۲۴
58	اعدامهای مربوط به اعتراضات در سال ۲۰۲۴
62	اعدامها به اتهام تجاوز و تعرض جنسی در سال ۲۰۲۴

64	اعدام‌ها با اتهامات مربوط به جرایم مواد مخدر در سال ۲۰۲۴
74	اعدام‌ها به اتهام قتل (قصاص نفس) در سال ۲۰۲۴
79	زندان قزل‌حصار: پایتخت جدید اعدام در ایران
79	قزل‌حصار: کانون مقاومت علیه مجازات اعدام
85	سهام دادگاه‌های کیفری و انقلاب در اعدام‌های سال ۲۰۲۳
87	اعدام در ملأعام
89	پراکندگی جغرافیایی اعدام‌ها
93	اعدام‌های مخفیانه و اعلام‌نشده
93	مستندسازی اعدام‌های اعلام‌نشده
96	توزیع جغرافیایی اعدام‌های اعلام‌شده و اعلام‌نشده/مخفیانه
97	دسته‌بندی اعدام‌ها
97	کودک-مجرمان
101	زنان
107	افراد مبتلا به ناتوانی‌های روانی و ذهنی
108	اقلیت‌های اتنیک
112	شهروندان خارجی
115	شهروندان دوتابعیتی
117	راه‌های محدود کردن استفاده از مجازات اعدام در ایران
117	کارزار داخلی مداوم و فشار بین‌المللی
120	دسته‌هایی از اعدام‌ها که امکان کاهش آن‌ها وجود دارد
120	اعدام کودک-مجرمان
120	اعدام در ملأعام
121	قصاص نفس
123	جنبش‌های ترویج لغو اعدام و بسیج جامعه مدنی داخل ایران

124	جنبش «سه‌شنبه‌های نه به اعدام»
127	جنبش بخشش
129	سرکوب فعالان لغو مجازات اعدام
132	توصیه‌ها
135	پیوست‌ها
135	پیوست ۱: سرانه اعدام‌ها در هر استان
138	پیوست ۲: در خطر اعدام

پیشگفتار

پروفسور جاوید رحمان، گزارشگر ویژه پیشین سازمان ملل در مورد وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران

باعث افتخار من بود که در دوره‌ای کامل و حداکثر زمان ممکن مأموریت، از ژوئیه ۲۰۱۸ تا ژوئیه ۲۰۲۴، به‌عنوان گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در مورد وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران خدمت کنم.

در طول مأموریت، نگرانی عمیق خود را در مورد سلب خودسرانه حق حیات ابراز کردم و همچنین از اعدام‌های فراقضایی، خودسرانه و فراقانونی ده‌ها هزار مخالف سیاسی رژیم، از زمان تأسیس جمهوری اسلامی در سال ۱۹۷۹، به‌شدت ابراز انزجار و نگرانی کردم. در آخرین گزارش‌های مفصل خود، اعدام‌های فراقضایی، خودسرانه و فراقانونی هزاران زندانی سیاسی را که به‌طور خودسرانه بازداشت شده بودند، مستند کردم. این موارد جرایم علیه بشریت، از جمله قتل و نابودی

سیستماتیک مخالفان، و همچنین نسل‌کشی را در بازه زمانی ۱۹۷۹ تا ۱۹۸۸ شامل می‌شود.^۳ این اعدام‌ها شامل تعداد زیادی از کودکان و زنانی می‌شد که برخی از این زنان طبق گزارش‌ها قبل از اعدام مورد تجاوز قرار گرفتند.

در گزارش‌های خود، به فاجعه کشتار جمعی ۱۹۸۸ (سال ۱۳۶۷ خورشیدی) اشاره کردم که در آن هزاران زندانی سیاسی بین ژوئیه تا سپتامبر ۱۹۸۸ قربانی اعدام‌های فراقضایی، خودسرانه و جمعی شدند و ناپدیدسازی‌های قهری گسترده‌ای صورت گرفت. با توجه به شواهد ارائه‌شده، من بر این باورم که جنایات علیه بشریت و نسل‌کشی در این مقطع زمانی علیه اعضای اپوزیسیون سیاسی در ایران رخ داده است.^۴

هدفگیری زندانیان سیاسی و سلب خودسرانه حق حیات همچنان ادامه دارد: شش مرد در معرض خطر جدی اعدام قرار دارند، پس از محاکمه‌هایی که شدیداً ناعادلانه بوده‌اند. به گزارش عفو بین‌الملل، در اکتبر ۲۰۲۴، شعبه ۲۶ دادگاه انقلاب تهران این افراد را به جرم «بغی» (قیام مسلحانه علیه حکومت) محکوم و حکم اعدام آن‌ها را صادر کرد. این حکم در پی محاکمه‌ای به شدت ناعادلانه صادر شده که همراه با ادعاهای شکنجه و آزار برای گرفتن اعترافات اجباری بوده است.^۵

اعدام‌ها در ایران تنها به محکومان جرایم سیاسی و امنیتی محدود نمی‌شود. در واقع، دست‌کم ۸۰ جرم در قوانین جمهوری اسلامی ایران مشمول مجازات اعدام هستند، از جمله قصاص (قتل عمد) و همچنین «جرایمی» مانند زنا، همجنس‌گرایی، ارتداد، توهین به مقدسات، جرایم مواد مخدر و برخی اتهامات امنیتی.

جمهوری اسلامی ایران یکی از اعضای میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (ICCPR) محسوب می‌شود، اما مقام‌های ایرانی با اعمال مجازات اعدام برای جرایمی فراتر از «جدی‌ترین جنایات»، آشکارا حق حیات را که در ماده ۶(۲) این میثاق تضمین شده است، نقض می‌کنند.^۶ کمیته حقوق بشر سازمان ملل متحد که بر اجرای این میثاق نظارت دارد، صراحتاً تأکید کرده است که «جدی‌ترین

^۳ UN Special Rapporteur on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran, Javaid Rehman, "Atrocity Crimes" and grave violations of human rights committed by the Islamic Republic of Iran (1981–1982 and 1988): Detailed findings, *op. cit.*

^۴ همان

^۵ Amnesty International: Iran: Six Men at Risk of Execution After Grossly Unfair Trial, 23 January 2025, <https://www.amnesty.org/en/documents/mde13/8965/2025/en/> - Amnesty International (last accessed 25 January 2025).

^۶ New York, 16 December 1966 United Nations, 999 U.N.T.S. 171; 6 I.L.M. (1967) 368.

جنایات» تنها باید شامل قتل عمد باشد و جرایمی که مستقیماً منجر به قتل نشده‌اند، مانند فساد اقتصادی، دزدی مسلحانه، آدم‌ربایی، جرایم مواد مخدر و جرایم جنسی، هرگز نباید مجازات اعدام قرار گیرند.⁷

جمهوری اسلامی ایران از بزرگ‌ترین مجریان مجازات اعدام در جهان است و این کار را در نقض آشکار قوانین بین‌المللی حقوق بشر انجام می‌دهد. این تخلفات شامل: نقض حق متهم به دادرسی عادلانه، اجرای احکام اعدام به‌گونه‌ای که مصداق شکنجه و رفتار بی‌رحمانه، غیرانسانی و تحقیرآمیز است، و هدف‌گیری خودسرانه و نامتناسب اقلیت‌های قومی، زبانی و مذهبی در ایران. در دوره مأموریتم به عنوان گزارشگر ویژه، به این نتیجه رسیدم که تقریباً تمام اعدام‌های ایران مصداق سلب خودسرانه حق حیات و نقض کامل قوانین بین‌المللی است.

آمار اعدام‌ها در سال ۲۰۲۴ به شدت نگران‌کننده و هشداردهنده است: در این سال دست‌کم ۹۷۵ نفر اعدام شدند (در مقایسه با ۸۳۴ اعدام در سال ۲۰۲۳)^۸، بیش از ۵۰٪ از اعدام‌ها به جرایم مواد مخدر مربوط بود^۹، ایران بزرگ‌ترین اعدام‌کننده زنان در جهان است، جمهوری اسلامی برخلاف تعهدات بین‌المللی، همچنان مجرمان کودک را اعدام می‌کند (حداقل یک کودک در ۲۰۲۴ اعدام شد)^{۱۰}، و اعدام‌های گسترده اقلیت‌های بلوچ و کرد که نشان‌دهنده ماهیت تبعیض‌آمیز و ناعادلانه اعدام‌ها است.

اعدام در ایران به عنوان ابزاری برای سرکوب و ارعاب علیه اقشار آسیب‌پذیر و به حاشیه رانده‌شده جامعه مورد استفاده قرار می‌گیرد. شواهد قاطع نشان می‌دهند که مجازات اعدام نه تنها موجب عدالت نمی‌شود، بلکه باعث افزایش امنیت جامعه نیز نمی‌گردد.

مجازات اعدام شکلی از خشونت دولتی است. نگره‌داشتن این مجازات نقض آشکار حقوق بشر و کرامت انسانی است. کمیته حقوق بشر سازمان ملل در تفسیر عمومی شماره ۳۶ خود تأکید می‌کند که مجازات اعدام با رعایت کامل حق حیات سازگار نیست، و لغو آن برای توسعه تدریجی حقوق

⁷ UN Human Rights Committee, General Comment No. 36, Article 6: right to life, 3 September 2019, CCPR/C/GC/36, para. 35.

⁸ IHRNGO and ECPM, *Annual Report on the Death Penalty in Iran*, 2024, <https://iranhr.net/en/reports/42/>; UN Special Rapporteur on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran, Javaid Rehman, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran*, 9 February 2024, A/HRC/55/62, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g24/012/59/pdf/g2401259.pdf>, para. 8.

⁹ IHRNGO and ECPM, *Annual Report on the Death Penalty in Iran*, 2024, <https://iranhr.net/en/reports/42/>

¹⁰ همان.

بشر ضروری است.¹¹

من به شجاعت و ایستادگی زندانیان سیاسی در ایران احترام می‌گذارم. در ژانویه ۲۰۲۴، زندانیان سیاسی در اعتراض به اعدام‌ها اعتصاب غذا کردند که بعداً به جنبش هفتگی «سه‌شنبه‌های سیاه» و «سه‌شنبه‌های بدون اعدام» تبدیل شد. این اعتصاب‌ها و اعتراضات اکنون به ۳۵ زندان در سراسر ایران گسترش یافته است.

در مدت مأموریتم، حداقل ۳۵ توصیه به مقامات ایرانی ارائه دادم که شامل لغو کامل مجازات اعدام و اصلاح قوانین ناقض حق حیات بود.¹² اکنون به عنوان گزارشگر ویژه پیشین سازمان ملل، بار دیگر خواهان لغو فوری مجازات اعدام در تمامی جرایم و در هر شرایطی هستم.

¹¹ UN Human Rights Committee, General Comment No. 36, *op. cit.*, para. 50.

¹² UN Human Rights Council, Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran, 2024, *op. cit.*, para. 59.

درباره این گزارش

هفدهمین «گزارش سالانه اعدام در ایران»، کاری از سازمان حقوق بشر ایران و سازمان «با هم علیه مجازات اعدام» (ECPM)، به ارزیابی و تحلیل روند مجازات اعدام در سال ۲۰۲۴ در جمهوری اسلامی ایران می‌پردازد. تعداد اعدام‌ها در سال ۲۰۲۴، روند آن‌ها نسبت به سال‌های گذشته، چارچوب قانونی و رویه‌ها، اتهامات، توزیع جغرافیایی و تفکیک ماهانه اعدام‌ها در این گزارش آمده است. همچنین فهرست کودک-مجرمان و زنان اعدام‌شده در سال ۲۰۲۴ نیز در جدول‌های تدوین‌شده در این گزارش ارائه شده است.

این گزارش همچنین به جنبش لغو مجازات اعدام در ایران، دربرگیرنده جنبش بخشش، و سهم آن در کاهش به‌کارگیری مجازات اعدام می‌پردازد و تحلیلی درمورد اینکه چگونه جامعه بین‌الملل می‌تواند در محدودکردن دامنه مجازات اعدام در ایران مشارکت کند، به دست می‌دهد.

گزارش ۲۰۲۴ نتیجه کار سخت اعضا و حامیان «سازمان حقوق بشر ایران» و داوطلبانی است که در گزارش، مستندسازی، گردآوری، تحلیل و نگارش محتوای آن مشارکت داشتند. ما به‌ویژه از منابع سازمان حقوق بشر ایران در داخل کشور سپاسگزاریم که با گزارش اعدام‌های اعلام‌نشده و مخفیانه در زندان‌های ۳۰ استان کشور، خطر قابل‌توجهی را به جان می‌خرند.

با توجه به شرایط بسیار دشوار و فقدان شفافیت رسمی در کنار خطرها و محدودیت‌های آشکاری که مدافعان حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران با آن مواجه‌اند، این گزارش نمی‌تواند شامل تمامی موارد مجازات اعدام در ایران باشد. سازمان حقوق بشر ایران دست‌کم ۳۹ گزارش اعدام دریافتی را در این گزارش لحاظ نکرده است، چراکه تک‌منبعی بودند و بنابر استانداردهای ما به آمار اضافه نشده‌اند. با این حال، هدف از تدوین این گزارش، دستیابی به کامل‌ترین و واقعی‌ترین آمار در شرایط کنونی است.¹³ گزارش حاضر، مرگ‌های مشکوک در بازداشتگاه، زندانیان محکوم به اعدامی که قبل از اعدام در زندان جان سپرده‌اند، یا کسانی را که زیر شکنجه کشته شدند، شامل نمی‌شود.

سازمان «با هم علیه مجازات اعدام» (ECPM) از تدوین، فرایند ویرایش و انتشار این گزارش در چارچوب فعالیت‌های بین‌المللی خود علیه مجازات اعدام حمایت می‌کند. تنها با اتخاذ یک استراتژی

¹³ به بخش «منابع» در ادامه گزارش مراجعه کنید.

قوی برای نشر و توزیع اطلاعات می‌توان بر معضل نبود شفافیت در مورد مجازات اعدام در ایران چیره شد. هدف سازمان حقوق بشر ایران و ECPM از انتشار این گزارش‌ها، ارائه حقایق است که بر دیدگاه بین‌المللی اثر بگذارد و در نتیجه، به ایجاد تغییر در ایران در خصوص مجازات اعدام کمک کند. ایران به نسبت جمعیت، در صدر کشورهای اعدام‌کننده جهان قرار دارد.

گزارش سالانه ۲۰۲۴ در یک نگاه

- دستکم ۹۷۵ تن در سال ۲۰۲۴ در ایران اعدام شده‌اند. این عدد نسبت به ۸۳۴ اعدام که در سال گذشته میلادی ثبت شد، ۱۷ درصد افزایش یافته است.
- تنها ۹۵ اعدام (کمتر از ۱۰ درصد) از سوی مقام‌های رسمی یا رسانه‌های داخلی گزارش شده‌اند. این آمار ۱۵ درصد در سال ۲۰۲۳، ۱۲ درصد در سال ۲۰۲۲، ۱۶ درصد در سال ۲۰۲۱ و میانگین آن بین سال‌های ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۰ حدود ۳۳ درصد بود.
- ۹۰ درصد از کل اعدام‌های گنجانده شده در گزارش ۲۰۲۴، یعنی ۸۸۰ اعدام، از سوی مقام‌ها اعلام نشده است.
- دستکم ۵۰۳ اعدام (۵۱.۶ درصد از کل اعدام‌ها) با اتهام‌های مربوط به مواد مخدر اجرا شده‌اند. این آمار در سال ۲۰۲۳ برابر با ۴۷۱، در سال ۲۰۲۲ برابر با ۲۵۶ مورد (۴۴ درصد) و در سال ۲۰۲۱ میلادی ۱۲۶ مورد (۳۸ درصد) بوده است. اما بین سال‌های ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۰ به طور میانگین سالانه ۲۴ تن به این اتهام اعدام شدند.
- تنها ۱۵ مورد یعنی سه درصد از ۵۰۳ اعدام مرتبط با مواد مخدر از سوی منابع رسمی اعلام شده است.
- دستکم ۴۱۹ اعدام (۴۳ درصد از کل اعدام‌ها) به اتهام قتل بوده است.
- دو معترض در بین کسانی بودند که به اتهام قتل عمد اعدام شدند.
- دستکم ۳۱ نفر، از جمله ۹ شهروند گُرد و یک تن که از کشورهای همسایه روده و به ایران برده شده بود، برای اتهام‌های امنیتی (محاربه، بغی و افساد فی الارض) اعدام شدند.
- دستکم ۲۲ نفر به اتهام تجاوز جنسی اعدام شدند.
- ۴ نفر در ملأعام به دار آویخته شدند.
- دستکم ۱ کودک-مجرم در میان اعدام‌شدگان بود. پرونده ۳ مورد احتمالی دیگر در زمان تدوین گزارش در دست بررسی بود.
- دستکم ۳۱ زن اعدام شدند که بالاترین آمار اعدام زنان طی دستکم ۱۷ سال گذشته بوده است.
- دستکم پنج تن از اعدام‌شدگان از بیماری‌های روحی روانی یا معلولیت رنج می‌بردند.
- دستکم ۸۰ شهروند افغان اعدام شدند. این آمار در سال ۲۰۲۳ برابر با ۲۵ تن و در سال ۲۰۲۲ برابر با ۱۶ تن بود.
- دستکم ۵۳۴ اعدام در سال ۲۰۲۴ و بیش از ۵۰۷۵ اعدام از سال ۲۰۱۰، بر اساس احکام اعدام صادر شده در دادگاه‌های انقلاب بوده است.
- دستکم ۶۴۹ زندانی که به اتهام قتل به اعدام محکوم شده بودند، از سوی خانواده‌های قربانیان قتل براساس قوانین قصاص بخشیده شدند.

دیباچه

گزارش سالانه هفدهم درباره مجازات اعدام در ایران که توسط سازمان حقوق بشر ایران (IHRNGO) و همبستگی علیه مجازات اعدام (ECPM) منتشر شده است، از افزایش نگران‌کننده استفاده از مجازات اعدام توسط جمهوری اسلامی در سال ۲۰۲۴ پرده برمی‌دارد. در این سال، دست‌کم ۹۷۵ اعدام انجام شده است که نسبت به ۸۳۴ مورد ثبت‌شده در سال ۲۰۲۳ میلادی، ۱۷ درصد افزایش را نشان می‌دهد. این افزایش نشان‌دهنده بالاترین تعداد اعدام‌های ثبت‌شده در ایران در بیش از دو دهه اخیر است، به‌ویژه در نیمه دوم سال که هم‌زمان با تشدید تنش‌ها میان ایران و اسرائیل بود.

محمود امیری‌مقدم، مدیر سازمان حقوق بشر ایران، در واکنش به این گزارش گفت:

«درحالی‌که توجه جهان به تنش‌های فزاینده بین ایران و اسرائیل معطوف بود، جمهوری اسلامی از نبود نظارت بین‌المللی سوءاستفاده کرد تا مردم خود را با اجرای روزانه ۵ تا ۶ اعدام به وحشت اندازد. چون مردمی که خواستار حقوق اساسی خود هستند، بزرگ‌ترین تهدید برای حکومت محسوب می‌شوند و مجازات اعدام همچنان قوی‌ترین ابزار سرکوب سیاسی آن است. این اعدام‌ها بخشی از جنگ جمهوری اسلامی علیه مردم خودش برای حفظ قدرت است.»

از میان این اعدام‌ها، تنها ۹۵ مورد (کمتر از ۱۰ درصد) به‌طور رسمی اعلام شد، که این میزان نسبت به ۱۵ درصد اعلام‌شده در سال ۲۰۲۳ کاهش محسوسی را نشان می‌دهد. این عدم شفافیت عمدی، علاوه بر تضعیف پاسخگویی، باعث می‌شود که مقیاس واقعی استفاده حکومت از مجازات اعدام پنهان بماند.

بخش قابل‌توجهی از این اعدام‌ها به اتهام جرایم مرتبط با مواد مخدر انجام شده است، به‌طوری‌که دست‌کم ۵۰۳ نفر در این رابطه اعدام شده‌اند؛ افزایشی چشمگیر در مقایسه با سال‌های گذشته. این اعدام‌ها به‌طور نامتناسبی اقلیت‌های به حاشیه رانده‌شده، از جمله اقلیت بلوچ را تحت تأثیر قرار داده است.

با وجود این روند نگران‌کننده، دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل (UNODC) در برابر این مسئله سکوت اختیار کرده و همچنان به همکاری‌های اجرایی خود با جمهوری اسلامی ادامه داده است. این در حالی است که در ماه آوریل، ۸۴ سازمان حقوق بشری، از جمله IHRNGO و ECPM، بیانیه‌ای جهانی صادر کردند و از UNODC خواستند که پرونده‌های اجرایی خود را در ایران تا زمان توقف این اعدام‌ها به حالت تعلیق درآورد.

رافائل شنوئیل-هزان، مدیر اجرایی ECPM، در انتقاد از ادامه همکاری‌های UNODC با ایران درحالی‌که آمار اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر به بالاترین حد خود رسیده است، گفت:

«UNODC و کشورهای که پروژه‌های اجرایی آن را در ایران تأمین مالی می‌کنند، باید مسئولیت خود را در اعدام صدها نفر به جرم جرایم مواد مخدر بپذیرند. با ادامه این همکاری، درحالی‌که جمهوری اسلامی اعدام‌های گسترده انجام می‌دهد، آن‌ها در خطر همدستی در این جنایات هستند. UNODC باید فوراً پروژه‌های خود را در ایران به حالت تعلیق درآورد تا زمانی که همه اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر متوقف شود.»

سال ۲۰۲۴ همچنین شاهد بیشترین تعداد اعدام‌های قصاص (قصاص‌النفس) در بیش از دو دهه اخیر بوده است، به طوری‌که دست‌کم ۴۱۹ نفر به اتهام قتل اعدام شده‌اند. قوانین قصاص که به شدت غیرانسانی و ظالمانه هستند، مسئولیت اجرای حکم اعدام را بر دوش خانواده قربانی می‌گذارند و از آنجایی که سقف قانونی برای دیه وجود ندارد، شمار زیادی از متهمان به دلیل ناتوانی در پرداخت مبالغ سرسام‌آور دیه اعدام می‌شوند.

برای نمونه، عباس کریمی، پدری دارای دو فرزند، به دلیل عدم توانایی در پرداخت بیش از یک میلیون یورو دیه اعدام شد. در موردی دیگر، احمد علیزاده به مدت ۲۸ ثانیه به دار آویخته شد، سپس بنا به درخواست شاکی از چوبه دار پایین آورده و احیا شد، اما چند هفته بعد مجدداً اعدام گردید.

مقامات ایرانی در سال ۲۰۲۴ سرکوب مخالفان سیاسی را تشدید کردند و دست‌کم ۱۰ نفر را که با گروه‌های اپوزیسیون ممنوعه مرتبط بودند، اعدام کردند. از این تعداد، ۹ نفر زندانی سیاسی کرد و یک زندانی سیاسی دوتابعیتی ربوده‌شده از یک کشور همسایه بودند. تمامی این افراد پس از محاکمات نمایشی در دادگاه‌های انقلاب به اعدام محکوم شدند.

همچنین، محمد قبادلو و رضا رسایی، دو معترض جنبش زن، زندگی، آزادی، به اتهام قتل اعدام شدند. رضا رسایی، که یک معترض کرد و پیرو آیین یارسان بود، بر اساس اعترافات اجباری تحت شکنجه و علم قاضی محکوم شد. چندین معترض دیگر این جنبش همچنان در معرض خطر اعدام قرار دارند.

اعدام زنان نیز به سطحی نگران‌کننده رسید، به طوری‌که دست‌کم ۳۱ زن اعدام شدند، که بیشترین تعداد از زمان شروع ثبت این آمار توسط IHRNGO در سال ۲۰۰۷ است. دو فعال کرد، پخشان عزیز و وریشه مرادی، به اعدام محکوم شدند، اما به لطف کارزارهای مردمی

و فشارهای بین‌المللی، اجرای احکام آن‌ها تاکنون متوقف شده است.

جمهوری اسلامی همچنین به عنوان یکی از معدود کشورهای جهان، همچنان اعدام در ملأ عام و اعدام مجرمان کودک را ادامه داد. دست‌کم یک مجرم کودک اعدام شد و تحقیقات درباره سه مورد دیگر همچنان در جریان است. افزون بر این، حکومت سرکوب شهروندان افغانستان را نیز تشدید کرد و با اجرای دست‌کم ۸۰ اعدام، که سه برابر آمار سال قبل است، سیاست‌های تبعیض‌آمیز خود را علیه این گروه افزایش داد.

در مقابل این سرکوب فزاینده، مخالفت‌های داخلی و بین‌المللی با مجازات اعدام افزایش یافته است. در داخل ایران، زندانیان کارزار «سه‌شنبه‌های بدون اعدام» را آغاز کردند، که جنبشی اعتراضی با حمایت جهانی است و بیش از یک سال ادامه داشته است.

محمود امیری‌مقدم، مدیر سازمان حقوق بشر ایران، درباره این کارزار گفت:

«جنبش سه‌شنبه‌های بدون اعدام نقطه عطفی در جنبش لغو مجازات اعدام در ایران است. برای نخستین بار، جنبشی مردمی که زندانیان آن را هدایت می‌کنند، هر هفته علیه همه اعدام‌ها، نه فقط اعدام‌های سیاسی، اعتراض می‌کند. این نشان‌دهنده آغاز یک حرکت اجتماعی گسترده‌تر برای به چالش کشیدن اعدام در تمامی اشکالش است. مردم ایران، سازمان‌های حقوق بشری و جامعه جهانی باید از این جنبش حمایت کنند.»

افزایش شدید اعدام‌ها در سال ۲۰۲۴ نشان می‌دهد که جمهوری اسلامی بیش از پیش به مجازات اعدام متوسل شده تا مخالفان را خاموش و کنترل خود را حفظ کند. از سال ۲۰۱۰ تاکنون، بیش از ۸,۸۰۰ اعدام در ایران ثبت شده است.

هم‌زمان با انتشار این گزارش، سازمان حقوق بشر ایران (IHRNGO) و ECPM از جامعه بین‌المللی، از جمله شورای حقوق بشر سازمان ملل، UNODC، و دولت‌هایی که با ایران روابط دیپلماتیک دارند، درخواست می‌کنند که مسئله اعدام را در اولویت مذاکرات خود با مقامات ایرانی قرار دهند. فشار بین‌المللی مستمر برای افزایش هزینه سیاسی اعدام‌ها و توقف ماشین کشتار جمهوری اسلامی ضروری است.

منابع

در خصوص رویه‌های قضایی و تعداد احکام و اعدام‌ها در ایران با عدم شفافیت فزاینده‌ای روبه‌رویم. آمار اعدام‌های ارائه‌شده در این گزارش براساس اطلاعات رسمی و موارد مستند است. از این رو، رقم ارائه‌شده حداقلی و اعداد واقعی بدون شک بیشتر است. مقام‌های ایرانی تمامی اعدام‌های اجراشده را اعلام نمی‌کنند. بنابراین، ما بین اعدام‌های «رسمی» و «غیررسمی» یا «اعلام‌نشده» تفاوت قائل می‌شویم. اعدام‌های رسمی، اعدام‌هایی‌اند که وبسایت‌های رسمی قوه قضاییه ایران، نیروی انتظامی، شبکه ملی صداوسیما، خبرگزاری‌های رسمی یا دولتی و روزنامه‌های سراسری یا محلی آن‌ها را اعلام می‌کنند. اعدام‌های غیررسمی یا اعلام‌نشده شامل مواردی است که توسط منابع رسمی اعلام نشده، اما از طریق کانال‌ها و ارتباطات غیررسمی سازمان حقوق بشر ایران تأیید شده است. این کانال‌ها شامل سایر سازمان‌های غیردولتی حقوق بشر یا منابع سازمان حقوق بشر ایران در داخل کشور می‌شود. منابع گزارش‌های غیررسمی، اغلب عبارت‌اند از: شاهدان عینی، اعضای خانواده، وکلا، منابع داخل زندان‌ها و قوه قضاییه ایران (از طریق ارتباط غیررسمی). تنها گزارش‌های غیررسمی که دو منبع مستقل تأییدشان کرده باشند، در این گزارش درج شده است.

رسانه‌های رسمی ایران بین سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۱ به‌طور متوسط ۲۵ درصد از کل اعدام‌ها را اعلام کرده‌اند. این رقم در سال ۲۰۲۲ تا ۱۲ درصد کاهش یافت و در سال ۲۰۲۳ نیز منابع رسمی تنها ۱۵ درصد از اعدام‌های ثبت‌شده را اعلام کرده‌اند. اما در سال ۲۰۲۴ کمتر از ۱۰ درصد از اعدام‌های ثبت‌شده رسمی بودند و ۹۰ درصد آن‌ها را پژوهشگران سازمان حقوق بشر ایران ثبت و تأیید کردند.

به‌دلیل نبود شفافیت در سیستم قضایی ایران و فشار وارده بر خانواده‌ها، ۳۹ گزارش اعدام دریافتی سازمان حقوق بشر ایران از سوی دو منبع مستقل تأیید نشد و در گزارش ۲۰۲۴ درج نشده است.

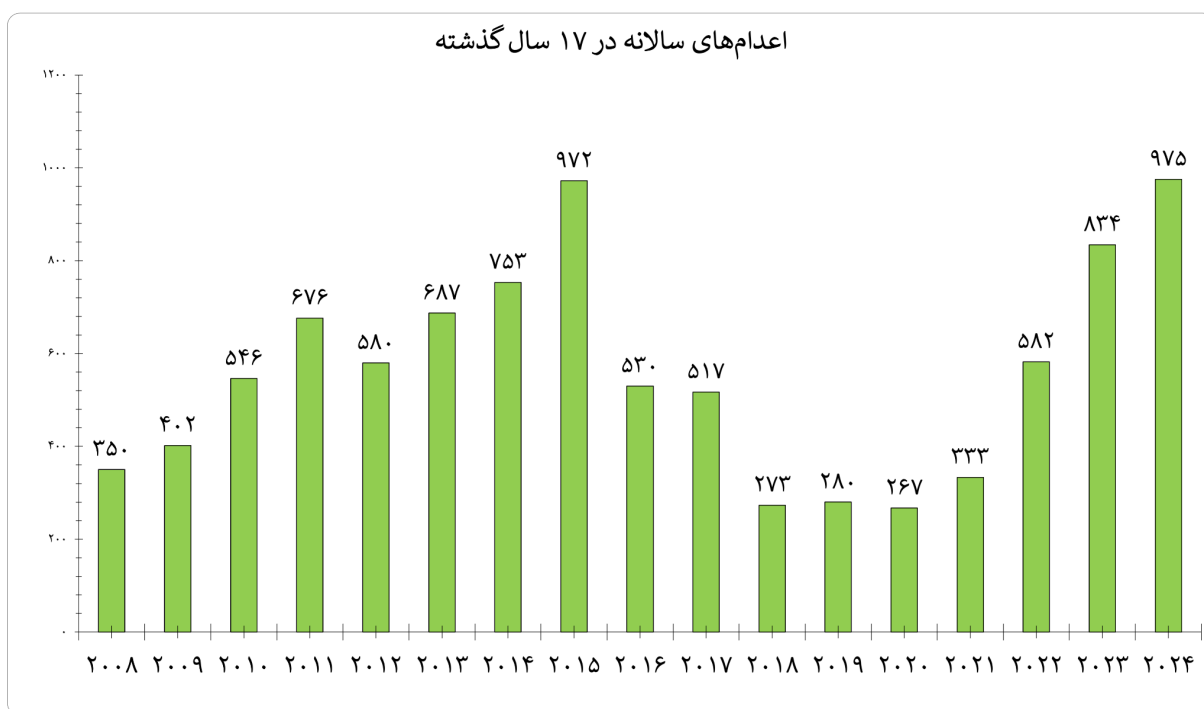
تأکید می‌شود که اتهامات ذکرشده در این گزارش از جانب قوه قضاییه ایران اعلام شده‌اند.

بسیاری از محاکمه‌هایی که منجر به صدور احکام اعدام می‌شوند، بر اساس استانداردهای بین‌المللی ناعادلانه‌اند. استفاده از شکنجه برای اعتراف اجباری در ایران امری رایج است. به‌دلیل نبود شفافیت در دستگاه قضایی ایران، اکثر اتهام‌های ذکرشده در این گزارش را منابع مستقل تأیید نکرده‌اند.

ارقام ارائه‌شده در این گزارش شامل قتل‌های فراقانونی در داخل یا خارج زندان نمی‌شود.

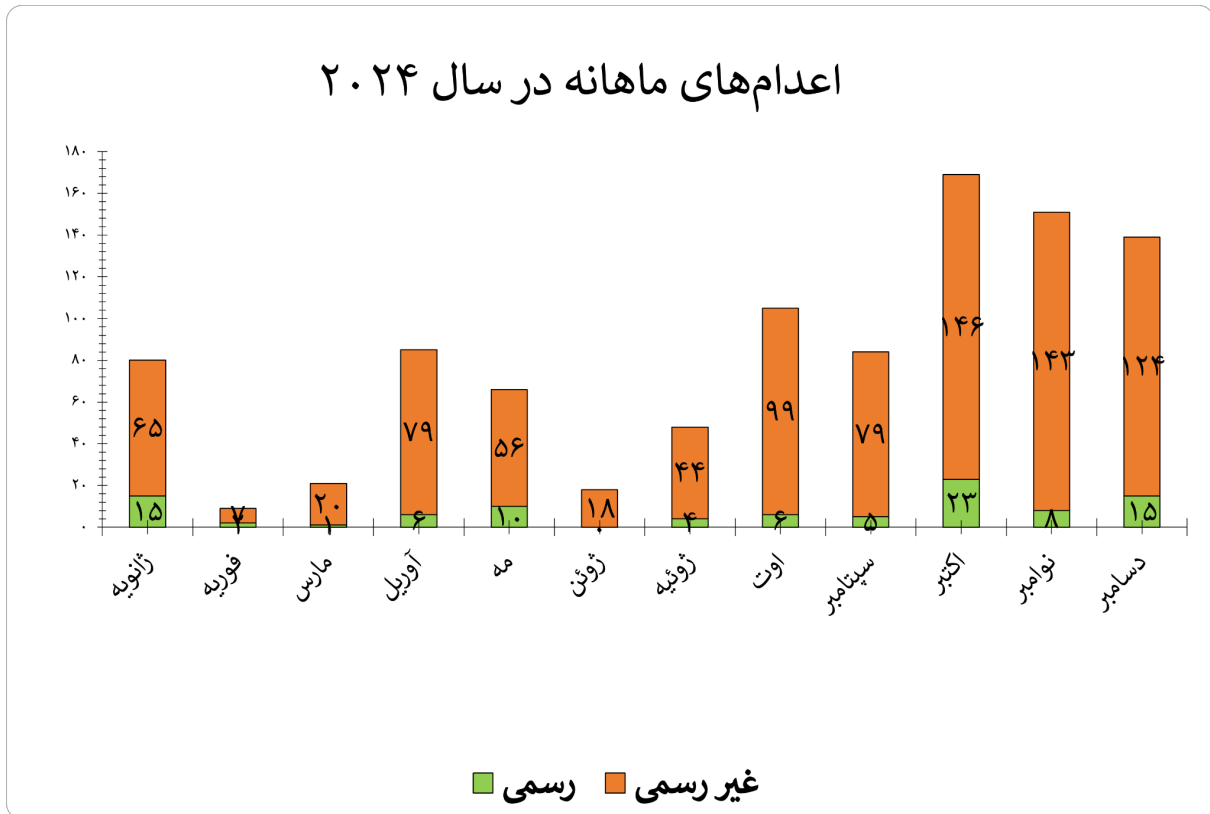
آمار و ارقام

روند اجرای احکام اعدام طی ۱۷ سال گذشته

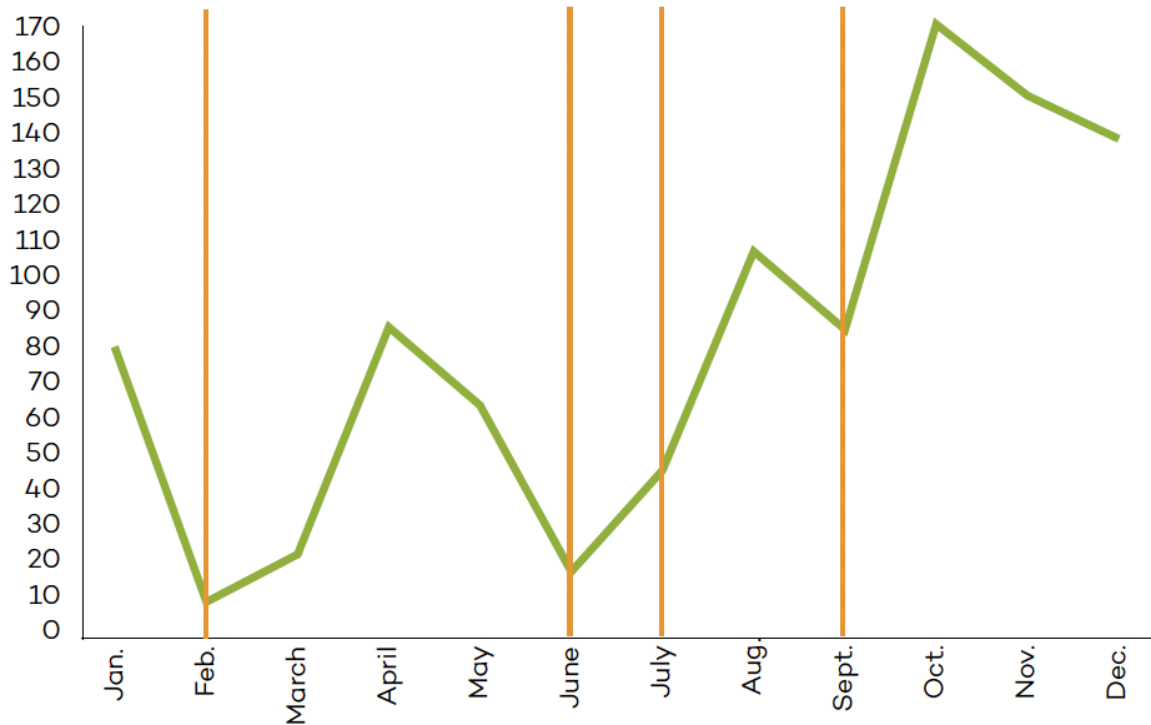
از زمان اولین گزارش سالانه سازمان حقوق بشر ایران در سال ۲۰۰۸ تا پایان سال ۲۰۲۴، مقام‌های ایرانی دست‌کم ۹۵۵۷ نفر را اعدام کرده‌اند؛ یعنی به‌طور متوسط بیش از ۵۶۲ اعدام در سال. تعداد اعدام‌ها در سال ۲۰۲۴ بالاترین تعداد ثبت‌شده در ۱۷ سال اخیر است.

تفکیک ماهانه اعدام‌ها در سال ۲۰۲۴

تفکیک ماهانه اعدام بیانگر اختلافی زیاد میان تعداد اعدام‌های رسمی اعلام‌شده و اعلام‌نشده در طول سال است. ماه‌های فوریه و ژوئن، که انتخابات پارلمانی و ریاست‌جمهوری در آن‌ها برگزار شد، به ترتیب با ۹ و ۱۸ اعدام، کمترین تعداد اعدام‌ها را داشتند. ماه اکتبر با ۱۶۹ اعدام، خونین‌ترین ماه سال ۲۰۲۴ بود و پس از آن، ماه‌های نوامبر و دسامبر، به ترتیب با ۱۵۱ و ۱۳۹ اعدام، ۷۱٪ از اعدام‌ها در نیمه دوم سال انجام شد.

رابطه میان تعداد اعدام‌ها و رویدادهای سیاسی

اگرچه بیشتر افرادی که اعدام می‌شوند به دلیل جرایم عادی به اعدام محکوم شده‌اند، اما داده‌های ثبت‌شده توسط سازمان حقوق بشر ایران نشان‌دهنده یک ارتباط معنادار بین زمان‌بندی اعدام‌ها و رویدادهای سیاسی است. کاهش قابل‌توجهی در تعداد اعدام‌ها طی هفته‌های منتهی به انتخابات پارلمانی (۱ مارس ۲۰۲۴)، انتخابات ریاست‌جمهوری (۲۸ ژوئن و ۵ ژوئیه ۲۰۲۴) و همچنین در ایام فرهنگی و مذهبی مانند تعطیلات نوروز (۲۱ مارس تا ۳ آوریل ۲۰۲۴) و ماه رمضان (۱۱ مارس تا ۹ آوریل ۲۰۲۴) مشاهده می‌شود. در مقابل، موجی از اعدام‌ها در ماه اوت و پس از کشته‌شدن اسماعیل هنیه، رهبر حماس، در ۳۱ ژوئیه ۲۰۲۴ آغاز شد و در ماه‌های پس از کشته‌شدن حسن نصرالله، رهبر حزب‌الله در ۲۷ سپتامبر به اوج خود رسید. این افزایش تعداد اعدام‌ها زمانی رخ داد که توجه جهانی به تنش فزاینده بین ایران و اسرائیل و نگرانی‌ها بر احتمال وقوع یک جنگ تمام‌عیار متمرکز شده بود. زمان تقریبی هر دو انتخابات و ترور هنیه و نصرالله با خطوط عمودی در نمودار خطی بالا مشخص شده است.

ساختار قدرت در جمهوری اسلامی و مجازات اعدام

بر اساس اصل ۵۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، «قوای حاکم در جمهوری اسلامی ایران عبارتند از قوه مقننه، قوه مجریه و قوه قضائیه که زیر نظر ولایت مطلقه امر و امامت امت بر طبق اصول آینده این قانون اعمال می‌گردند.» در حالی که این اصل تصریح می‌کند که قوای مذکور مستقل از یکدیگر هستند، اما این استقلال در دیگر اصول قانون اساسی و قوانین کشور نقض شده است. علاوه بر این، اصل ۱۵۶ قانون اساسی ایران بیان می‌کند که: «قوه قضائیه قوه‌ای است مستقل که پشتیبان حقوق فردی و اجتماعی است.» اما اصل ۱۵۷ این استقلال و بی‌طرفی را زیر سؤال می‌برد، زیرا بر اساس این اصل: «رئیس قوه قضائیه توسط رهبر منصوب و برکنار می‌شود.» رهبر جمهوری اسلامی، که طبق قانون اساسی رئیس کشور و بالاترین مقام سیاسی است، نفوذ گسترده‌ای بر تمام قوا و نهادهای حکومتی دارد.

شورای نگهبان، که یک نهاد کلیدی در ساختار سیاسی جمهوری اسلامی است، شامل دوازده عضو می‌شود: شش فقیه که مستقیماً توسط رهبر منصوب می‌شوند و شش حقوقدان که توسط رئیس قوه قضائیه پیشنهاد و از سوی مجلس شورای اسلامی تأیید می‌شوند. این شورا قدرت گسترده‌ای دارد، از جمله اختیار وتوی مصوبات مجلس و نظارت بر انتخابات. شورای نگهبان همچنین مسئول تأیید یا رد صلاحیت نامزدهای انتخابات شوراهای محلی، مجلس شورای اسلامی، ریاست جمهوری و مجلس خبرگان رهبری است. در نتیجه، رهبر جمهوری اسلامی کنترل نهایی بر سیاست‌ها و روندهای اصلی کشور را در اختیار دارد و شورای نگهبان به‌عنوان ابزاری برای تضمین انطباق قوانین و فرآیندهای انتخاباتی با دیدگاه او درباره جمهوری اسلامی عمل می‌کند.

این بخش به بررسی نقش و اختیارات مقامات کلیدی در رابطه با اجرای مجازات اعدام می‌پردازد:

رهبر جمهوری اسلامی

علی خامنه‌ای از سال ۱۹۸۹، پس از درگذشت روح‌الله خمینی، مقام رهبر جمهوری اسلامی ایران را در اختیار داشته است. همان‌طور که پیش‌تر ذکر شد، رهبر ایران نفوذ غیرمستقیم اما قابل‌توجهی بر اجرای

مجازات اعدام دارد، چرا که کنترل نهادهای کلیدی قضایی و حکومتی در اختیار اوست. از طریق انتصاب رئیس قوه قضائیه و نفوذ بر شورای نگهبان، او چارچوب حقوقی کشور را شکل داده و سیاست‌های خود را در این زمینه اعمال می‌کند. نظارت او بر نیروهای امنیتی و اطلاعاتی نیز نقش او را در اجرای مجازات اعدام تقویت می‌کند. با این حال، رهبر جمهوری اسلامی همچنین به صورت مستقیم در پرونده‌های اعدام مداخله می‌کند، از جمله:

اعطای عفو یا تخفیف مجازات: رهبر جمهوری اسلامی اختیار دارد که بر اساس پیشنهاد رئیس قوه قضائیه، احکام اعدام را عفو یا تخفیف دهد. این موارد معمولاً در مناسبت‌های مذهبی یا ملی رخ می‌دهند.

صدور فتوا (حکم شرعی): به‌عنوان بالاترین مقام مذهبی جمهوری اسلامی، رهبر ایران می‌تواند فتواهایی صادر کند که اعدام افراد را توجیه یا الزامی کند، به‌ویژه در مواردی مانند ارتداد، توهین به مقدسات، یا تهدید علیه امنیت ملی. فتواهای صادرشده از سوی رهبر، دارای اعتبار قانونی هستند. یکی از نمونه‌های تاریخی این امر، اعدام دسته‌جمعی هزاران زندانی سیاسی در تابستان ۱۹۸۸ بود که بر اساس فتوای روح‌الله خمینی انجام شد.

مداخله در پرونده‌های حساس یا مهم: رهبر جمهوری اسلامی می‌تواند در پرونده‌های حساس سیاسی یا امنیتی مداخله کند، چه برای اجرای حکم اعدام و چه برای توقف آن، به‌ویژه زمانی که ابعاد داخلی یا بین‌المللی مهمی داشته باشد.

به‌عنوان مثال، حکم اعدام بابک زنجانی، میلیاردر ایرانی که به اتهام اختلاس به اعدام محکوم شده بود، در سال ۲۰۲۴ به ۲۰ سال حبس تغییر یافت. دستگاه قضایی اعلام کرد که درخواست عفو او توسط رئیس قوه قضائیه و رهبر جمهوری اسلامی، علی خامنه‌ای، مورد تأیید قرار گرفته است.¹⁴

¹⁴ BBC News, Iran commutes billionaire Babak Zanjani's death sentence, 30 April 2024, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-68884549>

قوه قضایه

بر پایه اصل ۱۵۶ قانون اساسی ایران، «قوه قضایه قوه‌ای است مستقل که پشتیبان حقوق فردی و اجتماعی و مسئول تحقق بخشیدن به عدالت است». اما براساس اصل ۱۵۷ قانون اساسی، «رئیس قوه قضایه مستقیماً توسط مقام معظم رهبری منصوب

می‌شود» که در قانون اساسی شخص اول مملکت و دارای عالی‌ترین مقام سیاسی کشور محسوب می‌شود. این موضوع، بی‌طرفی و استقلال قوه قضایه را خدشه‌دار می‌کند.

علی خامنه‌ای، رهبر جمهوری اسلامی، در تاریخ ۱ ژوئیه ۲۰۲۱ (دهم تیر ۱۴۰۰)، غلامحسین محسنی اژه‌ای را به‌عنوان رئیس جدید قوه قضایه منصوب کرد. اژه‌ای پیش از این چندین جایگاه کلیدی در دستگاه امنیتی جمهوری اسلامی داشته است، از جمله وزیر اطلاعات (۲۰۰۹ - ۲۰۰۵)، دادستان کل کشور (۲۰۱۴ - ۲۰۰۹) و معاونت قوه قضایه (۲۰۲۱ - ۲۰۱۴). در سال ۲۰۱۴ به او این اختیار اعطا شد که در پرونده‌های مجازات اعدام مجرمان مواد مخدر تصمیم نهایی را بگیرد. سال بعد، در سال ۲۰۱۵، دست‌کم ۶۴۲ نفر با اتهامات مرتبط با مواد مخدر به دستور مستقیم اژه‌ای اعدام شدند، از جمله اعدام‌های دسته‌جمعی زندان قزل‌حصار^{۱۵}، که رکورد بیشترین اعدام سالانه مواد مخدر را از اوایل دهه ۱۹۹۰ به این‌سو، به ثبت رساند. اژه‌ای همچنین یکی از مقام‌های جمهوری اسلامی است که در سال ۲۰۱۰ به دلیل نقش داشتن در سرکوب اعتراضات پس از انتخابات ۱۳۸۸ (سال ۲۰۰۹ میلادی)، در فهرست تحریم‌های ایالات متحده^{۱۶} و اتحادیه اروپا^{۱۷} قرار گرفت. از زمان انتصاب او به‌عنوان رئیس قوه قضایه، تعداد اعدام‌های مرتبط با جرایم مواد مخدر افزایش چشم‌گیری داشته است.

قوه مقننه

قوه مقننه متشکل از مجلس شورای اسلامی (مجلس با ۲۹۰ نماینده که در دوره فعلی، یعنی دوره یازدهم، ۱۶

<https://www.majlis.ir/press-releases/pages/tg877.aspx>
https://www.majlis.ir/press-releases/pages/press-releases/2010-8192_EN.html

نفرشان زن‌اند) به ریاست محمدباقر قالیباف، و شورای نگهبان به ریاست احمد جنتی است. جنتی ریاست مجلس خبرگان رهبری را نیز برعهده دارد که وظیفه‌اش انتخاب رهبر است.

محمدباقر قالیباف فرمانده ارشد سابق سپاه پاسداران، فرمانده نیروی انتظامی جمهوری اسلامی (۲۰۰۴ - ۲۰۰۰)، شهردار تهران (۲۰۱۷ - ۲۰۰۵) و نامزد ریاست جمهوری بوده و از سال ۲۰۲۰ میلادی (۱۳۹۹) به‌عنوان رئیس مجلس منصوب شده است.

در نوامبر ۲۰۲۴، مجلس ایران قانون «حجاب و عفاف» را که به طور رسمی با عنوان «قانون حمایت از خانواده با ترویج فرهنگ عفاف و حجاب» شناخته می‌شود، به تصویب رساند. این قانون مجازات‌های سختگیرانه‌ای را شامل می‌شود که از جریمه‌های نقدی و حبس تا، در برخی موارد، مجازات اعدام را در بر می‌گیرد. بر اساس ماده ۳۷ این قانون، افرادی که اقدامات آن‌ها مصداق افساد فی‌الارض تلقی شود، ممکن است بر اساس ماده ۲۸۶ قانون مجازات اسلامی ایران به اعدام محکوم شوند.

این قانون به دلیل محدودیت‌های شدیدی که بر حقوق زنان و آزادی‌های فردی تحمیل می‌کند، با انتقادات گسترده داخلی و بین‌المللی مواجه شده است. در واکنش به این اعتراضات، مقامات ایرانی در تاریخ ۱۴ دسامبر ۲۰۲۴ اعلام کردند که اجرای این قانون به طور موقت متوقف خواهد شد تا مورد بررسی مجدد قرار گرفته و احتمالاً اصلاحاتی در آن صورت گیرد.

قوه مجریه

ابراهیم رئیسی از اوت ۲۰۲۱ تا ۱۹ مه ۲۰۲۴، زمانی که در سانحه سقوط هلیکوپتر جان باخت، رئیس‌جمهور ایران بود. پیش از تصدی مقام ریاست‌جمهوری، رئیسی از ۲۰۱۹ تا اوت ۲۰۲۱ ریاست قوه قضاییه را برعهده داشت.

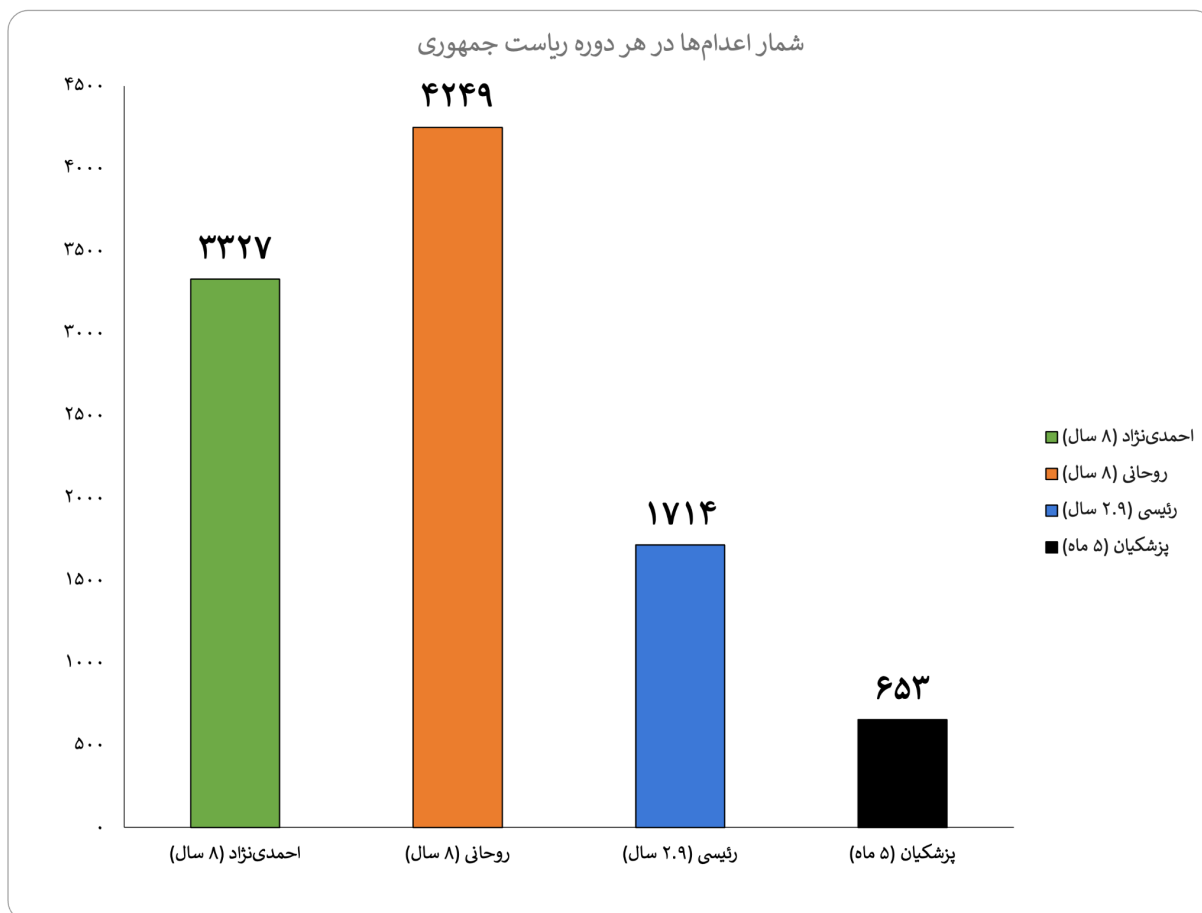
رئیس همچنین یکی از اعضای کمیسیون چهار نفره‌ای بود که به عنوان «هیئت‌های مرگ» در جریان کشتار زندانیان سیاسی در سال ۱۹۸۸ شناخته می‌شود. بر اساس دستور بنیان‌گذار و رهبر وقت جمهوری اسلامی، آیت‌الله خمینی، کمیسیون‌هایی در سراسر کشور تشکیل شدند که مسئول اعدام چندین هزار زندانی سیاسی در تابستان ۱۹۸۸ بودند. بسیاری از این زندانیان پیش‌تر محاکمه شده و در حال سپری کردن دوران محکومیت خود بودند. این افراد تنها پس از مصاحبه‌های بسیار کوتاه (اغلب تنها یک سؤال) با اعضای هیئت مرگ، سرنوشتشان مشخص می‌شد که آیا باید اعدام شوند یا نه.

دکتر جاوید رحمان، گزارشگر ویژه سازمان ملل در مورد وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران، در آخرین گزارش خود پیش از پایان مأموریتش اعلام کرد که **«جنايات شنيع» اعدام‌های فراقضایی، خودسرانه و جمعی در سال‌های ۱۹۸۱-۱۹۸۲ و در سال ۱۹۸۸ مصداق جنايات عليه بشریت از جمله قتل و نابودی سیستماتیک، و همچنین نسل‌کشی است.

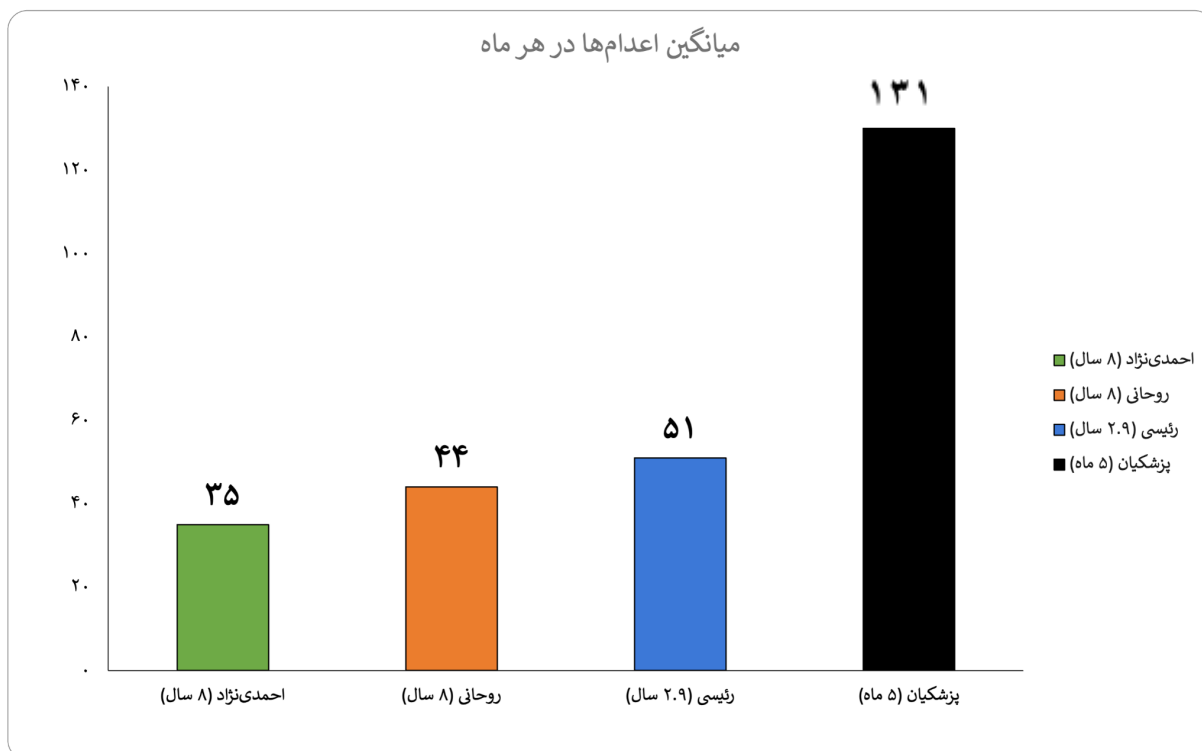
پس از مرگ ابراهیم رئیسی در سانحه سقوط هلیکوپتر در ۱۹ مه ۲۰۲۴، ایران شاهد انتخابات ریاست‌جمهوری بود که کمترین میزان مشارکت مردمی در تاریخ جمهوری اسلامی را به ثبت رساند. مسعود پزشکیان، نماینده پیشین مجلس و یکی از معدود نامزدهای تأییدشده توسط شورای نگهبان، به عنوان رئیس‌جمهور جدید ایران منصوب شد.

با وجود افزایش بی‌سابقه اعدام‌ها در شش ماه نخست دوران ریاست‌جمهوری مسعود پزشکیان، او تاکنون از هرگونه انتقاد یا اظهار نظر علنی درباره این افزایش چشمگیر در تعداد اعدام‌ها خودداری کرده است.

از زمان آغاز ریاست‌جمهوری مسعود پزشکیان در ژوئیه ۲۰۲۴، دست‌کم ۶۵۳ نفر اعدام شده‌اند. برای مقایسه، در دوران کمتر از سه سال ریاست‌جمهوری ابراهیم رئیسی (۲۰۲۱-۲۰۲۴) تا زمان مرگ او در سانحه سقوط هلیکوپتر در مه ۲۰۲۴، دست‌کم ۱,۷۱۴ نفر اعدام شدند. همچنین، در دو دوره هشت‌ساله ریاست‌جمهوری حسن روحانی (۲۰۱۳-۲۰۲۱) و محمود احمدی‌نژاد (۲۰۰۵-۲۰۱۳)، به ترتیب دست‌کم ۴,۲۴۹ و ۳,۳۳۷ نفر اعدام شدند.

مقایسه اعدام‌ها در پنج ماه نخست ریاست‌جمهوری مسعود پزشکیان با دوره‌های سه رئیس‌جمهور پیشین - احمدی‌نژاد، روحانی و رئیسی - نشان‌دهنده روند صعودی مداوم در استفاده جمهوری اسلامی از مجازات اعدام است. فارغ از این‌که چه کسی در قدرت بوده است. با این حال، افزایش اعدام‌ها در پنج ماه اول ریاست‌جمهوری پزشکیان به‌طور خاص چشمگیر بوده است. میانگین تعداد اعدام‌های ماهانه در دوره پزشکیان به ۱۳۰ مورد (بیش از چهار اعدام در روز) رسیده است. در حالی که این رقم در دوران رئیسی ۵۱ اعدام در ماه، در دوران روحانی ۴۴ اعدام در ماه و در دوران احمدی‌نژاد ۳۵ اعدام در ماه بوده است. در مجموع، در تمامی این دوره‌های ریاست‌جمهوری، ایران همواره حداقل یک اعدام در روز را اجرا کرده است.

چارچوب قانونی

معاهدات بین‌المللی

ایران سه معاهده بین‌المللی حقوق بشر را که شامل دستورالعمل‌هایی در مورد مجازات اعدام می‌شوند، تصویب کرده است؛ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (ICCPR) در سال ۱۳۵۴، کنوانسیون بین‌المللی حقوق کودک (CRC) در سال ۱۳۷۲، و کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت (CRPD) در سال ۱۳۸۷.

سایر معاهدات قابل اجرا که جمهوری اسلامی آن‌ها را نپذیرفته و تصویب نکرده است، عبارت‌اند از: «پیمان‌نامه منع شکنجه و دیگر رفتارها یا مجازات‌های بی‌رحمانه، غیرانسانی یا تحقیرکننده»، پروتکل اختیاری دوم «میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی» با هدف لغو مجازات اعدام و «کنوانسیون بین‌المللی رفع تمامی اشکال تبعیض علیه زنان».

از سال ۲۰۰۷ میلادی (۱۳۸۶ شمسی)، قطعنامه‌ای برای توقف جهانی استفاده از مجازات اعدام، هر دو سال یک‌بار در مجمع عمومی سازمان ملل متحد (UNGA) به رأی گذاشته می‌شود. سازمان ملل متحد از طریق این متن که همیشه با رأی اکثریت بزرگی از کشورهای تصویب می‌شود، مجدداً تأکید می‌کند که اعمال مجازات اعدام، کرامت انسانی را نقض می‌کند و «از همه کشورهای که هنوز آن را ادامه می‌دهند، می‌خواهد تا اعدام‌ها را تعلیق کنند». از آنجایی که این قطعنامه از نظر قانونی الزام‌آور نیست، نمی‌تواند مانع یک دولت از اجرای احکام یا تحریم آن کشور شود؛ با این حال، یک مطالبه جدی از جانب ارشدترین نهاد سیاسی سازمان ملل متحد، وزن اخلاقی قابل توجهی دارد و سرمایه‌ای ارزشمند برای ایجاد جهانی بدون مجازات اعدام محسوب می‌شود.

از زمان ارائه قطعنامه در سال ۲۰۰۷، تعداد رأی‌دهندگان حامی این قطعنامه به‌طور پیوسته افزایش یافته و در سال ۲۰۲۲ به رکورد جدید ۱۲۵ کشور رسیده است.¹⁸ با این حال، ایران از سال ۲۰۰۷ به این قطعنامه رأی منفی داده است و در دسامبر ۲۰۲۲ نیز بار دیگر به این رأی منفی داد.

¹⁸ <https://www.ecpm.org/app/uploads/2022/12/analyse-du-vote-de-la-resolution-moratoire-GB-2022-191222c.pdf>

شرح معاهده	نام معاهده	تاریخ امضا	تاریخ تصویب
پیمان نامه بین المللی منع شکنجه و دیگر رفتارها یا مجازات های بی رحمانه، غیر انسانی یا تحقیرکننده	CAT		
پروتکل اختیاری پیمان نامه بین المللی منع شکنجه	OP - CAT		
میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی	CCPR	۴ آوریل ۱۹۶۸	۲۴ ژوئن ۱۹۷۵
دومین پروتکل اختیاری میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی با هدف لغو مجازات اعدام	CCPR-OP2-DP		
کنوانسیون بین المللی حمایت از تمامی اشخاص در برابر ناپدیدسازی قهری	CED		
ارتباطات بین المللی میان کشورها تحت کنوانسیون بین المللی حمایت از تمامی اشخاص در برابر ناپدیدسازی قهری	CED, Art.32		
کنوانسیون بین المللی رفع تمامی اشکال تبعیض علیه زنان	CEDAW		
کنوانسیون بین المللی رفع کلیه اشکال تبعیض نژادی	CERD	۸ مارس ۱۹۶۷	۲۹ اوت ۱۹۶۸
میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی	CESCR	۴ آوریل ۱۹۶۸	۲۴ ژوئن ۱۹۷۵
کنوانسیون بین المللی حمایت از حقوق کارگران مهاجر و اعضای خانواده های آنها	CMW		
کنوانسیون بین المللی حقوق کودک	CRC	۵ سپتامبر ۱۹۹۱	۱۳ ژوئیه ۱۹۹۴

	۲۱ سپتامبر ۲۰۱۰	CRC-OP-AC	پروتکل اختیاری کنوانسیون بین‌المللی حقوق کودک درمورد به‌کارگیری کودکان در درگیری‌های مسلحانه
۲۶ سپتامبر (الحاق) ۲۰۰۷		CRC-OP-SC	پروتکل اختیاری کنوانسیون بین‌المللی حقوق کودک درمورد فروش، فحشا و پورنوگرافی کودکان
۲۳ اکتبر ۲۰۰۹ (الحاق)		CRPD	کنوانسیون بین‌المللی حقوق افراد دارای معلولیت

محدود کردن اعمال مجازات اعدام به جرایم بسیار جدی

ماده ۶ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، حقوق بنیادی زندگی را مشخص کرده و تأکید می‌کند که مجازات اعدام فقط برای «جرایم بسیار جدی» قابل اعمال است. در بند ۲ ماده ۶ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی آمده است: «در کشورهایی که مجازات اعدام لغو نشده است، حکم اعدام فقط باید برای جنایات بسیار جدی، آن هم بنابر قانون لازم‌الاجرا در زمان ارتکاب جرم صادر شود و (نیز این حکم) نباید با مقررات این میثاق و کنوانسیون‌های مربوط به منع و مجازات جرم کشتار جمعی (نسل‌کشی) منافات داشته باشد. این مجازات فقط به‌موجب حکم قطعی دادگاه صالح قابل اجراست.»

کمیته حقوق بشر سازمان ملل متحد در اظهارنظری عمومی درمورد ماده ۶ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی اعلام کرد که «اصطلاح جنایات بسیار جدی باید به‌صورت محدودی تفسیر شود و فقط مربوط به جنایات جدی شامل قتل عمد باشد. جرایمی که به‌طور مستقیم و عمدی منجر به مرگ نمی‌شوند، مانند سوءقصد، فساد و سایر جرایم اقتصادی و سیاسی، سرقت مسلحانه، دزدی دریایی، آدم‌ربایی، مواد مخدر و جرایم جنسی، اگرچه ماهیت جدی دارند، هیچ‌گاه نمی‌توانند در چارچوب ماده ۶، مبنای صدور مجازات اعدام قرار گیرند. در همین راستا، مشارکت محدود یا هم‌دستی در ارتکاب جنایات بسیار جدی، مانند فراهم‌کردن وسایل فیزیکی برای ارتکاب قتل، نمی‌تواند دلیل موجهی برای صدور مجازات اعدام باشد. کشورهای عضو موظف‌اند قوانین جزایی خود را مورد بازنگری قرار دهند تا اطمینان حاصل شود که مجازات اعدام برای جرایمی که به‌عنوان جدی‌ترین جنایات واجد شرایط نیستند، اعمال نمی‌شود. آن‌ها همچنین باید احکام اعدام صادرشده

برای جرایمی را که به‌عنوان جدی‌ترین جنایات شناخته نمی‌شوند، لغو و مراحل قانونی لازم برای صدور حکم مجدد محکومان به‌دلیل این جنایات را دنبال کنند.»

دبیرکل سازمان ملل متحد در متمم گزارش پنج‌ساله خود درمورد مجازات اعدام، بار دیگر این موضع را تأیید کرد: «کشورهای طرف میثاق که هنوز مجازات اعدام را لغو نکرده‌اند، می‌توانند آن را فقط برای جدی‌ترین جنایات اعمال کنند. کمیته حقوق بشر تصریح کرده که این به‌معنای جنایات با شدت مشخص، شامل قتل عمد، است. کشورها باید درمورد جرایمی که شامل قتل عمد نباشند، مانند جرایم مرتبط با مواد مخدر یا جرایم مرتبط با تروریسم که شامل قتل عمد نیستند، هرگونه اعمال مجازات اعدام را از قوانین ملی حذف کنند. مجازات اعدام به‌ویژه نباید به‌عنوان مجازاتی برای انواع رفتارهای غیرخسونت‌آمیز، مانند ارتداد، توهین به مقدسات، زنا و روابط توافقی هم‌جنس‌گرایان اعمال شود.»

ایران در هنگام تصویب میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (ICCPR) هیچ شرطی قائل نشده است، با این حال مجازات اعدام را همچنان برای جرایمی که به حد «جدی‌ترین جنایات» نمی‌رسند، به‌کار می‌گیرد و این برخلاف چیزی است که در الحاقیه متعاقب بررسی دوره‌ای و جهانی (UPR) قید شده است: «باید توجه داشت که براساس ماده ۶ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، سلب حیات تنها به‌عنوان مجازات جنایات بسیار جدی در نظر گرفته شده است.»

هرچند پاسخ‌گو کردن مرتکبان به تجاوز واجب است، اعدام نمی‌تواند مجازات این جنایت باشد. میشل باشله، کمیسر عالی پیشین حقوق بشر سازمان ملل متحد، در این رابطه گفت: «استدلال اصلی که برای مجازات اعدام مطرح می‌شود، جلوگیری از تجاوز به عنف است - اما در واقع هیچ مدرکی وجود ندارد که نشان دهد مجازات اعدام بیش از سایر انواع مجازات از جنایت جلوگیری می‌کند. شواهد نشان می‌دهد قطعی بودن مجازات است که مانع جرم می‌شود و نه شدت آن. در اکثر کشورهای سراسر جهان، مشکل اصلی این است که قربانیان خسونت جنسی در وهله اول به عدالت دسترسی ندارند - به‌دلایل گوناگونی چون بدنامی، ترس از انتقام، نبود تعادل در قدرت جنسیتی و کلیشه‌های جنسیتی ریشه‌دار، فقدان آموزش پلیس و ضابطان قضایی، قوانینی که انواع خاصی از خسونت جنسی را تأیید یا توجیه می‌کنند و یا عدم حمایت از قربانیان.»¹⁹

19

<https://www.ohchr.org/en/press-releases/2020/10/rape-monstrous-crime-perpetrators-must-be-held-accountable-death-penalty-and>

این موضوع در ایران نیز که قربانیان خشونت جنسی به عدالت دسترسی ندارند، به همین ترتیب است.

ممنوعیت مجازات اعدام برای مواردی که جرم‌انگاری آن‌ها نقض میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (ICCPR) است

کمیته حقوق بشر سازمان ملل همچنین اعلام کرده است:

«تحت هیچ شرایطی نمی‌توان مجازات اعدام را به عنوان کیفر برای اعمالی اعمال کرد که خود جرم‌انگاری آن‌ها ناقض میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی است، از جمله زنا، همجنس‌گرایی، ارتداد، تشکیل گروه‌های سیاسی مخالف، یا توهین به رئیس یک دولت. دولت‌هایی که مجازات اعدام را برای چنین جرایمی حفظ می‌کنند، تعهدات خود را تحت ماده ۶ این میثاق - چه به صورت مستقل و چه در ارتباط با ماده ۲، بند ۲ - نقض می‌کنند، و همچنین سایر مفاد این میثاق را نیز زیر پا می‌گذارند.»

در ایران، چندین ماده از قوانین داخلی به‌وضوح با تعهدات بین‌المللی ایران در زمینه حقوق بشر مغایرت دارد (به موارد زیر مراجعه کنید).

ممنوعیت شکنجه، از جمله برخی از روش‌های اجرای اعدام

ماده ۷ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (ICCPR)، شکنجه و مجازات‌های بی‌رحمانه، تحقیرآمیز و غیرانسانی را ممنوع می‌کند.

کمیته حقوق بشر سازمان ملل تأکید کرده است که دولت‌هایی که هنوز مجازات اعدام را لغو نکرده‌اند، باید به ماده ۷ این میثاق احترام بگذارند، که برخی از روش‌های اجرای اعدام، از جمله اعدام در ملأ عام را ممنوع می‌کند.

این کمیته همچنین یادآوری کرده است:

«محکومیت‌های کیفری که به مجازات اعدام منجر می‌شوند، اگر بر اساس اطلاعات به‌دست‌آمده از طریق شکنجه یا رفتارهای ظالمانه، غیرانسانی و تحقیرآمیز علیه افراد بازداشت‌شده باشند، ناقض مواد ۷ و ۱۴ (۳) (ز) این میثاق و همچنین ماده ۶ آن هستند.»

ماده ۱۴ میثاق بر دادرسی عادلانه و رعایت اصول دادرسی تأکید دارد و به طور خاص به اهمیت استقلال دستگاه قضایی، دسترسی متهم به وکیل، برگزاری محاکمه عادلانه، و ممنوعیت اجبار افراد به شهادت علیه خود یا اعتراف به جرم اشاره می‌کند.

در ایران، در سال ۲۰۲۴، افراد تحت شکنجه قرار گرفته و وادار به اعتراف اجباری شده‌اند. محکومیت‌های کیفری به‌طور مکرر بر اساس اطلاعاتی است که از طریق شکنجه به‌دست آمده است. روش‌های اجرای اعدام شامل به دار آویختن در ملأ عام بوده است.

ممنوعیت مجازات اعدام برای کودکان و زنان باردار²⁰

بند ۵ ماده ۶ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی تصریح می‌کند: «برای جرایمی که افراد زیر ۱۸ سال مرتکب می‌شوند، حکم اعدام صادر نمی‌شود و این حکم نباید درمورد زنان باردار اجرا شود.»

در ماده ۳۷ الف از کنوانسیون بین‌المللی حقوق کودک (CRC) آمده است: «هیچ کودکی نباید تحت شکنجه یا سایر رفتارها یا مجازات‌های ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز قرار گیرد. برای جرایمی که افراد زیر ۱۸ سال مرتکب می‌شوند، نه می‌توان مجازات اعدام صادر کرد و نه حبس ابد بدون امکان آزادی.»

اما ایران هنگام تصویب این کنوانسیون، مشروطش کرد بر اینکه «مفاد آن در هر مورد و هر زمان که در تعارض با قوانین داخلی و موازین اسلامی باشد و یا قرار گیرد، از طرف دولت جمهوری اسلامی ایران لازم‌الرعايه نباشد.»

ممنوعیت مجازات اعدام برای افراد دارای ناتوانی‌های ذهنی

در قطعنامه‌ای که توسط کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل متحد تصویب شد، از دولت‌ها خواسته شده است که «مجازات اعدام را برای افرادی که از هر نوع اختلال روانی رنج می‌برند اعمال نکنند و هیچ فردی با چنین شرایطی را اعدام نکنند.»

²⁰https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Safeguards_Guaranteeing_Protection_of_the_Rights_of_those_Facing_the_Death_Penalty.pdf

قانون جمهوری اسلامی ایران

فصل سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران شامل مفادی می‌شود که مربوط به حقوق مردم است. در اصل ۲۲ قانون اساسی آمده است: «حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض مصون است، مگر در مواردی که قانون تجویز کند.»²¹

قوانین مدون مربوط به مجازات اعدام را می‌توان در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ (۲۰۱۳ میلادی) و قانون مبارزه با مواد مخدر و اصلاحیه آن در سال ۱۳۹۶ (۲۰۱۷ میلادی) یافت.²² قتل، جرایم مربوط به مواد مخدر، تجاوز/تعرض جنسی، محاربه و افساد فی‌الارض و بغی شایع‌ترین اتهامات منجر به مجازات اعدام در ایران محسوب می‌شوند؛ به این ترتیب، قانون مجازات اسلامی حکم اعدام را برای طیف گسترده‌ای از جرایم اعمال می‌کند که در دنیا کم‌سابقه است.

با این حال، قوانین نامدون و تفسیرپذیری نیز در رابطه با مجازات اعدام وجود دارد. بر اساس ماده ۲۲۰ قانون مجازات اسلامی²³، قاضی می‌تواند برای احکام حدودی که قانون به آن‌ها رسیدگی نکرده است، به اصل ۱۶۷ قانون اساسی استناد کند: «قاضی موظف است کوشش کند حکم هر دعوا را در قوانین مدونه بیابد و اگر نیابد، با استناد به منابع معتبر اسلامی یا فتاوی معتبر، حکم قضیه را صادر نماید و نمی‌تواند به بهانه سکوت یا نقص یا اجمال یا تعارض قوانین مدونه از رسیدگی به دعوا و صدور حکم امتناع ورزد.»

ذکر این نکته حائز اهمیت است که اکثر اتهام‌هایی را که در جمهوری اسلامی به مجازات اعدام می‌انجامند، نمی‌توان به‌عنوان «جدی‌ترین جرایم» تلقی کرد و با معیارهای یادشده در میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی مطابقت ندارند.

²¹ <https://www.shora-gc.ir/fa/news/4707>

²² ECPM, IHRNGO, the death penalty in law and in practice in Iran, <https://www.ecpm.org/app/uploads/2023/07/flyer-IRAN-gb-040723-bd.pdf>

²³ <https://www.temdad.com/fa/newsview/38>

قانون مجازات اسلامی و حکم اعدام

قانون مجازات اسلامی فعلی در سال ۱۳۹۲ خورشیدی (۲۰۱۳ میلادی) لازم‌الاجرا شد.²⁴ بخش دوم این قانون چهار نوع مجازات را مشخص می‌کند که سه مورد آن‌ها با مجازات اعدام مرتبط است: حد، قصاص و تعزیر.

حدود (جمع حد): مجازات‌های مشخصی‌اند که شرع یا قانون اسلام، میزان، درجه و روش آن‌ها را معین کرده است. جرایم حدی را می‌توان به سه دسته زیر تقسیم کرد:

(۱) **جرایم جنسی:** زنا با محارم، تجاوز جنسی، زنا محصنه، لواط (رابطه جنسی هم‌جنس‌گرایانه توافقی همراه با دخول)، تخیذ (رابطه جنسی بدون دخول میان دو هم‌جنس مرد) که در آن «فاعل» غیرمسلمان و «مفعول» مسلمان باشد.

(۲) **جرایم علیه دولت و دین:** افساد فی‌الارض (فساد در زمین)، محاربه (دشمنی با خدا)، بغی (قیام مسلحانه علیه حاکم اسلامی)، سب‌النبی (توهین به پیامبر) و ارتداد (خروج از دین).

(۳) **تکرار جرایم در مرتبه چهارم:** دزدی، زنا، لواط، مساحقه (رابطه جنسی هم‌جنس‌گرایانه میان زنان)، رابطه جنسی بدون دخول، قوادی (به هم رساندن دو یا چند نفر برای زنا یا لواط)، توهین به پیامبر، مصرف مشروبات الکلی، قذف (نسبت‌دادن ناروای لواط یا زنا)، محاربه، افساد فی‌الارض و بغی.

قصاص: مجازات انتقام‌جویانه برای «قتل عمد» که به دلیل فقدان درجه‌بندی و بی‌توجهی به نیت یا شرایط ارتکاب، اغلب موارد قتل غیرعمد را نیز شامل می‌شود.

تعزیر: مجازات برای جرایم به تشخیص قاضی. مجازات‌های اعدام در جرایم مرتبط با مواد مخدر از زمره مجازات‌های تعزیری محسوب می‌شوند.

²⁴ <https://dotic.ir/news/5271>

حدود

جرایم جنسی

زنای با محارم، رابطه جنسی بین مرد غیرمسلمان و زن مسلمان و تجاوز جنسی

براساس ماده ۲۲۴ قانون مجازات اسلامی، در موارد زنا با محارم، زنا با نامادری، زنا با مرد غیرمسلمان با زن مسلمان و زنا با زنی که به زنی یا اکره، برای مرد حکم اعدام صادر و مجازات زن براساس مقررات دیگری در مورد زنا تعیین می‌شود.

زنای محصنه

ماده ۲۲۵ قانون مجازات اسلامی، برای زنای محصنه (رابطه جنسی خارج از ازدواج زن یا مرد متأهل)، مجازات سنگسار (رجم) را تعیین کرده، اما به دادگاه‌ها این گزینه را داده است که «در صورت عدم امکان اجرای رجم» به‌عنوان راهی جایگزین، با موافقت رئیس قوه قضاییه حکم اعدام صادر کنند.

روابط هم‌جنس‌گرایانه

لواط

ماده ۲۳۳ قانون مجازات اسلامی لواط را به‌عنوان آمیزش جنسی دو مرد تعریف و ماده ۲۳۴ مجازات‌های مربوط به آن را تعیین کرده است. در روابط هم‌جنس‌گرایان مرد، قانون بین آنچه که به‌عنوان «طرف فاعل» و «طرف مفعول» توصیف کرده است، تمایز قائل می‌شود. برای «طرف فاعل» در صورت متأهل بودن یا تجاوز به‌عنف، مجازات اعدام صادر می‌شود، اما «طرف مفعول» بدون توجه به وضعیت تأهلش به مجازات اعدام محکوم می‌شود. طبق تبصره ۱ ماده ۲۳۴، «طرف فاعل» غیرمسلمان در رابطه جنسی با طرف مسلمان نیز به اعدام محکوم می‌شود.

تفخیز

تفخیز (رابطه جنسی بدون دخول) در ماده ۲۳۵ تعریف شده و طبق ماده ۲۳۶ مجازات هر دو طرف یک‌صد ضربه شلاق است. اما تبصره این ماده مقرر می‌دارد در صورتی که «فاعل» غیرمسلمان و «مفعول» مسلمان باشد، «طرف فاعل» به اعدام محکوم می‌شود.

مساحقه

مساحقه (روابط همجنس‌گرایانه میان زنان) در ماده ۲۳۸ قانون مجازات اسلامی تعریف شده است و در موارد ارتکاب آن، بر اساس فاعل یا مفعول بودن، مذهب، وضعیت تأهل یا رضایت دو طرف، تفاوتی در مجازات‌های تعیین‌شده وجود ندارد (ماده ۲۴۰). ماده ۲۳۹ مجازات مساحقه را یک‌صد ضربه شلاق تعیین کرده است؛ اما از آنجایی که این جرم حد است، در صورت محکومیت و مجازات شلاق در سه نوبت اول، مرتکبان در مرتبه چهارم به اعدام محکوم می‌شوند. این موضوع به‌طور خاص در قانون بیان نشده است، اما آن را می‌توان از مفاد ماده ۱۳۶ قانون مجازات اسلامی در مورد «تکرار جرایم» استنباط کرد (به ادامه گزارش مراجعه کنید).

محمدجواد ظریف، وزیر امور خارجه وقت جمهوری اسلامی ایران، خردادماه سال ۱۳۹۸ (ژوئن ۲۰۱۹) در پاسخ به سؤال خبرنگاری مبنی بر این‌که چرا همجنس‌گرایان را به‌دلیل گرایش جنسی‌شان اعدام می‌کنند، پاسخ داد: «جامعه ما دارای اصول اخلاقی است. و ما بر اساس این اصول زندگی می‌کنیم. این‌ها (اعدام همجنس‌گرایان) در جامعه ما اصول اخلاقی محسوب می‌شوند و این بدان معناست که قانون مورد احترام است و رعایت می‌شود.» به گفته برخی از فعالان حقوق بشر، از انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ تاکنون افراد زیادی به اتهام همجنس‌گرایی اعدام شده‌اند.²⁵

تکرار جرایم

طبق ماده ۱۳۶، هرگاه کسی سه‌بار مرتکب یک نوع جرم مستوجب حد شود و هر بار حد آن جرم بر او جاری گردد، حد او در مرتبه چهارم، اعدام است. این ماده فهرست کاملی از جرایم مستوجب حد را ارائه نکرده و فقط در ماده ۲۷۸ حکم اعدام برای سرقت در نوبت چهارم مشخص شده است. با این حال، در مواد ۲۲۰ تا ۲۸۸ جرایم مستوجب حدود چنین تعریف شده‌اند: زنا، لواط، تفخیز، مساحقه، قوادی، سب‌النبی، دزدی، مصرف مشروبات الکلی، قذف، محاربه، افساد فی‌الارض و بغی.

25

https://bridges.monash.edu/articles/report/State-Sanctioned_Killing_of_Sexual_Minorities_Looking_Beyond_the_Death_Penalty/14069318

جرایم علیه حکومت و دین

محاربه

ماده ۲۷۹ قانون مجازات اسلامی، محاربه را اینگونه تعریف می‌کند: «محاربه عبارت از کشیدن سلاح به قصد جان، مال یا ناموس مردم یا ارباب آنهاست، به نحوی که موجب ناامنی در محیط گردد. هرگاه کسی با انگیزه شخصی به سوی یک یا چند شخص خاص سلاح بکشد و عمل او جنبه عمومی نداشته باشد و نیز کسی که به روی مردم سلاح بکشد، ولی در اثر ناتوانی موجب سلب امنیت نشود، محارب محسوب نمی‌شود.»

در ماده ۲۸۱ قانون مجازات اسلامی آمده است: «راهزنان، سارقان و قاچاقچیان که دست به اسلحه بزنند و موجب سلب امنیت مردم و راه‌ها شوند، محارب‌اند.»

در ماده ۲۸۲ قانون مجازات اسلامی برای محاربه مجازات اعدام تعیین شده است. با این حال، به قضات این اختیار داده می‌شود که مجازات‌های جایگزین مصلوب‌کردن، قطع دست راست و پای چپ یا تبعید خانگی به دور از زادگاه متهم را اعمال کنند.

طبق قانون مجازات اسلامی قبلی که تا سال ۱۳۹۲ اجرا می‌شد، علیه مخالفان سیاسی و افرادی که با گروه‌های مخالف در خارج از کشور ارتباط داشتند، صرف‌نظر از این‌که آن‌ها شخصاً خشونت انجام داده باشند یا خیر، به‌طور مکرر از اتهام محاربه استفاده می‌شد. قانون مجازات اسلامی فعلی، مجازات آن‌ها را زیر عنوان اتهامات مبهم افساد فی‌الارض و بغی پیش‌بینی کرده است.

افساد فی‌الارض

ماده ۲۸۶ قانون مجازات اسلامی افساد فی‌الارض را اینگونه تعریف می‌کند: «هرکس به‌طور گسترده، مرتکب جنایت علیه تمامیت جسمانی افراد، جرایم علیه امنیت داخلی یا خارجی کشور، نشر اکاذیب، اختلال در نظام اقتصادی کشور، احراق و تخریب، پخش مواد سمی و میکروبی و خطرناک یا دایر کردن مراکز فساد و فحشا یا معاونت در آن‌ها گردد به‌گونه‌ای که موجب اختلال شدید در نظم عمومی کشور، ناامنی یا ورود خسارت عمده به تمامیت جسمانی افراد یا اموال عمومی و خصوصی، یا سبب اشاعه فساد یا فحشا درحد وسیع گردد، مفسد فی‌الارض محسوب و به اعدام محکوم می‌گردد.»

با این حال، این ماده قانونی تعاریف مشخصی برای اصطلاح «جرم» و دامنه «گسترده» در زمینه مقصود خود ارائه نمی‌کند و این مسئله به قضات قدرت بیشتری برای تفسیر قانون به تشخیص خودشان می‌دهد.

بغی

ماده ۲۸۷ قانون مجازات اسلامی اعضای هر گروهی را که علیه جمهوری اسلامی ایران قیام مسلحانه انجام دهند، به‌عنوان «باغی» (مرتکب به بغی یا قیام مسلحانه) تعریف کرده است و اعضای آن در صورت استفاده از سلاح، به اتهام بغی به اعدام محکوم می‌شوند. **اتهام بغی با توجه به تعریفی که دارد، عمدتاً علیه اعضای گروه‌های مخالف استفاده می‌شود.**

سایر «جرایم» مذهبی

ماده ۲۶۲ قانون مجازات اسلامی لعن و نفرین پیامبر اسلام یا هر یک از پیامبران دیگر (سب‌النبی و توهین به مقدسات) و متهم‌کردن ائمه معصوم و فاطمه زهرا، دختر پیامبر اسلام، به لواط یا زنا، را مشمول مجازات اعدام می‌داند. ارتداد، سحر و جادوگری و مواردی از این قبیل در قانون مجازات اسلامی فعلی به‌طور مشخص تصریح نشده‌اند، هرچند در ماده ۲۶ به‌طور خاص به ارتداد اشاره شده است. در شرع، مجازات ارتداد اعدام است که قاضی می‌تواند با استناد به ماده ۱۶۷ قانون اساسی آن را اعمال کند.

قصاص

قصاص به‌معنای مجازات تلافی‌گونه از همان نوع جرم ارتكابی برای آسیب‌های جسمانی است که شامل جراحات مختلف و همچنین مرگ می‌شود (معادل مفهوم «چشم در برابر چشم»)²⁶. حکم اعدام به قصاص، گرفتن جان مرتکب است به تلافی ارتكاب قتل. با این حال، قانون برای افراد زیر مصونیت از قصاص در نظر گرفته است:

- پدر و اجداد پدری مقتول (ماده ۳۰۱)

²⁶ به‌عنوان مثال، مهدی موسویان معترضی است که با اتهام پرتاب سنگی که باعث کوری چشم یک نیروی سرکوبگر شد، به مجازات قصاص و کور شدن چشمش محکوم شده است: <https://iranhr.net/fa/articles/6519>

- مردی که همسرش و معشوق او را حین ارتکاب زنا بکشد (ماده ۳۰۲)
- مسلمانان، پیروان ادیان به رسمیت شناخته شده و «افراد محافظت شده» که پیروان ادیان به رسمیت شناخته نشده یا «افراد محافظت نشده» را به قتل برسانند (ماده ۳۱۰)
- قاتل مرتکب جرم «حدی» که مجازاتش اعدام باشد (ماده ۳۰۲)
- کسی که فرد متجاوز جنسی را به قتل برساند (ماده ۳۰۲)

این قانون به طور غیرمستقیم ارتکاب افراد به قتل‌های خودسرانه را تشویق می‌کند. به عنوان مثال، کارشناسان معتقدند که مواد ۳۰۱ و ۳۰۲ قانون مجازات اسلامی می‌تواند در افزایش شمار قتل‌های ناموسی در ایران نقش داشته باشند. در عمل، مردانی که همسرانشان را به قتل رسانده‌اند، بیش از موارد عکس آن، از قصاص معاف می‌شوند. در سال ۲۰۲۳، مردی که به استناد چند پیامک، همسرش را به ظن داشتن رابطه نامشروع به قتل رسانده بود، با ارائه مدارک به دادگاهی در تهران، از قصاص معاف شد.²⁷ این قانون همچنین علیه پیروان ادیان «به رسمیت شناخته نشده» تبعیض قائل می‌شود. در ماده ۳۰۱ این قانون آمده است: «قصاص در صورتی ثابت می‌شود که [...] مجنی‌علیه عاقل و در دین با مرتکب مساوی باشد. تبصره: چنانچه مجنی‌علیه مسلمان باشد، مسلمان نبودن مرتکب، مانع قصاص نیست.» این امر به ویژه شامل پیروان آیین بهائی است که طبق قوانین ایران به عنوان یک دین به رسمیت شناخته نشده است. اگر شخص بهائی کشته شود، دیه به خانواده تعلق نمی‌گیرد و مجرم از قصاص نفس معاف می‌شود. در سال ۱۳۹۲ خورشیدی (۲۰۱۳)، دو مورد قتل بهائیان گزارش شد. در ۳ اردیبهشت ۱۳۹۲، سعیدالله اقدسی در خانه خود در میاندوآب (شمال غربی ایران) و در ۲ شهریور ۱۳۹۲، عطاالله رضوانی با شلیک گلوله در بندرعباس (جنوب ایران) به قتل رسیدند. هیچ‌یک از این موارد به درستی مورد رسیدگی قرار نگرفتند.

تعزیرات

در قانون مجازات اسلامی تعزیر به مجازاتی گفته می‌شود که با تشخیص و صلاحدید قاضی برای جرایم در نظر گرفته می‌شود.

²⁷ مر-د-همسر-کش-از-قصاص-بر-هایی-بیافت-خون-ز-نم-حلال-بود-ار-ائه-مستندات/<https://www.hamshahrionline.ir/news/797753>

قانون مبارزه با مواد مخدر

پس از انقلاب ۱۳۵۷، «لایحه قانونی تشدید مجازات مرتکبین جرایم مواد مخدر و اقدامات تأمینی و درمانی به منظور مداوا و اشتغال به کار معتادین» در ۱۹ خردادماه سال ۱۳۵۹ به تصویب رسید. برای نخستین بار، در این قانون بود که برای شماری از جرایم مرتبط با مواد مخدر حکم اعدام وضع شد، از جمله برای کشت خشخاش، تولید، فروش یا مبادرت به فروش و نگهداری یا حمل مواد مخدر (دست کم یک کیلوگرم تریاک و مشابه آن یا دست کم پنج گرم هروئین یا کوکائین یا مشابه آن) و دایرکردن محلی برای استعمال مواد مخدر.²⁸ اصلاحیه‌ای که سوم آبان ۱۳۶۷ به تصویب رسید، تفکیک دقیق‌تری از جرایم را برای هر نوع مواد مخدر ارائه کرد و براساس ماده ۹ آن، مجازات مجرمانی که جرمشان افساد فی‌الارض تشخیص داده شود، اعدام در ملأعام در محل زندگی متهم اعلام شد.²⁹ اصلاحیه‌های بعدی در سال‌های ۱۳۷۶ و ۱۳۸۹ به این قانون افزوده شد که هدف از آن‌ها مقابله با معضل فزاینده مواد مخدر ایران از طریق گسترش اختیارات قانونی و سخت‌ترکردن احکام بود. اصلاحیه سال ۱۳۸۹ برای در اختیار داشتن حداقل ۳۰ گرم هروئین، مجازات اعدام در نظر گرفت و انواع جدیدی از مواد مخدر را وارد قانون کرد. در مجموع، قانون مبارزه با مواد مخدر، شامل اصلاحات سال‌های ۱۳۷۶ و ۱۳۸۹، برای ۱۷ جرم مرتبط با مواد مخدر، مجازات اعدام در نظر گرفته بود، از جمله: چهارمین محکومیت برای جرایم مربوط به مواد مخدر در پرونده‌های جداگانه؛ کشت خشخاش، گیاه کوکا یا بذر شاهدانه با هدف تولید مواد مخدر؛ قاچاق بیش از ۵ کیلوگرم تریاک یا ماری‌جوانا به داخل ایران؛ خرید، نگهداری، حمل یا مخفی‌کردن بیش از ۵ کیلوگرم تریاک و سایر مواد مخدر فوق‌الذکر برای سومین مرتبه؛ قاچاق به داخل ایران، خریدوفروش، تولید، توزیع و صادرات بیش از ۳۰ گرم هروئین، مرفین، کوکائین یا مشتقات آن‌ها.

اصلاحیه ۱۳۹۶ سازوکاری برای محدودکردن به‌کارگیری مجازات اعدام و تبدیل مجازات محکومان از اعدام به حبس ابد معرفی کرد. این اصلاحیه میزان حداقل مقادیر مواد مخدر غیرقانونی را که تولیدکنندگان و توزیع‌کنندگان متهم را مشمول مجازات اعدام می‌کرد، افزایش و این میزان را برای مواد صنعتی مانند هروئین، کوکائین و آمفتامین‌ها، از ۳۰ گرم به ۲ کیلوگرم و برای مواد سنتی و طبیعی مانند تریاک و حشیش، از ۵ کیلوگرم به ۵۰ کیلوگرم تغییر داد (بند ت ماده ۴۵ اصلاحیه جدید). براساس این اصلاحیه، مجازات کسانی که قبلاً به‌دلیل جرایم مرتبط با مواد مخدر به اعدام یا

²⁸ <https://qavanin.ir/Law/PrintText/118572> و <http://www.mamirahmadi.ir/laws/10520>

²⁹ <https://qavanin.ir/Law/TreeText/84416>

حبس ابد محکوم شده بودند، به حداکثر ۳۰ سال حبس و جزای نقدی تبدیل می‌شد. این قانون همچنین مجازات اعدام را به کسانی محدود کرد که نه فقط به دلیل استفاده، بلکه حتی برای حمل اسلحه، ایفای نقش به‌عنوان سرکرده، ارائه حمایت مالی، یا استفاده از افراد زیر ۱۸ سال یا بیماران روانی در جرایم مواد مخدر محکوم شده و همچنین کسانی که پیش‌تر به دلیل جرایم مرتبط، حکم اعدام، حبس ابد یا حبس بیش از ۱۵ سال گرفته باشند. تجزیه و تحلیل کامل اصلاحیه سال ۱۳۹۶ قانون مبارزه با مواد مخدر در گزارش سالانه مجازات اعدام سال ۲۰۱۷ موجود است.³⁰

اصلاحیه سال ۱۳۹۶ این امید را ایجاد کرد که شاید در نهایت بتواند منجر به توقف کامل اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر شود. اجرای این اصلاحیه منجر شد به کاهش نرخ اعدام مردان با جرایم مربوط به مواد مخدر و توقف کامل اعدام زنان با همین جرایم تا سال ۲۰۲۱ میلادی (۱۴۰۰ شمسی)، اما ضمانتی برای ادامه این روند وجود نداشت. از سال ۲۰۲۱، نتیجه اصلاحیه سال ۲۰۱۷ میلادی (۱۳۹۶) در عمل معکوس شده و اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر از میانگین سالانه ۲۶ اعدام بین سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۲۰، به دست‌کم ۵۰۳ اعدام در سال ۲۰۲۴ رسیده است.

³⁰ <https://iranhr.net/fa/articles/3258/>

روند دادرسی

میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی که ایران آن را پذیرفته است، ضمن ترویج حاکمیت قانون و تأکید بر حقوق قانونی برابر برای همه افراد بدون در نظر گرفتن جنسیت، قومیت و عقیده یا باور، اشکال زیادی از تبعیض را ممنوع اعلام می‌کند. در ماده ۱۴ این میثاق به‌طور مشخص به اهمیت سیستم قضایی بی‌طرف، دسترسی به وکیل و دادرسی عادلانه، و وادار نکردن افراد به شهادت علیه خودشان یا اعتراف به جرم تأکید شده است. با وجود این، فقدان رویه عادلانه قضایی احتمالاً بزرگ‌ترین مانع برای پیشرفتی قابل توجه در وضعیت حقوق بشر و به‌ویژه وضعیت مجازات اعدام در ایران باشد. شاید فقدان قوه قضاییه بی‌طرف و نابرابری مقابل قانون، از مهم‌ترین دلایل ساختاری نبود روند دادرسی عادلانه در ایران باشد. رئیس قوه قضاییه را عالی‌رتبه‌ترین مقام سیاسی کشور، یعنی رهبر، مستقیماً انتخاب می‌کند و باید به او گزارش دهد. رئیس دیوان عالی کشور و تمامی قضات را هم رئیس قوه قضاییه براساس وابستگی ایدئولوژیک و پیشینه سیاسی آنان انتخاب می‌کند. این امر قوه قضاییه را به یک ارگان سیاسی تبدیل می‌کند که نه بی‌طرف است و نه مستقل. شهروندان در برابر قانون برابر نیستند؛ مردان از زنان، مسلمانان از غیرمسلمانان و مسلمانان شیعه از مسلمانان سنی حقوق بیشتری دارند.

در این بخش، به‌طور خلاصه به مراحل قانونی معمول، از دستگیری تا محکومیت به اعدام، می‌پردازیم. به‌دلیل ماهیت خودسر دستگاه قضایی ایران، لزوماً همه این رویه‌ها در هر پرونده منجر به مجازات اعدام رعایت نمی‌شوند. بحث گسترده‌تر و عمیق‌تر در مورد رویه‌های قانونی و روال حقوقی در ایران خارج از محدوده این گزارش است و می‌توان آن را در جای دیگری یافت.³¹

از دستگیری تا اثبات جرم

دسترسی به وکیل

اصل ۳۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به متهمان حق دسترسی به وکیل داده است. قانون آیین دادرسی کیفری ایران مصوب ۱۳۹۲ و اصلاحیه آن مصوب سال ۱۳۹۴، از جمله به حق دسترسی فرد مظنون به وکیل در مرحله پیش از محاکمه پرداخته است.³² در ماده ۴۸ آیین دادرسی

³¹ <https://fpc.org.uk/publications/ihrdueprocess/>

³² <https://iranhrdc.org/amendments-to-the-islamic-republic-of-irans-code-of-criminal-procedure-part-1/>

کیفری آمده است: «با شروع تحت نظر قرار گرفتن، متهم می‌تواند تقاضای حضور وکیل نماید. وکیل باید با رعایت و توجه به محرمانه‌بودن تحقیقات و مذاکرات، با شخص تحت نظر ملاقات نماید و وکیل می‌تواند در پایان ملاقات با متهم که نباید بیش از یک ساعت باشد، ملاحظات کتبی خود را برای درج در پرونده ارائه دهد.»

با این حال، یک تبصره اضافه‌شده به این ماده در نسخه نهایی، محدودیت‌هایی درباره حق مظنون برای انتخاب وکیل اعمال می‌کند: «در جرایم علیه امنیت داخلی یا خارجی و همچنین جرایم سازمان‌یافته که مجازات آن‌ها مشمول ماده ۳۰۲ این قانون است، در مرحله تحقیقات مقدماتی، طرفین دعوی وکیل یا وکلای خود را از بین وکلای رسمی دادگستری که مورد تأیید رئیس قوه قضاییه باشد، انتخاب می‌نمایند.»

این تبصره عملاً بیان می‌کند که در پرونده‌های کیفری سنگین و مواردی از جمله اتهامات امنیتی، در مرحله تحقیقات مقدماتی، متهمان فقط می‌توانند وکلای خود را از فهرست مورد تأیید رئیس قوه قضاییه انتخاب کنند. در تیرماه ۱۳۹۷ (ژوئن ۲۰۱۸) قوه قضاییه فهرستی متشکل از ۲۰ وکیل تأییدشده برای دفاع از شهروندان دارای پرونده‌های امنیتی ارائه کرد.³³

در پی اعتراض حقوقدانان،³⁴ کمیسیون قضایی مجلس شورای اسلامی تلاش کرد طرحی را برای تغییر قانون پیشنهاد کند. در طرح پیشنهادی عبارت «انتخاب وکلای خود از فهرست مورد تأیید رئیس قوه قضاییه» حذف، اما محدودیت‌های جدیدی اعمال می‌شود، از جمله امکان محدودکردن حق دسترسی به وکیل به مدت ۲۰ روز (که با دستور قاضی برای مدت نامحدود قابل تمدید است) برای متهمان موضوع ماده ۳۰۲ قانون آیین دادرسی. چندین وکیل نگرانی خود را در مورد این محدودیت ابراز کردند. برخی از این نگرانی‌ها در مصاحبه‌هایی با دوهفته‌نامه سازمان حقوق بشر ایران، «حقوق ما»³⁵، منتشر شده است. با این حال، هیچ‌یک از محکومان به اعدام - صرف‌نظر از اتهامات - که سازمان حقوق بشر ایران درباره آن‌ها اطلاعاتی به دست آورده است، در مراحل اولیه پس از دستگیری خود (پیش از محاکمه) به وکیل دسترسی نداشته‌اند.

در سال ۲۰۲۳، تمامی معترضان محکوم به مجازات اعدام نیز که سازمان حقوق بشر ایران اطلاعاتی

³³

<https://www.rferl.org/a/lowering-the-bar-tehran-white-list-excludes-most-lawyers-from-politically-charged-cases/29276192.html>

³⁴ <https://iranhr.net/media/files/HoghoheMa-No79.pdf>

³⁵ <https://iranhr.net/media/files/101.pdf> و <https://iranhr.net/media/files/160.pdf>

در مورد آن‌ها به دست آورده است، در طول مراحل قانونی تا زمانی که فشار مردمی و بین‌المللی بر پرونده‌شان وارد نشده، از دسترسی به وکلای خود محروم بوده‌اند. در ژانویه ۲۰۲۳ (دی‌ماه ۱۴۰۱)، پارلمان اروپا با تصویب قطعنامه‌ای، «نگرانی شدید از ناتوانی بازداشت‌شدگان برای دسترسی به نمایندگی قانونی در طول بازجویی‌ها» را اعلام کرد.³⁶

علاوه بر این، وکلایی که دفاع از پرونده موکلانی با اتهامات سیاسی را برعهده می‌گیرند، با نوعی سرکوب سیستماتیک قضایی مواجه شده‌اند. وکلا همچنان به دلیل انجام وظایف حرفه‌ای خود با بازداشت، احضار، اتهام یا محکومیت روبه‌رو می‌شوند. نگران‌کننده این‌که وکلا حتی در حالتی که قرار بازداشتشان لغو می‌شود، به‌عنوان مجازات فرعی، از صحبت درمورد پرونده‌هایشان منع می‌شوند.³⁷ همچنین در خردادماه ۱۴۰۲ مجلس شورای اسلامی درخواست «تحقیق و تفحص از عملکرد کانون‌های وکلای دادگستری و اتحادیه کانون‌های وکلای دادگستری» را تصویب کرد که اختیار «بررسی صلاحیت قانونی» وکلایی که از پیش عضو کانون وکلا بوده‌اند را شامل می‌شود. این امر عملاً به مقامات قدرت می‌دهد تا برای اهداف سیاسی، وکلا را از شغل وکالت محروم کنند. در اوایل شهریور ۱۴۰۲ وکلای دادگستری در چندین استان به این مصوبه اعتراض کردند و کانون‌های وکلای دادگستری از شورای نگهبان خواستند که این مصوبه را رد کند.³⁸

جاوید رحمان، گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در امور حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران، در گزارش فوریه ۲۰۲۳ (بهمن‌ماه ۱۴۰۱) از دولت خواست تا «اطمینان حاصل کند همه افرادی که به هرگونه جرمی متهم شده‌اند، در طول تمامی مراحل روند قضایی، از جمله در مرحله تحقیقات اولیه و بازجویی، به وکیل انتخابی خود دسترسی داشته باشند».³⁹

شکنجه در دوران بازداشت

اصل ۳۸ قانون اساسی ایران هرگونه شکنجه و اعتراف‌گیری اجباری را منع می‌کند. با این حال، گزارش‌هایی که سازمان حقوق بشر ایران و دیگر سازمان‌های حقوق بشری غیردولتی در طول سال‌ها گردآوری کرده‌اند، نشان می‌دهد که شکنجه مظنونان پس از دستگیری و در مرحله پیش از محاکمه،

³⁶ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0016_EN.html

³⁷ به گزارش سازمان حقوق بشر با عنوان «مدافعان حقوق بشر ۲۰۲۳»، مراجعه کنید:

https://iranhr.net/media/files/HRD_2023_Eng_Final.pdf

³⁸ <https://www.radiofarda.com/a/iranian-lawyers-protest-controversial-parliamentary-resolution/32564195.html>

³⁹ A/HRC/52/67,

<https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/ahrc5267-situation-human-rights-islamic-republic-iran-report-special>

به منظور اعتراف‌گیری به‌طور گسترده مورد استفاده قرار می‌گیرد. در اعتراضات سراسری پس از مرگ ژینا (مهسا) امینی در بازداشت، سازمان حقوق بشر ایران به این نتیجه رسید که شکنجه فیزیکی، تجاوز و تعرض جنسی صرفاً رویدادهای انگشت‌شمار نبوده‌اند، بلکه به‌طور سیستماتیک در مورد معترضان برای اجبار به اعترافات دروغین علیه خود به کار گرفته می‌شوند.⁴⁰

همچنین تمامی زندانیان محکوم به اعدام که سازمان حقوق بشر ایران با آن‌ها در تماس بوده است، شهادت دادند که تحت شکنجه قرار گرفته‌اند تا به اجبار به اتهامات وارده اعتراف کنند. این مسئله تنها به کسانی که اتهامات سیاسی یا امنیتی دارند، محدود نمی‌شود. تقریباً تمام زندانیانی که به دلیل جرایم مرتبط با مواد مخدر دستگیر شده‌اند، در سلول‌های انفرادی نگهداری می‌شوند و در مرحله تحقیقات پس از دستگیری تحت شکنجه‌های جسمی و روانی قرار می‌گیرند، در حالی که از دسترسی به وکیل محروم‌اند. در بسیاری از موارد، اعترافات اخذ شده در بازداشت، تنها شواهد مورد استناد قاضی برای صدور حکم بوده است. در سایر پرونده‌های جنایی، شامل تجاوز جنسی یا قتل، نیز در مواردی که شواهد کافی علیه مظنون وجود ندارد، از شکنجه استفاده می‌شود. زندانیان محکوم به اعدام که احکام شلاق دریافت کرده‌اند نیز قبل از اعدام با شکنجه روبه‌رو می‌شوند. سازمان حقوق بشر ایران یک شماره از دوهفته‌نامه حقوقی خود به نام «حقوق ما» را به موضوع شکنجه اختصاص داده است.⁴¹

پارلمان اروپا در قطعنامه‌ای که ۱۹ ژانویه ۲۰۲۳ تصویب کرد، «استفاده سیستماتیک از شکنجه، از جمله خشونت جنسی، به‌عنوان سلاح، در زندان‌های ایران را به شدت محکوم کرد» و خواستار «توقف فوری همه اشکال شکنجه و بدرفتاری با تمام زندانیان» شد. در این قطعنامه «از رژیم ایران خواسته شده که با زندانیان به دلیل کرامت و ارزش ذاتی آن‌ها به‌عنوان انسان، با احترام رفتار کند» و «درخواست از ایران برای تصویب هرچه سریع‌تر کنوانسیون ملل متحد علیه شکنجه و دیگر رفتارها یا مجازات‌های ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیرکننده، و عمل کردن به‌طور کامل مطابق با مفاد مندرج در آن» تکرار شده است.⁴²

در گزارش خود به پنجاه و پنجمین جلسه شورای حقوق بشر سازمان ملل در فوریه ۲۰۲۴، جاوید رحمان، گزارشگر ویژه وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران، از مقامات ایرانی خواست

⁴⁰ <https://iranhr.net/fa/articles/5687/>

⁴¹ <https://iranhr.net/media/files/140.pdf>

⁴² https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0016_EN.html

«اطمینان حاصل کنند که زندانیان و بازداشت‌شدگان از تمامی اشکال شکنجه و سایر رفتارها یا مجازات‌های بی‌رحمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز محافظت شوند، اطمینان دهند که اعترافات اخذشده تحت شکنجه یا بدرفتاری هرگز به عنوان مدرک در دادگاه پذیرفته نشود، سازوکارهایی برای بررسی ادعاهای مربوط به شکنجه و مرگ در بازداشت مطابق با استانداردهای بین‌المللی ایجاد کنند، و کنوانسیون ضد شکنجه و سایر مجازات‌ها یا رفتارهای بی‌رحمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز را تصویب کنند.»⁴³

دادگاه‌ها و محاکمات

از میان اتهامات عمده منجر به صدور حکم اعدام، اتهامات امنیتی محاربه، افساد فی‌الارض، بغی و جرایم مربوط به مواد مخدر، در صلاحیت دادگاه‌های انقلاب است و سایر اتهامات کیفری، از قبیل قتل و تجاوز، در دادگاه‌های کیفری رسیدگی می‌شوند.

دادگاه‌های انقلاب

دادگاه‌های انقلاب ایران که در سال ۱۳۵۷ به دستور آیت‌الله خمینی برای محاکمه مقام‌های سابق حکومت پهلوی تأسیس شدند، همچنان به فعالیت خود ادامه داده و مسئول صدور احکام سنگین برای مدافعان حقوق بشر، روزنامه‌نگاران، مخالفان و همه کسانی‌اند که از مقامات انتقاد می‌کنند. به‌علاوه، این دادگاه‌ها مسئول اکثریت قریب به اتفاق احکام صادرشده در ۴۵ سال گذشته‌اند.⁴⁴ روند دادرسی در دادگاه‌های انقلاب شفاف نیست و قضات آن بیش از سایر قضات به سوءاستفاده از اختیارات قانونی خود شهرت دارند.⁴⁵

قضات دادگاه انقلاب به‌طور معمول از دسترسی افراد تحت بازجویی سنگین و در شرایط سخت، به وکلا ممانعت می‌کنند. احمد شهید، گزارشگر ویژه پیشین سازمان ملل متحد در امور حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران، برای گزارشی متمرکز بر سیستم قضایی ایران که در سال ۲۰۱۴ منتشر شد، با ۱۳۳ نفر که در این کشور تحت محاکمه بودند، مصاحبه کرد.⁴⁶ براساس این گزارش:

- ۴۵ درصد از مصاحبه‌شوندگان گزارش دادند که اجازه به آن‌ها دفاع داده نشده بود

⁴³ <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g24/012/59/pdf/g2401259.pdf>

⁴⁴ <https://www.theglobepost.com/2018/02/22/iran-revolutionary-courts/>

⁴⁵ <https://www.theguardian.com/world/2014/jul/31/six-judges-iran-crackdown-journalists-activists>

⁴⁶ این تنها پژوهش از این نوع بود که گزارشگر ویژه درباره دادگاه‌های انقلاب انجام داد.

- در ۴۳ درصد موارد، محاکمه‌ها فقط چند دقیقه طول کشیده بود
- ۷۰ درصد از مصاحبه‌شوندگان گزارش دادند که اعترافات اجباری مورد استفاده قاضی قرار گرفته یا این اعترافات دست‌کم بخشی از شواهد ارائه‌شده از سوی دادستانی بوده است.
- حدود ۶۵ درصد از مصاحبه‌شوندگان گزارش دادند که قاضی نشانه‌هایی از جانب‌داری از خود نشان داده است، مانند سرزنش یا بازجویی از متهمان و محدودکردن و اجازه‌ندان به متهم برای صحبت و دفاع از خود.⁴⁷

قطعنامه‌ای که سال ۲۰۲۰ در پارلمان اروپا ارائه شد، تصریح می‌کند که دادگاه‌های ایران به‌طور مرتب، با ممانعت از دسترسی به مشاور حقوقی، جلوگیری از بازدید نمایندگان کنسولگری‌ها، سازمان ملل متحد یا سازمان‌های حقوق بشری، و پذیرش به‌کارگیری اعترافات به‌دست‌آمده تحت شکنجه به‌عنوان مدرک، از تضمین محاکمات عادلانه کوتاهی می‌کنند. این درحالی‌ست که هیچ سازوکار مستقلی برای اطمینان از پاسخ‌گویی در داخل دستگاه قضایی وجود ندارد، و نگرانی‌های جدی در مورد سیاسی‌کاری قضات وجود دارد، به‌ویژه درباره آن‌هایی که ریاست دادگاه‌های انقلاب را برعهده دارند.⁴⁸

چند تن از وکلا و حقوق‌دانان سرشناس داخل ایران در مجموعه گفت‌وگوهایی با مجله «حقوق ما»⁴⁹، قانون دادگاه‌های انقلاب ایران را زیر سوال بردند و خواستار انحلال آن شدند.⁵⁰ این دادگاه‌ها همچنین به‌دلیل محاکمه‌های نمایشی گروهی معترضان⁵¹ با انتقاد شدید روبه‌رو شده‌اند.⁵²

به تمامی پرونده‌هایی که مرتبط با جرایم امنیتی تلقی می‌شوند، از جمله پرونده‌های معترضان و زندانیان سیاسی و افرادی که ادعا می‌شود در فساد، سرقت مسلحانه و جرایم مواد مخدر دخیل بوده‌اند، در دادگاه‌های انقلاب رسیدگی می‌شود.

در گزارش خود به پنجاه و پنجمین جلسه شورای حقوق بشر سازمان ملل در فوریه ۲۰۲۴، جاوید رحمان، گزارشگر ویژه وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران، نگرانی شدید خود را از ادامه فعالیت دادگاه‌های انقلاب ابراز کرد و از مقامات ایرانی خواست که:

⁴⁷ <https://undocs.org/A/HRC/25/61>

⁴⁸ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2019-0112_EN.pdf

⁴⁹ <https://iranhr.net/media/files/93.pdf>

⁵⁰ <https://iranhr.net/fa/journals/57/>

⁵¹ <https://iranhr.net/fa/articles/5589/>

⁵² <https://iranhr.net/fa/journals/191/>

«اصلاحاتی را برای تضمین استقلال کامل قوه قضائیه انجام دهند، از جمله از طریق انحلال دادگاه‌های انقلاب.»

شیوه‌های اثبات جرم

«اعتراف» رایج‌ترین روش برای اثبات جرم در پرونده‌های منتج به صدور حکم اعدام است. همان‌طور که قبلاً اشاره شد، اعترافات اغلب تحت شکنجه گرفته می‌شود. در اتهامات امنیتی که عمدتاً مخالفان سیاسی را هدف قرار می‌دهد، اعترافات تلویزیونی حتی قبل از طی روال قضایی پخش می‌شود. متهمان علاوه بر شکنجه برای اعتراف به جرم خود، مجبور به شهادت علیه یکدیگر نیز می‌شوند. این امر به‌ویژه در پرونده‌های معترضان محکوم به اعدام فعلی رایج بوده است. شهادت شاهدان عینی راه دیگری برای اثبات جرم است، اما شاهدان باید دو مرد باشند، زیرا شهادت یک زن نصف شهادت یک مرد ارزش دارد.

در صورت اقرار نکردن خود متهم، شهادت شهود نیز برای اثبات جرم مورد استفاده قرار می‌گیرد. علاوه بر این، طبق قانون مجازات اسلامی، زمانی که در پرونده‌ای اقرار یا شهادت شهود وجود نداشته باشد، قاضی می‌تواند براساس نظر شخصی خود و بدون هیچ‌گونه ارجاع به قوانین و مقررات تصمیم‌گیری کند.⁵³ این مورد تحت عنوان «علم قاضی» شناخته می‌شود.⁵⁴ البته قانون ایجاب می‌کند که تصمیم‌گیری قاضی براساس «دانش» به‌دست آمده او از شواهد، از جمله شواهد ضمنی (قرائن و مستندات بیّن)، ناشی شود و نه صرفاً اعتقاد شخصی مبنی بر مجرم بودن متهم.⁵⁵ اما مواردی وجود داشته که علم قاضی به‌صورت خودسرانه اعمال شده است. به‌عنوان مثال، در آذرماه ۱۳۸۶، ماکوان مولودزاده به اتهام لواط بر اساس «علم قاضی» اعدام شد.⁵⁶ حکم اعدام دو تن از معترضان محکوم به اعدام، منوچهر مهمان‌نواز (با اتهامات امنیتی)⁵⁷ و رضا رسایی (با اتهام قتل)⁵⁸ نیز براساس علم قاضی صادر شده است.

قسامه یا سوگند یادکردن یکی دیگر از راه‌های اثبات جرم (قتل یا جراحات بدنی) در فقه اسلامی

⁵³ <https://fpc.org.uk/publications/ihrdueprocess/>

⁵⁴ A. Asghari, S.A. Ashgar Mosavi Rokni, "Changes in Personal Knowledge of the Judge with Emphasis on Islamic Punishment Law", *International Journal of Social Sciences and Education*, Volume 5, Issue 2, 2015
<https://docs.google.com/viewer?url=http%3A%2F%2Fijssse.com%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Fissues%2F2015%2Fv5i2%2FPaper-22.pdf>

⁵⁵ قانون مجازات اسلامی (مصوب ۱۳۹۲)، ماده ۲۱۱

⁵⁶ <https://iranhr.net/en/articles/57/>

⁵⁷ <https://iranhr.net/fa/articles/5714/>

⁵⁸ <https://iranhr.net/fa/articles/6551/>

است که در ایران به‌کار گرفته می‌شود.⁵⁹ در مواردی که شواهد کافی در پرونده قصاص وجود نداشته باشد، اما قاضی یا به این دلیل که قربانی را مجرم می‌داند، یا به دلیل شواهد ضمنی، کماکان مشکوک است، می‌تواند فقدان یا ناکافی بودن شواهد را اعلام کند. در چنین حالتی، قربانی یا نزدیکان قربانی حق قسامه را دارند. قسامه براساس سوگند خوردن تعداد مشخصی از خانواده قربانی به قرآن انجام می‌شود. در پرونده‌های قتل، ۵۰ نفر از اعضای مرد خانواده مقتول موظف به ادای قسامه‌اند. ذکر این نکته ضروری است که افرادی که در مراسم قسامه سوگند یاد می‌کنند، معمولاً شاهد مستقیم جرم نیستند و در قانون ضرورتی برای آن تعریف نشده است.

سازمان حقوق بشر ایران در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۲۱ دو شماره از مجله حقوقی خود به نام «حقوق ما» را به قسامه اختصاص داد و با وکلا و علمای مذهبی در این مورد مصاحبه کرد.⁶⁰ از آن زمان تاکنون بحث‌های فزاینده‌ای حول موضوع قسامه در داخل ایران⁶¹ و در رسانه‌های فارسی خارج از کشور مطرح شده است.⁶²

در نوامبر ۲۰۲۳، کمیته حقوق بشر سازمان ملل در مشاهدات پایانی خود نسبت به چهارمین گزارش دوره‌ای جمهوری اسلامی ایران، نگرانی خود را درباره «استانداردهای پایین ادله مورد نیاز برای صدور حکم محکومیت (قسامه - سوگند شرعی)» در پرونده‌های مربوط به مجازات اعدام ابراز کرد.⁶³

اعترافات اجباری تلویزیونی

جمهوری اسلامی از بدو برپایی در سال ۱۳۵۷ از «اعترافات تلویزیونی» به‌عنوان ابزاری تبلیغاتی با هدف ایجاد ترس و توجیه احکام سنگین برای فعالان سیاسی و مخالفان خود استفاده کرده است. این‌گونه اعترافات پس از شکنجه جسمی و/یا روانی، نگهداری در سلول انفرادی به‌مدت طولانی، تهدیدها یا وعده‌هایی مبنی بر تخفیف در مجازات و تهدیدهایی علیه اعضای خانواده اخذ می‌شوند. این اعترافات اغلب پس از دستگیری، در پی اعتراض عمومی به یک حکم، یا بلافاصله قبل یا بعد از اعدام به‌عنوان ابزاری برای کاهش واکنش‌ها پخش می‌شوند. پخش اعترافات اجباری قبل از محاکمه، نقض آشکار حق متهمان برای محاکمه عادلانه و بی‌گناه فرض شدن تا زمان اثبات جرم است.

⁵⁹ قانون مجازات اسلامی (مصوب ۱۳۹۲)، مواد ۳۱۳ و ۳۳۶
⁶⁰ مجله «حقوق ما»، شماره ۷۵ (۱۵ مارس ۲۰۱۸): https://iranhr.net/media/files/No_75.pdf و شماره ۱۵۵ (۱۵ سپتامبر ۲۰۲۱):

<https://iranhr.net/media/files/155.pdf>

⁶¹ وبسایت خبری-تحلیلی تابناک (۱۵ سپتامبر ۲۰۱۸)

⁶² <http://www.bbc.com/persian/iran-43185108>

⁶³ <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g23/232/11/pdf/g2323211.pdf>

تصاویر برگرفته از اعترافات اجباری تلویزیونی برخی از اعدام‌شدگان در سال ۲۰۲۴- ردیف بالا از چپ به راست: جمشید شارمهد و رضا رسایی؛ ردیف میانه از چپ به راست: محمد فرامرزی و وفا آذربار؛ ردیف پایین از چپ به راست: محسن مظلوم و پژمان فتحی

از میان زندانیان سیاسی اعدام‌شده در سال ۲۰۲۴، اعترافات تحت شکنجه جمشید شارمهد، دوتابعیتی، و زندانیان سیاسی کرد محسن مظلوم، پژمان فتحی، وفا آذربار، و هاجر فرامرزی پیش از آغاز روند قضایی از رسانه‌های دولتی پخش شد.

در جریان محاکمه، اعترافات اجباری نه‌تنها به‌عنوان مدرک جرم مورد استفاده قرار می‌گیرد، بلکه

متهمان تحت تهدید و اجبار مجبور می‌شوند این روایت‌های دروغین را در دادگاه تکرار کنند. پس از صدور حکم محکومیت، اعترافات اجباری دوباره به‌عنوان ابزاری تبلیغاتی برای توجیه صدور احکام اعدام به کار گرفته می‌شود. اعترافات اجباری حتی پس از اعدام نیز منتشر می‌شوند تا مجازات غیرانسانی اعدام را توجیه کنند. این رویه در مورد معترض رضا رسایی نیز اجرا شد.

در ۱۹ ژانویه ۲۰۲۳ (۲۹ دی‌ماه ۱۴۰۱)، پارلمان اروپا با تصویب قطعنامه‌ای، «سیاست جمهوری اسلامی در زمینه اخذ اعترافات اجباری با استفاده از شکنجه، ارباب، تهدید اعضای خانواده یا سایر اشکال اجبار، و استفاده از این اعترافات اجباری برای محکوم‌کردن و صدور حکم برای معترضان» را به‌شدت محکوم کرد.⁶⁴

رویه‌های مربوط به اجرای مجازات اعدام

پس از محکومیت به اعدام، زندانیان در انتظار اجرای حکم در زندان می‌مانند. ممکن است از دریافت حکم نهایی تا اجرای حکم اعدام سال‌ها، ماه‌ها و گاهی تنها چند هفته فاصله باشد. همه احکام اعدام باید به تأیید دیوان عالی کشور برسد که رئیس آن را رئیس قوه قضاییه منصوب می‌کند. علاوه بر این، تأیید رئیس قوه قضاییه (استیدان) قبل از اجرای تمامی اعدام‌های با اتهام قتل عمد (قصاص) الزامی است.

بر اساس قوانین ایران، وکیل متهم باید ۴۸ ساعت پیش از اجرای حکم، از آن مطلع شود. با وجود این، همیشه در عمل، به‌ویژه در پرونده‌های سیاسی و امنیتی، این موضوع رعایت نمی‌شود. زندانیان چند روز قبل از اعدام به سلول‌های انفرادی منتقل می‌شوند و آنجا درحالی‌که دست‌هایشان بسته است، نگهداری می‌شوند. زندانی معمولاً یک روز قبل از اجرای اعدام برنامه‌ریزی شده، آخرین ملاقات با خانواده خود را خواهد داشت. سازمان حقوق بشر ایران گزارشی کوتاه براساس مصاحبه با شاهدان درباره شرایط محکومیت به اعدام و ساعات پایانی زندانیان منتشر کرده است.⁶⁵ آرمان عبدالعالی، کودک-مجرمی که پیش از اعدامش در سوم آذرماه ۱۴۰۰ هفت‌بار پای چوبه‌دار برده شده بود، نیز شرحی از شکنجه انتقال به سلول انفرادی به‌منظور آماده‌سازی برای اعدام ارائه کرده است.⁶⁶

⁶⁴ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0016_EN.html

⁶⁵ <https://iranhr.net/fa/articles/3512/>

⁶⁶ <https://iranhr.net/fa/articles/4987/>

شیوه‌های اعدام

در قانون کیفری ایران چندین روش اعدام، از جمله به‌دار آویختن، تیرباران، تصلیب و سنگسار، تعریف شده است. از سال ۱۳۸۷ تا سال ۱۳۹۹ (۲۰۰۸ تا ۲۰۲۰) که هدایت عبدالله‌پور، زندانی سیاسی کرد، در زندان اشنویه از طریق تیرباران اعدام شد،⁶⁷ به‌دار آویختن اصلی‌ترین و تنها روش مورد استفاده برای اعدام بوده است. علاوه بر این، آیین‌نامه‌ای که ۲۷ خردادماه ۱۳۹۸ ازسوی رئیس قوه قضاییه صادر شد، شرح مفصلی از نحوه اجرای احکام اعدام از طریق چوبه دار، سنگسار و به‌صلیب‌کشیدن ارائه می‌دهد.⁶⁸

اکثر اعدام‌ها در داخل زندان‌ها اجرا می‌شوند. در برخی از زندان‌ها اتاق‌های مخصوصی برای اعدام وجود دارد، درحالی‌که در برخی دیگر، اعدام در حیاط زندان انجام می‌شود.

در پرونده‌های قتلی که متهم به قصاص محکوم می‌شود، نه‌تنها مسئولیت انتخاب اعدام (دربرابر بخشش یا گرفتن دیه) برعهده شاکی (خانواده یا بستگان درجه اول مقتول) است، بلکه نماینده‌ای از بستگان درجه اول (یا خودشان یا وکیلشان یا یک نماینده معرفی‌شده) نیز باید در صحنه اعدام حضور داشته باشد. از آنجایی که قانون ایران قصاص را حق خانواده مقتول می‌داند، آن‌ها همچنین تشویق می‌شوند که خودشان مجازات اعدام را درعمل اجرا کنند. سازمان حقوق بشر ایران گزارش‌های متعددی دریافت کرده است از مواردی که اعضای خانواده قربانی به‌طور فیزیکی اعدام را اجرا کرده‌اند. در سال ۱۴۰۰ (۲۰۲۱ میلادی)، دو زن به‌دست فرزندان خود اعدام شدند.⁶⁹ در سال ۱۴۰۲ (۲۰۲۳ میلادی) حسین دولخانی برای قتل ناموسی خواهرش، در زندان مرکزی ایلام به‌دست والدین خود اعدام شد و محمد پرهیزکار را دای‌اش در زندان مرکزی رشت به دار آویخت.⁷⁰

طبق قانون، درمورد احکام اعدام، حضور قاضی پرونده و در پرونده‌های قصاص، حضور شکات (اعضای خانواده قربانی) به‌همراه قاضی برای اجرای حکم ضروری است.

اعدام‌های در ملأعام با به‌کارگیری جرثقیل انجام می‌شود. در این روش، زندانیان یا بالا کشیده می‌شوند، یا شیئی که روی آن ایستاده‌اند از زیر پاهایشان بیرون کشیده می‌شود. در این حالت، زندانیان در اثر خفگی و فشار به گردن جان خود را از دست می‌دهند و اغلب چند دقیقه طول

⁶⁷ <https://iranhr.net/fa/articles/4294/>

⁶⁸ <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/1152670>

⁶⁹ <https://iranhr.net/fa/articles/5127/>

⁷⁰ <https://iranhr.net/fa/articles/5956/>

می‌کشد تا مرگ رخ دهد. بنابر نظر کمیته حقوق بشر سازمان ملل متحد، اعدام‌های در ملأعام مغایر با مفاد میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی است و تخطی از ماده ۷ به‌طور اجتناب‌ناپذیری به اعدام ماهیت خودسرانه می‌دهد که در نتیجه، ماده ۶ این میثاق را هم نقض می‌کند. پس از شروع همه‌گیری کووید-۱۹ تعداد اعدام‌ها در ملأعام به‌دلیل محدودیت‌های اعمال‌شده، به‌طور چشمگیری در ایران کاهش یافت و در سال ۲۰۲۱ موردی از اعدام در ملأعام ثبت نشد. پس از دو سال، دو اعدام در ملأعام، از جمله اعدام یک معترض، در سال ۲۰۲۲ اجرا شد.⁷¹ در سال ۲۰۲۳ میلادی نیز ۷ مورد اعدام در فضاهای عمومی سراسر کشور به اجرا درآمده است.

از سال ۲۰۱۰ تاکنون اجرای هیچ مجازات سنگساری در ایران گزارش نشده است. این امر عمدتاً به‌دلیل افزایش فشار بین‌المللی طی دهه گذشته است که در پی کارزار نجات سکینه آشتیانی در سال ۲۰۱۰ به اوج خود رسید.⁷²

⁷¹ <https://iranhr.net/fa/articles/5366/> و <https://iranhr.net/fa/articles/5818/>

⁷² <https://www.theguardian.com/world/sakineh-mohammadi-ashtiani>

اعدام در عمل

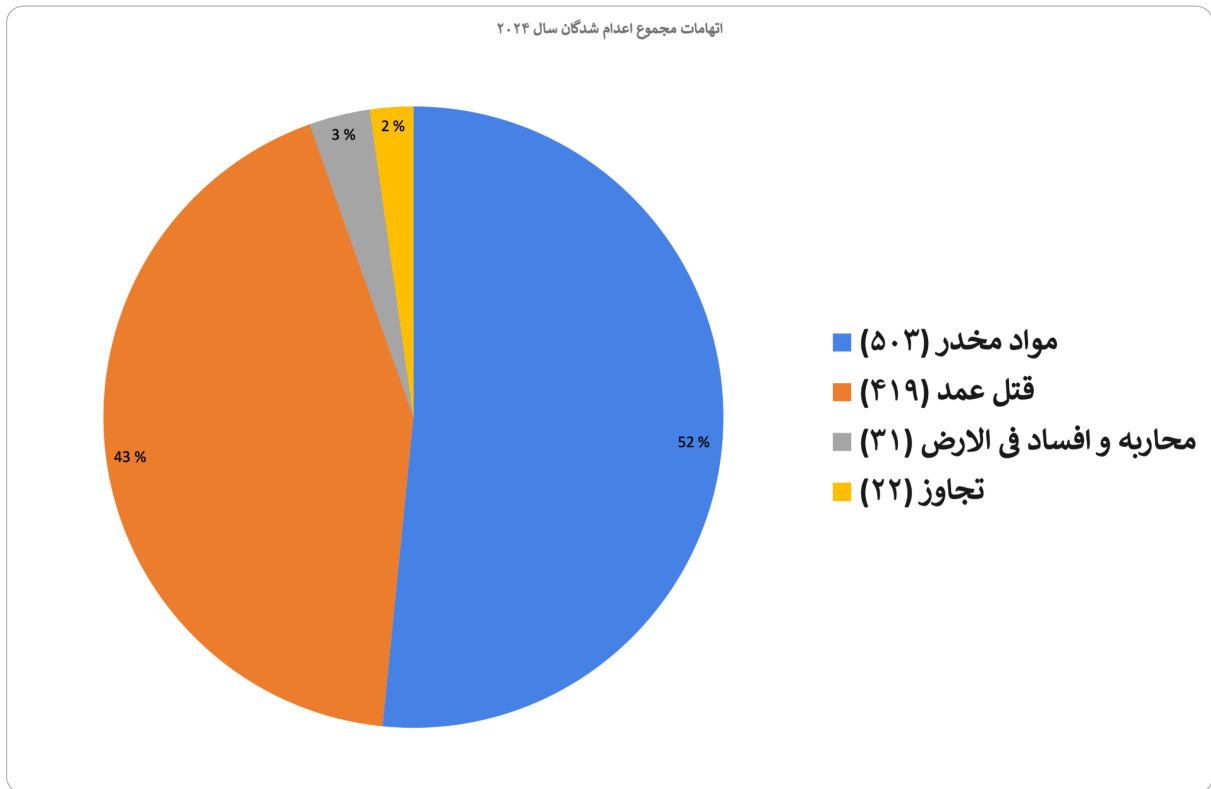
این بخش مرور و تحلیلی بر استفاده از مجازات اعدام در سال ۲۰۲۴ ارائه می‌کند و مشتمل بر توزیع اعدام‌ها براساس اتهامات، دادگاه‌ها، جغرافیا و روش اجرای آن است. در این بخش برای هر اتهام منجر به اعدام، نمونه‌ای از پرونده‌های اعدام سال ۲۰۲۴ ارائه شده است.

اتهامات

در حالی که جرایم متعددی مشمول مجازات اعدام می‌شوند، اتهام‌هایی که منجر به بیشترین اعدام‌ها در سال‌های اخیر شده‌اند، عبارت‌اند از قتل، جرایم مرتبط با مواد مخدر، محاربه، افساد فی الارض، بغی و تجاوز یا تعرض جنسی.

نکته مهمی که باید به آن توجه کرد، نفی سیستماتیک رویه عادلانه قضایی، محاکمه‌های ناعادلانه، استفاده از شکنجه و فشار، اعترافات اجباری و فقدان یک دستگاه قضایی شفاف و مستقل در ایران است. بنابراین، اتهام‌ها در هر مورد، براساس گزارش رسمی و اتهام‌های اعلام‌شده از جانب مقام‌های ایرانی مطرح شده و منابع مستقل آن‌ها را تایید نکرده‌اند.

اعدامها در سال ۲۰۲۴ بر اساس اتهامات

نمودار بالا نشان‌دهنده توزیع اتهام‌هایی است که اعدام‌های سال ۲۰۲۴ بر پایه آن‌ها انجام شده است. مانند سال ۲۰۲۳، اتهامات مرتبط با مواد مخدر با اختلاف قابل توجهی بیشترین اعدام‌ها را به خود اختصاص دادند.

اتهام‌های مرتبط با مواد مخدر (۵۲ درصد) و قتل (۴۳ درصد)، دلیل بیش از ۹۵ درصد کل اعدام‌ها در سال ۲۰۲۴ بودند. اتهام‌های امنیتی محاربه، بغی و افساد فی‌الارض دلیل ۳ درصد از کل اعدام‌ها محسوب می‌شوند. ۲ درصد از اعدام‌ها نیز به دلیل اتهام تجاوز و تعرض جنسی انجام شد.

از اتهام‌های منجر به اعدام در سال ۲۰۲۴، قتل، تجاوز و تعرض جنسی، توهین به مقدسات و زنا محصنه در دادگاه‌های کیفری رسیدگی شدند، در حالی که اتهام‌های مربوط به مواد مخدر و اتهام‌های امنیتی محاربه، بغی و افساد فی‌الارض در صلاحیت دادگاه‌های انقلاب بودند.

در بخش بعدی شرح دقیق‌تری از اعدام‌ها بر پایه اتهامات و گزیده‌ای از پرونده‌های آن‌ها را ارائه خواهیم داد.

اعدام‌ها به اتهام محاربه، بغی و افساد فی‌الارض در سال ۲۰۲۴

اتهامات امنیتی محاربه، افساد فی‌الارض و بغی (قیام مسلحانه) در طول ۴۶ سال گذشته برای اعدام تعداد بی‌شماری از زندانیان با جرایم سیاسی و عادی استفاده شده است. از دهه ۶۰ تا به امروز، دادگاه‌های انقلاب در سراسر کشور براساس اعترافات تحت شکنجه در دادگاه‌های نمایشی، احکام اعدام صادر کرده‌اند. از معترضان و مخالفان حکومت گرفته، تا متهمان به سرقت مسلحانه، جاسوسی، قاچاق انسان و تروریسم، همگی در طول چند دهه، با اتهامات امنیتی روبه‌رو شده‌اند. اتهام‌های امنیتی بر دامنه گسترده‌ای از به‌اصطلاح جرایم اطلاق می‌شود و هدف از آن، ارعاب و ایجاد ترس در جامعه بوده است. در سال ۲۰۲۴، دست‌کم ۳۱ نفر به اتهامات مرتبط با امنیت ملی اعدام شدند. این رقم در سال‌های گذشته به ترتیب ۳۹ نفر در ۲۰۲۳، ۱۶ نفر در ۲۰۲۲، ۱۳ نفر در ۲۰۲۱، ۱۵ نفر در ۲۰۲۰ و ۹ نفر در ۲۰۱۹ بوده است.

حقایق درباره اعدام‌های سال ۲۰۲۴ به اتهام محاربه، بغی و افساد فی‌الارض

- دست‌کم ۳۱ مرد با اتهامات محاربه، بغی و افساد فی‌الارض اعدام شدند
- ۲۱ مورد از این اعدام‌ها توسط منابع رسمی اعلام شد.
- ۹ زندانی سیاسی کرد در میان اعدام‌شدگان بودند.
- ۱۰ نفر به اتهام سرقت مسلحانه اعدام شدند.
- ۵ نفر به اتهام جاسوسی برای اسرائیل اعدام شدند.
- ۲ مرد بلوچ که پرونده‌های آن‌ها شامل اتهامات دوگانه (double jeopardy) بود، پس از آن‌که خانواده قربانیان (دو مأمور پلیس) از حق قصاص در پرونده قتل چشم‌پوشی کردند، به اتهام محاربه اعدام شدند.
- یک شهروند افغانستانی که از اختلالات روانی رنج می‌برد در میان اعدام‌شدگان بود.
- یک فرد دوتابعیتی و یک مرد ناشناس پس از ربوده شدن از کشورهای همسایه اعدام شدند.
- ۲ مورد از این اعدام‌ها در ملأ عام اجرا شد.

اعدام شدگان به اتهام‌های محاربه، بغی و افساد فی‌الارض

داوود عبداللهی، فرهاد سلیمی، انور خضری، خسرو بشارت و کامران شیخه

داوود عبداللهی، فرهاد سلیمی، انور خضری، خسرو بشارت و کامران شیخه از زندانیان سیاسی کرد-سنی بودند که در ژانویه ۲۰۱۰ به همراه قاسم آبسته و ایوب کریمی بازداشت شدند. این هفت نفر تحت شکنجه‌های جسمی و روانی قرار گرفتند تا اعترافات اجباری علیه خودشان ارائه دهند. این اعترافات بعداً در دادگاه به عنوان مدرک علیه آن‌ها مورد استفاده قرار گرفت. شعبه ۲۸ دادگاه انقلاب تهران به ریاست قاضی مقیسه، این افراد را به اتهام محاربه و افساد فی‌الارض از طریق بغی و عضویت در یک گروه سلفی جهادی در بهار ۲۰۱۶ به اعدام محکوم کرد. اگرچه دیوان عالی کشور ابتدا این حکم را نقض کرد، اما شعبه ۱۵ دادگاه انقلاب مجدداً آن‌ها را به اعدام محکوم کرد.

پس از ۱۴ سال تحمل حبس در انتظار اعدام، قاسم آبسته و ایوب کریمی در سال ۲۰۲۳ اعدام شدند.

داوود عبداللهی در ۲ ژانویه ۲۰۲۴ در زندان قزل‌حصار اعدام شد. فرهاد سلیمی در ۲۳ ژانویه ۲۰۲۴ اعدام شد. انور خضری در ۱ مه ۲۰۲۴ اعدام شد. خسرو بشارت در ۱۵ مه ۲۰۲۴ اعدام شد. کامران شیخه در ۲۵ ژوئیه ۲۰۲۴ اعدام شد.

محسن مظلوم، پژمان فاتحی، وفا آذربار و هاجر فرامرزی، چهار زندانی سیاسی کرد بودند که در ۲۲ ژوئن ۲۰۲۲ در ارومیه بازداشت و بدون دسترسی به وکیل در بازداشت انفرادی نگه داشته شدند.

اعترافات اجباری تحت شکنجه آنها پیش از آغاز هرگونه روند قضایی توسط رسانه‌های دولتی منتشر شد. آنها در شعبه ۲۶ دادگاه انقلاب تهران به اتهام محاربه و افساد فی‌الارض از طریق جاسوسی برای اسرائیل به اعدام محکوم شدند. شعبه ۹ دیوان عالی کشور، حکم اعدام آنها را ظرف کمتر از ۲۴ ساعت تأیید کرد. اولین ملاقات آنها با خانواده‌هایشان، آخرین ملاقاتشان نیز بود. این چهار زندانی سیاسی در ۲۹ ژانویه ۲۰۲۴ در زندان قزل‌حصار اعدام شدند. یک سال پس از اعدام آنها، پیکرهایشان هنوز به خانواده‌هایشان تحویل داده نشده و محل دفن آنها فاش نشده است.

اعدام‌های مربوط به اعتراضات در سال ۲۰۲۴

جمهوری اسلامی سابقه‌ای خونین در اعدام معترضان دارد، اما موج اعدام معترضان در سال‌های اخیر از سال ۲۰۲۰ آغاز شد، پس از آنکه مجموعه‌ای از اعتراضات سراسری بین سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۱۹ رخ داد.

مصطفی صالحی و نوید افکاری به اتهامات ساختگی محاربه و قتل به اعدام محکوم شدند، اما برای حذف مسئولیت از مقامات، حکم اعدام آنها به‌طور رسمی به اتهام قتل اجرا شد. پس از واکنش شدید داخلی و فشار بین‌المللی گسترده، سایر معترضان شناخته‌شده‌ای که در صف اعدام بودند،

آزاد شدند. با این حال، دست‌کم دو معترض از اعتراضات آبان ۱۳۹۸، عباس دریس و محمدجواد وفایی ثانی، همچنان در معرض خطر اعدام هستند (نگاه کنید به ضمیمه ۴).

موج اعدام معترضان جنبش «زن، زندگی، آزادی» از دسامبر ۲۰۲۲ آغاز شد، زمانی که دو معترض به سرعت اعدام شدند و این روند در سال ۲۰۲۳ با اعدام هشت معترض دیگر به اتهامات امنیتی و قتل ادامه یافت. همان‌طور که در سال گذشته پیش‌بینی شده بود، مقامات در سال ۲۰۲۴ از احکام قصاص برای اجرای اعدام معترضان استفاده کردند تا از مسئولیت خود شانه خالی کنند و مسئولیت اعدام را به خانواده‌های قربانیان منتسب کنند.

دست‌کم ۱۳ معترض جنبش «زن، زندگی، آزادی» همچنان در صف اعدام قرار دارند (نگاه کنید به ضمیمه ۴).

معترضان اعدام‌شده در سال ۲۰۲۴

محمد قبادلو

محمد قبادلو، معترض ۲۳ ساله‌ای بود که در تاریخ ۲۲ سپتامبر ۲۰۲۲ در جریان اعتراضات سراسری «زن، زندگی، آزادی» در تهران بازداشت شد. او در دو دادگاه مختلف (دادگاه انقلاب و دادگاه کیفری) برای یک اتهام واحد با مجازات اعدام روبه‌رو شد.

او در تاریخ ۲۹ اکتبر ۲۰۲۲ در دادگاه انقلاب تهران و بدون داشتن وکیل و حقوق اولیه دادرسی عادلانه محاکمه شد و به اعدام محکوم شد. اتهام او «افساد فی‌الارض از طریق حمله گسترده به پلیس با برخورد خودرو، که منجر به مرگ فرید کرم‌پور حسنونند و زخمی شدن پنج مأمور پلیس شد» عنوان شد. حکم اعدام او در ۲۴ دسامبر ۲۰۲۲ توسط دیوان عالی کشور تأیید شد.

چهار درخواست تجدیدنظر او رد شد، اما اجرای حکم او به دلیل اولویت دادن به بررسی اتهام قتل در دادگاه کیفری متوقف گردید. در ۱۰ دسامبر ۲۰۲۲، او در شعبه یک دادگاه کیفری تهران محاکمه شد و وکلای او بیماری دوقطبی او را مطرح کردند. دادگاه پس از بررسی‌های بیشتر، به نظر پزشکی قانونی استناد کرد و مجدداً او را به اعدام محکوم کرد.

در تاریخ ۲۳ ژانویه ۲۰۲۳، دیوان عالی کشور فرجام‌خواهی او را پذیرفت، اما در ۲۳ مه تأیید شد. در ۲۶ ژوئیه، شعبه یک دیوان عالی کشور حکم اعدام او را لغو کرد و پرونده را برای تجدیدنظر به یک دادگاه هم‌سطح ارجاع داد. با این حال، شعبه ۵ دادگاه کیفری تهران ماه‌ها منتظر دریافت پرونده ماند و در نهایت از دیوان عالی کشور درخواست راهنمایی کرد.

در ۲ ژانویه ۲۰۲۴، وکلای او اطلاع یافتند که تجدیدنظر در حکم او «فعلاً متوقف شده و مشروط به نتیجه تحقیقات شعبه ۳۹ دیوان عالی کشور است».

در ساعت ۵ عصر ۲۲ ژانویه ۲۰۲۴ - پس از پایان ساعت اداری - وکلای او مطلع شدند که اجرای حکم اعدام او برای فردا برنامه‌ریزی شده است.

محمد قبادلو در تاریخ ۲۳ ژانویه ۲۰۲۴ در زندان قزل‌حصار اعدام شد.

رضا رسایی

(غلام) رضا رسایی، معترض ۳۶ ساله کرد و پیرو آیین یارسان بود که در تاریخ ۲۴ نوامبر ۲۰۲۱ به اتهام قتل نادر بیرامی، عضو سپاه پاسداران بازداشت شد. این قتل در ۱۸ نوامبر ۲۰۲۱، در جریان مراسمی برای سید خلیل

عالی‌نژاد، از رهبران آیین یارسان رخ داد که به محل اعتراض تبدیل شد و معترضان شعارهای «زن، زندگی، آزادی» را حمل کردند. مقامات این تجمع را به شکل خشونت‌آمیز سرکوب کردند اما ادعا کردند که این گردهمایی ارتباطی با اعتراضات نداشته است. رضا رسایی اولین متهم در یک دادگاه گروهی متشکل از ۱۱ متهم بود که در شعبه ۲ دادگاه کیفری استان کرمانشاه محاکمه شدند. اتهامات او شامل این موارد بود:

- مشارکت در قتل نادر بیرامی با سلاح سرد
- مشارکت در ایجاد صدمات عمدی با چاقو
- مشارکت در برهم زدن نظم عمومی از طریق ایجاد درگیری و آشوب

در اسناد دادگاهی که سازمان حقوق بشر ایران به دست آورده، رضا رسایی این اتهامات را رد کرده است. با این حال، پس از «تحقیقات»، او زیر شکنجه مجبور به اعتراف شد. متهمان دیگر مجبور شدند علیه او شهادت دهند و برخی از آنها با احکام سبک‌تر آزاد شدند. یکی از متهمان بعداً اعتراف کرد که تحت فشار شهادت دروغ داده و هرگز ندیده بود که رضا قربانی را چاقو بزند.

رضا هیچ‌گاه علیه هیچ متهم دیگری شهادت نداد و در مراحل بعدی تحقیق و در دادگاه اتهامات را رد کرد، و اعلام کرد که اعترافاتش تحت شکنجه گرفته شده است. سایر متهمان نیز بعداً شهادت‌های خود را پس گرفتند و گفتند که تحت شکنجه مجبور به اعتراف شده بودند.

شهادت دو کارشناس مستقل پزشکی قانونی کرمانشاه که نشان می‌داد ضربه کشنده نمی‌توانسته توسط رضا وارد شده باشد، رد شد. با وجود فقدان مدارک، قاضی با استناد به «علم قاضی» رضا را به قصاص محکوم کرد.

خانواده نادر بیرامی (شاکیان پرونده) خواستار اجرای حکم قصاص شدند. در ۲۴ دسامبر ۲۰۲۳، خانواده او اطلاع یافتند که حکم قصاص توسط شعبه ۱۷ دیوان عالی کشور تأیید شده است. درخواست تجدیدنظر او در شعبه یک دیوان عالی کشور بدون بررسی نقص‌های حقوقی رد شد و درخواست بررسی قضایی طبق ماده ۴۷۷ نادیده گرفته شد. پرونده او قبلاً به اجرای احکام دادگاه کرمانشاه ارجاع شده بود. رضا رسایی به‌طور مخفیانه در ۶ اوت ۲۰۲۴ در زندان مرکزی کرمانشاه اعدام شد.

اعدام‌ها به اتهام تجاوز و تعرض جنسی در سال ۲۰۲۴

تجاوز و آزار جنسی از جمله اتهاماتی است که طبق قانون مجازات اسلامی ایران (IPC)، مجازات آن اعدام است.

در سال ۲۰۲۴، دستکم ۲۲ مرد به اتهام تجاوز به عنف اعدام شدند. این آمار در سال‌های گذشته به ترتیب: ۲۰ نفر در ۲۰۲۳؛ ۲۳ نفر در ۲۰۲۲ و ۱۰ نفر در ۲۰۲۱ بود. همانند سایر اتهامات منجر به اعدام، گزارش‌هایی از شکنجه و اعترافات اجباری علیه متهمان در این پرونده‌ها نیز وجود دارد.

به دلیل عدم شفافیت و تابوهای اجتماعی، اطلاعات مربوط به پرونده‌های اعدام در ارتباط با تجاوز، معمولاً فقط از طریق منابع رسمی منتشر می‌شود.

حقایق درباره اعدام‌های مرتبط با تجاوز در سال ۲۰۲۴:

- دستکم ۲۲ نفر به اتهام تجاوز اعدام شدند.
- ۹ مورد از این اعدام‌ها توسط منابع رسمی اعلام شد.
- ۹ نفر از اعدام‌شدگان افغان بودند.
- این اعدام‌ها در ۱۰ زندان مختلف اجرا شد.

اعدام‌شده به اتهام تجاوز

مهدی عطایی

مهدی عطایی ۲۱ ساله بود که به دوستش اجازه داد از خانه او برای ملاقات با دوست دخترش استفاده کند. پس از بازگشت به خانه، با بدن بی‌هوش دختر ۱۴ ساله مواجه شد و بلافاصله او را به مرکز درمانی منتقل کرد.

در دادگاه، مهدی سوگند خورد که بی‌گناه است و خودش با پلیس تماس گرفته است، اما هیچ مدرکی در اختیار نداشت و دوستانش که متهم اصلی بودند، فرار کرده بودند و اطلاعاتی از محل اختفای آن‌ها در دست نبود. مهدی به اتهام تجاوز به اعدام محکوم شد و در تاریخ ۲۱ مه ۲۰۲۴، در حالی که ۲۳ سال داشت، در زندان مرکزی قزوین اعدام شد.

اعدام‌ها با اتهامات مربوط به جرایم مواد مخدر در سال ۲۰۲۴

اعدام‌های مربوط به اتهامات مواد مخدر از سال ۲۰۲۱ به طور مداوم افزایش یافته‌اند.

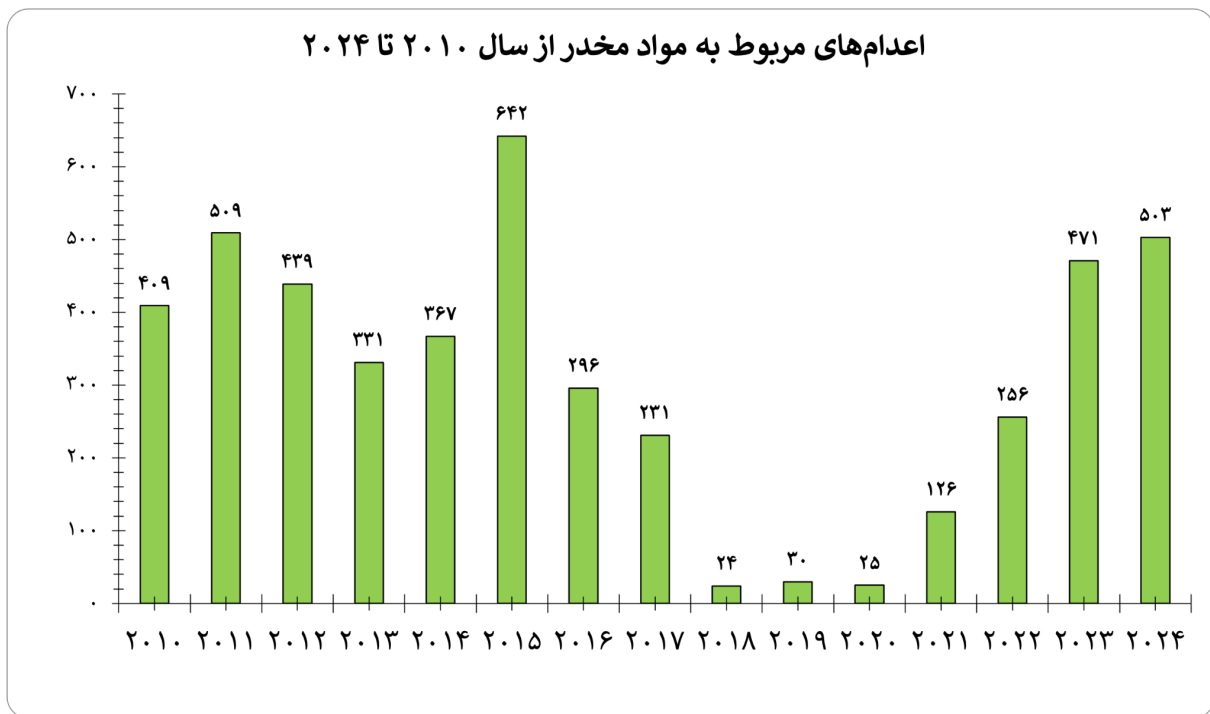
افرادی که به اتهامات مرتبط با مواد مخدر اعدام می‌شوند، عمدتاً از جوامع محروم و به حاشیه رانده شده هستند و در میان بی‌صداترین قربانیان مجازات اعدام در ایران قرار دارند.

مشابه اتهامات امنیتی، جرایم مرتبط با مواد مخدر نیز تحت صلاحیت دادگاه‌های انقلاب قرار دارند که به طور سیستماتیک حقوق متهمان را برای برخورداری از دادرسی عادلانه و روند قانونی منصفانه نقض می‌کنند.

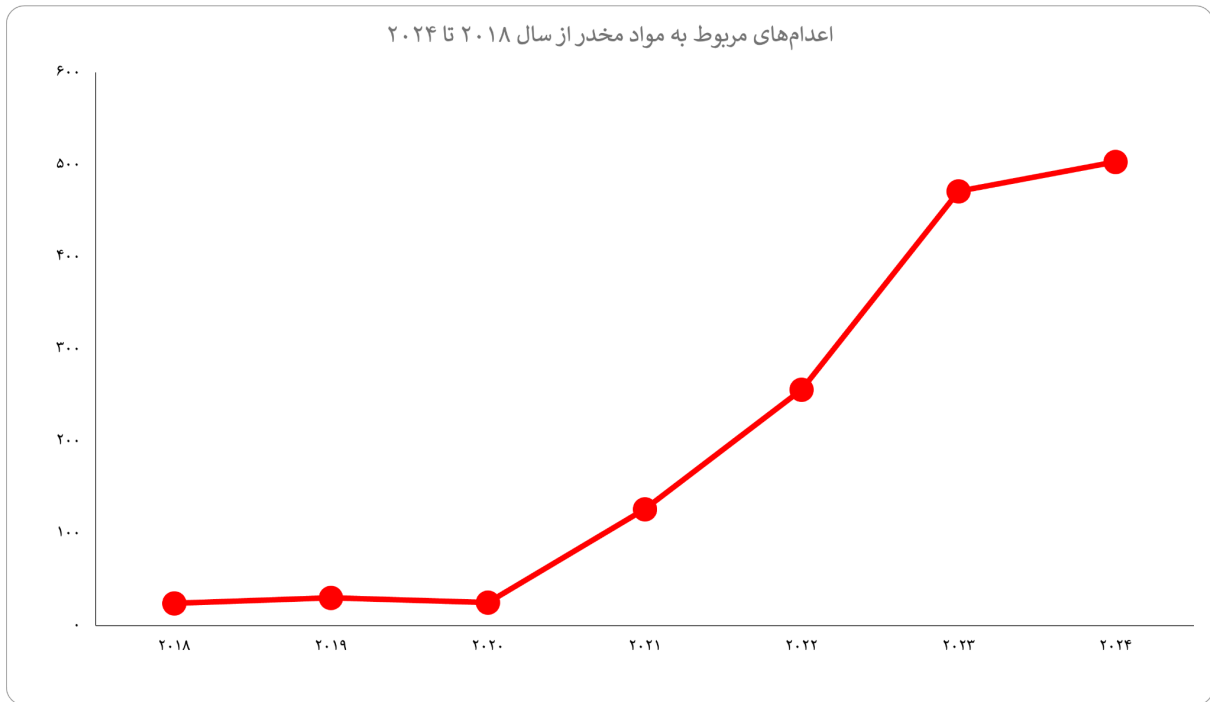
طبق گزارش‌های جمع‌آوری شده سازمان حقوق بشر ایران، در سال ۲۰۲۴ دست‌کم ۵۰۳ نفر به اتهامات مرتبط با مواد مخدر اعدام شدند.

حقایق درباره اعدام‌های مربوط به جرایم مواد مخدر در سال ۲۰۲۴

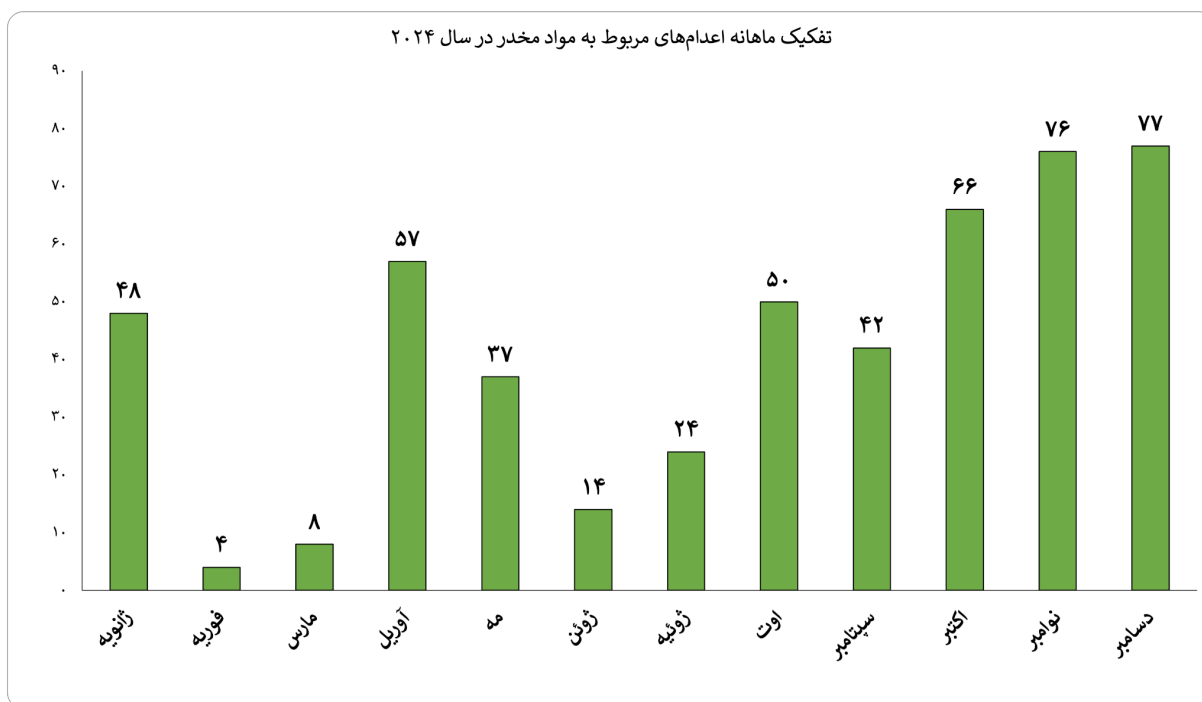
- دست‌کم ۵۰۳ نفر به اتهامات مرتبط با مواد مخدر اعدام شدند، که افزایشی ۶.۶ درصدی نسبت به ۴۷۱ اعدام در سال ۲۰۲۳ و تقریباً ۲۰ برابر بیشتر از اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر در سال ۲۰۲۰ است.
- تنها ۱۵ مورد از این اعدام‌ها توسط منابع رسمی اعلام شد.
- اعدام‌ها در ۲۷ استان مختلف ایران انجام شد.
- اقلیت بلوچ، که ۲ تا ۶ درصد از جمعیت ایران را تشکیل می‌دهند، همچنان به‌طور نامتناسبی هدف قرار گرفته‌اند: ۸۵ اعدام (۱۷٪) در سال ۲۰۲۴؛ ۱۳۸ اعدام (۳۱٪) در سال ۲۰۲۳؛ ۱۲۱ اعدام (۴۷٪) در سال ۲۰۲۲ و ۵۵ اعدام (۴۳٪) در سال ۲۰۲۱.
- ۱۲ زن به اتهام جرایم مرتبط با مواد مخدر اعدام شدند.

طبق گزارش‌های سازمان حقوق بشر ایران، به طور میانگین سالانه دست‌کم ۴۰۳ نفر بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۷ به اتهامات مرتبط با مواد مخدر اعدام شدند. نمودار فوق نشان‌دهنده کاهش تعداد اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر در سه سال پس از اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر در پایان سال ۲۰۱۷ است. در سال ۲۰۲۴ اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر ۱۹ برابر بیشتر از میانگین سال‌های ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۰ (سه سال پس از اصلاح قانون) بود. اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر ۲۵٪ بیشتر از میانگین اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر در ۸ سال پیش از اصلاح قانون بود.

اعدام‌های مرتبط با جرایم مواد مخدر پس از سال ۲۰۲۰ به‌طور چشمگیری افزایش یافته‌اند. تعداد اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر در سال‌های ۲۰۲۳ و ۲۰۲۴ به ترتیب ۱۸ برابر و ۱۹ برابر بیشتر از میانگین سال‌های ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۰ بوده است.

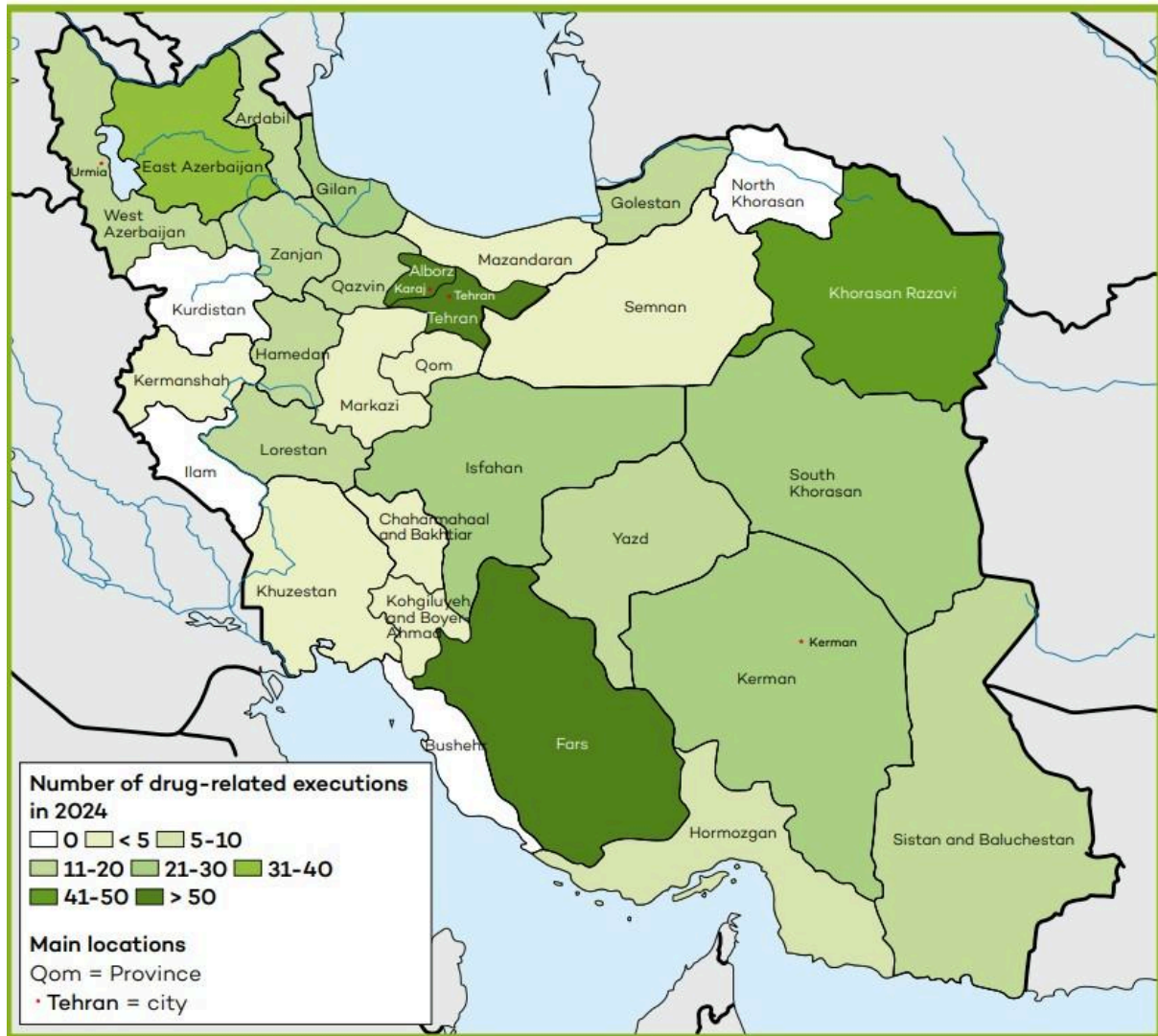
اعدام‌های مرتبط با جرایم مواد مخدر در تمامی ماه‌های سال اجرا شدند. اوج این اعدام‌ها در سه ماه پایانی سال، هم‌زمان با افزایش تهدید جنگ بین ایران و اسرائیل، رخ داد. ۶۷٪ از این اعدام‌ها در نیمه دوم سال انجام شد.

توزیع جغرافیایی اعدام‌های مربوط به مواد مخدر در سال ۲۰۲۴

در سال ۲۰۲۴، اعدام‌های مرتبط با جرایم مواد مخدر در ۲۷ استان مختلف ایران اجرا شد، که نسبت به سال‌های قبل افزایش نشان می‌دهد. در سال ۲۰۲۳، ۲۶ استان؛ در سال ۲۰۲۲، ۲۱ استان و در سال ۲۰۲۱، اعدام‌ها در ۱۵ استان اجرا شده بود. بیشترین تعداد اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر در استان‌های البرز/تهران انجام شد.

نقشه ۱: توزیع جغرافیایی اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر در سال ۲۰۲۴

در سال ۲۰۲۴، براساس آمار ثبت‌شده سازمان حقوق بشر ایران، اعدام‌های مرتبط با جرایم مواد مخدر در ۲۷ استان مختلف ایران اجرا شد. این درحالی است که اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر سال ۲۰۲۳ در ۲۶ استان، سال ۲۰۲۲ در ۲۱ استان، سال ۲۰۲۱ در ۱۲ استان، در سال‌های ۲۰۲۰ و ۲۰۱۹ در ۱۲ استان و در سال ۲۰۱۸ در ۷ استان اجرا شده بود.

اعدام‌شدگان با اتهام‌های مرتبط با مواد مخدر

در ادامه به نمونه‌هایی از افرادی اشاره می‌کنیم که با اتهامات مرتبط با مواد مخدر در سال ۲۰۲۴ اعدام شدند.

آصف و عارف اسحاقزهی

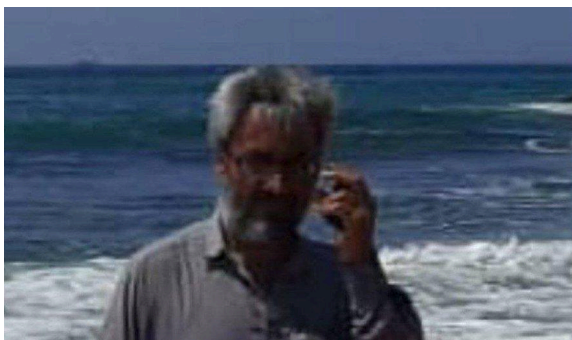
آصف اسحاقزهی (۳۰ ساله) و عارف اسحاقزهی (۲۴ ساله)، دو برادر بلوچ بدون مدارک هویتی، در سال ۲۰۲۲ در بیرجند بازداشت و به اتهامات مرتبط با مواد مخدر به اعدام محکوم شدند. آن‌ها در ۲۸ ژانویه ۲۰۲۴ در زندان مرکزی بیرجند بدون اطلاع خانواده و بدون حق ملاقات آخر اعدام شدند.

فریبرز دادگر

فریبرز دادگر، ۳۶ ساله، کاشی‌کار و پدر یک فرزند از ماهشهر بود که به دلیل حمل ۱.۸ کیلوگرم شیشه (مت‌آمفتامین) بازداشت شد. او در ۱۸ آوریل ۲۰۲۴ در زندان سپیدار اهواز اعدام شد. این اعدام ۱۶ سال پس از آن صورت گرفت که پدرش نیز به اتهامات مشابه در همین زندان اعدام شده بود.

پرویز ناروئی

پرویز ناروئی (میر بلوچزهی)، ۴۶ ساله و از اقلیت اتنیکی بلوچ، در سال ۲۰۲۱ به اتهامات مرتبط با مواد مخدر بازداشت و به اعدام محکوم شد. اجرای حکم او پیش‌تر به دلیل سکنه مغزی و فلج شدن به تعویق افتاده بود.

پس از بهبودی، او در اول سپتامبر ۲۰۲۴ در زندان کهنوج اعدام شد.

بهمن شیخ حسینی

بهمن شیخ حسینی، ۳۲ ساله و پدر سه فرزند از اقلیت بلوچ، در سال ۲۰۲۰ به اتهامات مرتبط با مواد مخدر بازداشت و به اعدام محکوم شد.

او پیش از اجرای حکم خودکشی کرد، اما در همان وضعیت جسمی وخیم، در تاریخ ۲۰ اکتبر ۲۰۲۴ در زندان مرکزی بیرجند به دار آویخته شد.

افزایش چشمگیر اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر: دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد نه تنها سکوت کرده است، بلکه توافقات جدیدی با جمهوری اسلامی امضا می‌کند

آخرین اصلاحیه قانون مبارزه با مواد مخدر ایران در تاریخ ۱۴ نوامبر ۲۰۱۷ (۲۳ آبان‌ماه ۱۳۹۶) اجرایی شد که به کاهش قابل‌توجهی در تعداد اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر از میانگین سالانه ۴۰۳ اعدام به میانگین ۲۶ اعدام در سه سال بعد از آن منجر شد. طبق ادعای حسن نوروزی، نماینده و عضو کمیسیون قضایی مجلس شورای اسلامی، ۶ هزار تن در پی این اصلاحیه از اعدام نجات یافتند.⁷³ اما در سال ۲۰۲۱ این روند ناگهان معکوس شد و از آن زمان، تعداد اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر به‌میزان چشمگیری افزایش یافته است. تعداد اعدام‌های مرتبط با جرایم مواد مخدر در سال‌های ۲۰۲۳ و ۲۰۲۴ به ترتیب بیش از ۱۹ و ۲۰ برابر بیشتر از تعداد این اعدام‌ها در سال ۲۰۲۰ بوده است.

مقام‌های ایرانی اصلاحیه سال ۲۰۱۷ قانون مبارزه با مواد مخدر را عمدتاً به‌دلیل فشارهای بین‌المللی ارائه کردند. مهم‌تر از همه، کشورهای اروپایی که از پروژه‌های دفتر مقابله با مواد مخدر و

73

[بخش-اخبار-سیاسی-74/957563-نوروزی-رئیس-جا-محافظ-به-نور-فت-نوری-قز-لجه-از-اعدام-هزار-جوان-به-](https://www.rokna.net/)
[جرم-مواد-مخدر-جلوگیری-کردیم](#)

جرم سازمان ملل متحد (UNODC) برای مبارزه با مواد مخدر غیرقانونی در ایران حمایت مالی می‌کنند، به دلیل تعداد بالای اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر، مایل به تأمین مالی هیچ پروژه دیگری نبودند.⁷⁴

در سه گزارش سالانه پیشین، سازمان حقوق بشر ایران و سازمان «با هم علیه مجازات اعدام» ضمن ابراز نگرانی شدید از افزایش هشداردهنده تعداد اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر، از دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد خواستند تا واکنش نشان دهد.⁷⁵ با این حال، نهاد مذکور نه تنها به افزایش چشمگیر اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر توجهی نشان نداد، بلکه در ماه مارس ۲۰۲۳ یک قرارداد همکاری جدید با جمهوری اسلامی ایران امضا کرد.⁷⁶ این قرارداد همکاری یک برنامه کوچک‌تر در مورد «مدیریت مرزها و قاچاق» را شامل می‌شود که هدف آن «آموزش فنی و حمایت در راستای به‌روزرسانی و تقویت توانایی‌ها و دانش فنی مأموران قانون و پلیس مبارزه با مواد مخدر» عنوان شده است.⁷⁷ چنین «تقویت»ی می‌تواند به بازداشت‌های بیشتر و احکام مرگ بیشتری ختم شود.

مضاف بر این، مقام‌های ایرانی از همکاری با دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد برای توجیه اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر سوءاستفاده می‌کنند.⁷⁸ سکوت این نهاد در برابر صدها اعدام سالانه، در کنار حمایتش از پلیس مبارزه با مواد مخدر، نوعی مشروعیت قانونی به اعدام‌ها می‌دهد و بدین‌وسیله، حکومت ایران دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد را شریک جرم خود در اعدام‌ها قرار می‌دهد.

در بیانیه‌ای که در تاریخ ۱۰ آوریل ۲۰۲۴ منتشر شد، سازمان حقوق بشر ایران (IHRNGO)، همبستگی علیه مجازات اعدام (ECPM) و ۸۲ سازمان حقوق بشری دیگر، خواستار اقدام مشترک برای متوقف کردن اعدام‌های مرتبط با جرایم مواد مخدر شدند و از دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد (UNODC) خواستند که «هرگونه همکاری با جمهوری اسلامی را منوط به توقف کامل اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر کند.»

⁷⁴ <https://www.rte.ie/news/2013/1108/485366-ireland-anti-drug-iran/>

⁷⁵ https://iranhr.net/media/files/Rapport_iran_2022_PirOr2V.pdf

⁷⁶

<https://www.unodc.org/islamicrepublicofiran/en/unodc-and-iran-enhance-cooperation-in-the-field-of-drugs-and-crime.html>

⁷⁷ <https://www.unodc.org/islamicrepublicofiran/border-management-and-illicit-trafficking.html>

⁷⁸

<https://www.mizanonline.ir/fa/news/4713713/-غرب-حامی-که-غیر-ب-حامی-شود-در-مبارزه-با-قاچاق-مواد-مخدر-و-ترور-بسم-وقتی-که-غرب-حامی-شود-در-مبارزه-با-قاچاق-مواد-مخدر-و-ترور-بسم>

با این حال، UNODC همچنان به همکاری خود با جمهوری اسلامی ادامه داده است، بدون هیچ اشاره‌ای در بیانیه‌های عمومی به تعداد بالای اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر.

در دسامبر ۲۰۲۴، دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد (UNODC) با هماهنگی ستاد مبارزه با مواد مخدر جمهوری اسلامی ایران (DCHQ) یک دوره آموزشی تخصصی پنج‌روزه تحت عنوان «بررسی جرایم مرتبط با قاچاق مواد مخدر» برای گروهی از افسران ارشد پلیس مبارزه با مواد مخدر ایران در تهران برگزار کرد.

اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر؛ قربانیان کم‌هزینه ماشین اعدام با هدف سرکوب سیاسی

مقام‌های جمهوری اسلامی از مجازات مرگ به‌عنوان ابزار سرکوب سیاسی استفاده می‌کنند. بررسی‌های سازمان حقوق بشر ایران نشان می‌دهد که یک رابطه معنادار میان تعداد اعدام‌ها و وقایع سیاسی در ایران وجود دارد.⁷⁹ در پی بروز اعتراضات سراسری «زن، زندگی، آزادی»، مقام‌های جمهوری اسلامی معترضان را آشکارا به مجازات مرگ تهدید کردند. با این حال، واکنش جدی جامعه جهانی هزینه اعدام معترضان را برای جمهوری اسلامی بالا برد. از آن هنگام به بعد، ناگهان شاهد افزایش تعداد اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر بودیم. این درحالی است که مقام‌های حکومتی خود بارها اعتراف کرده‌اند مجازات اعدام باعث کاهش جرایم مربوط به مواد مخدر نشده است و نمی‌شود.⁸⁰

بنابراین، نیاز مقام‌های حکومتی به هراس‌افکنی در جامعه با هدف پیشگیری از اعتراضات بیشتر، می‌تواند مهم‌ترین دلیل افزایش شدید اعدام‌های مواد مخدر باشد. مجرمان و خلافکارانی که در حوزه مواد مخدر دستگیر می‌شوند، عمدتاً از قشر ضعیف و به‌حاشیه رانده‌شده در جامعه و اقلیت‌های اتنیکی‌اند؛ به‌ویژه بلوچ‌ها به‌نسبت جمعیتشان، درصد بالایی را در این‌گونه اعدام‌ها دارند. این مسئله همراه با سکوت جامعه جهانی و تاحدی همکاری دفتر مبارزه با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد، هزینه سیاسی این اعدام‌ها را برای جمهوری اسلامی کاهش می‌دهد.

تمامی جرایم مرتبط با مواد مخدر در دادگاه‌های انقلاب بررسی می‌شوند. گزارش‌هایی که سازمان

⁷⁹ <https://iranhr.net/en/articles/982/>

⁸⁰ <https://iranhr.net/fa/articles/2408/>

حقوق بشر ایران جمع‌آوری کرده است، نشان می‌دهند که متهمان مواد مخدر به‌طور سیستماتیک در نخستین هفته‌های پس از بازداشت تحت شکنجه قرار می‌گیرند. آنان اغلب در دوران بازداشت به وکیل دسترسی ندارند و زمانی که یک وکیل می‌تواند پرونده را ببیند، متهمان دیگر به جرمی که بازجویان برایشان در نظر گرفته‌اند، «اعتراف» کرده‌اند.⁸¹ علاوه بر این، محاکمه‌ها در دادگاه‌های انقلاب اغلب بسیار کوتاه‌اند و وکلا امکان دفاع مناسب نمی‌یابند. به همین دلیل، مقام‌ها می‌توانند هر زمان که خواستند، هرکسی را به اتهام مواد مخدر بازداشت و در صورتی که تمایل داشته باشند، او را به اعدام محکوم کنند.

اعدام‌ها به اتهام قتل (قصاص نفس) در سال ۲۰۲۴

از آنجایی که قتل به‌طور خاص تحت قوانین قصاص مجازات می‌شود، قانون مجازات اسلامی به‌صراحت بیان نمی‌کند که مجازات محکومان به اتهام قتل، اعدام است، بلکه آن‌ها به قصاص یا «تلافی از همان نوع جرم ارتكابی» محکوم می‌شوند. قانون عملاً مسئولیت اعدام برای قتل را بر شانه خانواده یا بستگان قربانی می‌اندازد. احکام اعدام قصاص برای کودک-مجرمان نیز صادر می‌شود، زیرا طبق شریعت اسلام، سن مسئولیت کیفری دختران ۹ سال و برای پسران ۱۵ سال قمری است. علاوه بر این، احکام مجازات اعدام عموماً به‌صورت تبعیض‌آمیزی براساس جنسیت، قومیت و مذهب صادر می‌شود.⁸²

علاوه بر نابرابری شهروندان در مقابل این قانون، گزارش‌های بی‌شماری از نقض رویه عادلانه قضایی در پرونده‌های قصاص وجود دارد. به‌عنوان مثال، می‌توان به استفاده از شکنجه برای اخذ اعتراف و محاکمه‌های شتاب‌زده، بدون صرف زمان کافی برای انجام تحقیقات مستقل درمورد شواهد و وکیل ناکارآمد اشاره کرد.

⁸¹ <https://www.hrw.org/news/2015/12/16/iran-bid-end-drug-offence-executions>

⁸² صفحات ۳۳-۳۴ این گزارش را ببینید.

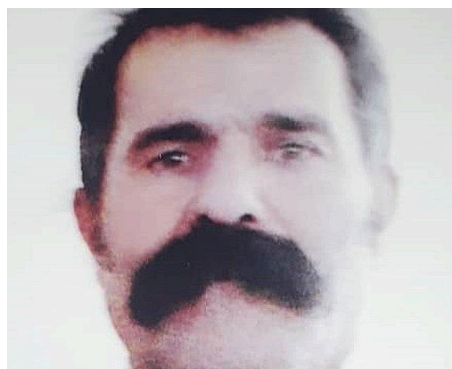
حقایق درباره اعدام‌های قصاص در سال ۲۰۲۴

- دست‌کم ۴۱۹ اعدام در سال ۲۰۲۴ به اتهام قتل و بر اساس قوانین قصاص اجرا شد. این تعداد در سال ۲۰۲۳ برابر با ۲۸۲، در سال ۲۰۲۲ برابر با ۲۸۸ و در سال ۲۰۲۱ برابر با ۱۸۳ اعدام بود.
- این بالاترین تعداد سالانه اعدام‌های قصاص از سال ۲۰۱۰ تاکنون است.
- تنها ۵۰ مورد از اعدام‌های قصاص (۱۲٪) توسط منابع رسمی اعلام شد.
- دست‌کم یک مجرم کودک (فردی که در زمان ارتکاب جرم زیر ۱۸ سال سن داشته است) اعدام شد.
- ۱۹ زن به اتهام قتل اعدام شدند، که ۶۱٪ از کل اعدام‌های زنان در سال ۲۰۲۴ را تشکیل می‌دهد.
- ۸۷ اعدام قصاص در زندان‌های استان البرز اجرا شد.

اعدام‌شدگان با اتهام قتل در سال ۲۰۲۴

۴۱۹ اعدام قصاص در سال ۲۰۲۴ شامل طیف وسیعی از پرونده‌ها بود، از جمله دو معترض. در تمامی این موارد، متهمان از حق دادرسی عادلانه و روند قانونی منصفانه محروم بودند. موارد اعدام مجرمان کودک و زنان در بخش «دسته‌بندی اعدام‌ها» قابل مشاهده است.

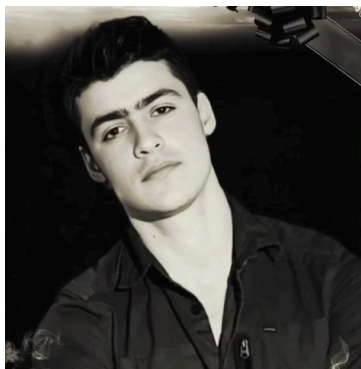
معین سلاح‌ورزی

معین سلاح‌ورزی، کشاورزی ۶۳ ساله بود که بیش از نیمی از عمر خود، ۳۲ سال، را در انتظار اعدام سپری کرد. طبق گفته پسرش، عموی معین از او یک سال محصول گندم و کاه طلب کرده بود: «پدرم حاضر به پرداخت این مبلغ نبود، و زمانی که عموی من در برابر اهالی روستا به مادرم توهین کرد، پدرم به پای او شلیک کرد، اما عمویم به سمت جلو حرکت کرد. پدرم قصد کشتن او را نداشت، اما او در مسیر بیمارستان جان باخت.» خانواده او در طول سال‌ها پیگیر پرونده‌اش بودند اما به

آن‌ها گفته شد که پرونده او در دیوان عالی کشور «گم شده است». معین سلاح‌ورزی در تاریخ ۱۱ مارس ۲۰۲۴ در زندان مرکزی ایلام اعدام شد.

رامین سعادت

رامین سعادت در ۱۸ سالگی بازداشت و به قصاص محکوم شد. خانواده او چهار سال و پنج ماه برای نجات جاننش تلاش کردند. شب قبل از اعدام، خانواده، دوستان و فعالان در مقابل زندان میاندوآب تجمع کردند تا از اجرای حکم جلوگیری کنند. صبح روز بعد، در ۱۸ مه ۲۰۲۴، طناب دار بیش از حد شل بود، بنابراین او را پایین آوردند. خانواده قربانی خواستار اجرای مجدد اعدام شدند. رامین در زمان اعدام ۲۳ ساله بود.

یونس اخترسمر

یونس اخترسمر، پدر پنج فرزند، به اتهام قتل بازداشت شد. دادگاه با وجود فقدان مدارک علیه او، بر اساس «قسامه» و «علم قاضی» او را به اعدام محکوم کرد. خانواده مقتول ۲۰ میلیارد تومان دیه درخواست کرده بودند که خانواده یونس قادر به پرداخت آن نبودند. او در تاریخ ۱۴ اکتبر ۲۰۲۴ در زندان جیرفت اعدام شد.

احمد علیزاده

احمد علیزاده، ۲۶ ساله و دانشجوی نخبه، در ۱۲ اکتبر ۲۰۱۸ به اتهام قتل بازداشت شد.

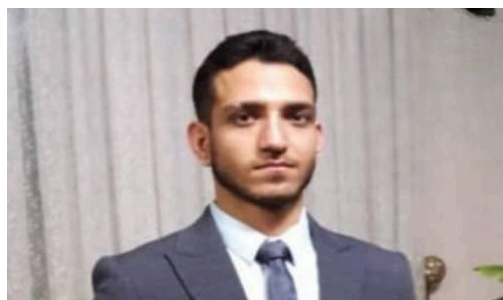
طبق گفته بستگانش، او هرگز اتهامات را نپذیرفت و اعترافاتش تحت شکنجه گرفته شده بود.

در ۲۷ آوریل ۲۰۲۴، او در زندان قزل‌حصار به دار آویخته شد، اما

پس از ۲۸ ثانیه، بنا به درخواست خانواده مقتول، پایین آورده شد و احیا گردید.

او پس از احیا به سلولش بازگردانده شد، اما سرانجام در ۱۳ نوامبر ۲۰۲۴ در همان زندان اعدام شد.

آروین قهرمانی

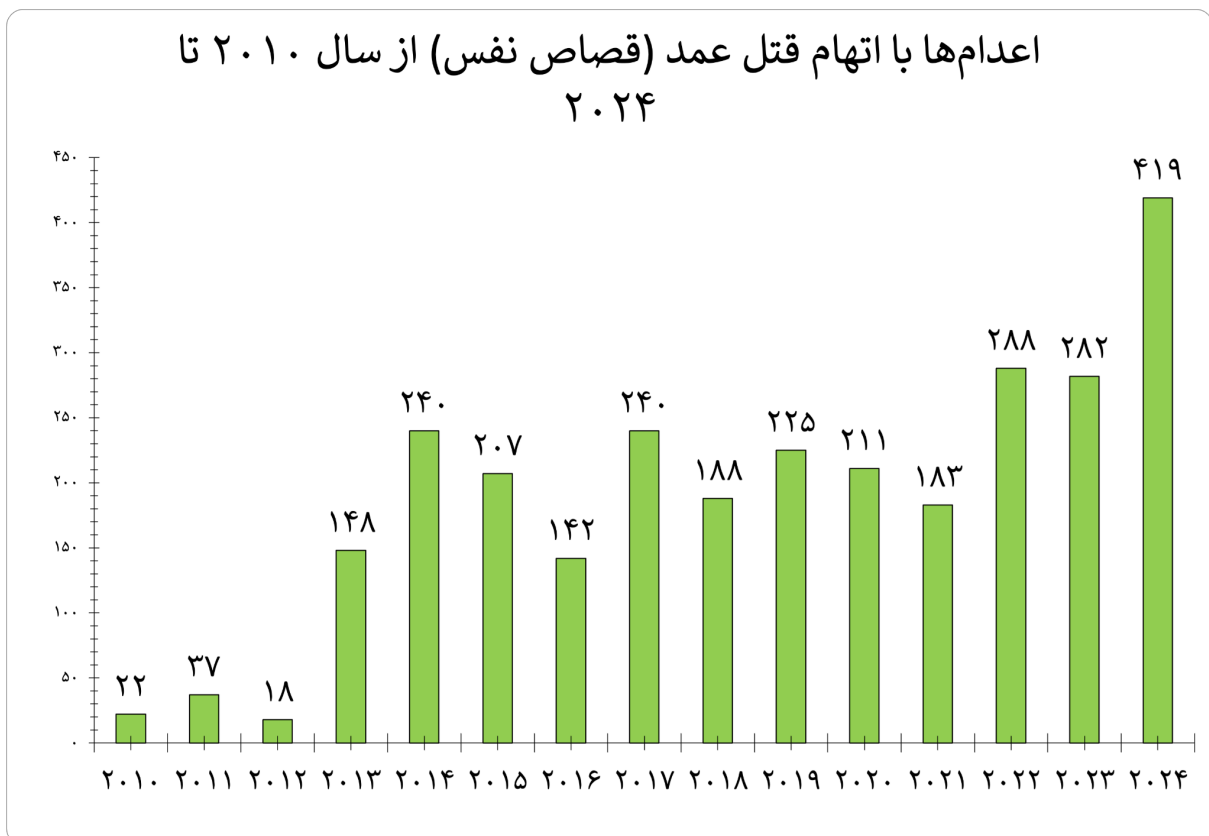

آروین قهرمانی، جوان ۲۰ ساله یهودی، در ۱۸ سالگی به اتهام قتل بازداشت شد. طبق گفته خانواده‌اش، قربانی با سلاح سرد به آروین حمله کرده بود، و او برای دفاع از خود، سلاح را گرفته و از خود دفاع کرده بود. آروین تلاش زیادی کرد تا جان قربانی را نجات دهد، اما تأخیر در رسیدگی پزشکی منجر به مرگ او شد.

در دادگاه، وکیل تسخیری آروین دفاع مؤثری از او انجام نداد و حق او برای دفاع از خود به درستی ارائه نشد. دو درخواست فرجام‌خواهی او بدون بررسی جدی رد شد و بسیاری از وقایع مهم منتهی به درگیری نادیده گرفته شدند. در ابتدا، خانواده قربانی موافقت کرده بودند که در ازای دریافت دیه از اجرای حکم اعدام صرف‌نظر کنند، اما پس از اطلاع از یهودی بودن آروین، نظر خود را تغییر دادند. آروین قهرمانی در تاریخ ۴ نوامبر ۲۰۲۴ در زندان مرکزی کرمانشاه اعدام شد.

اعدام‌های قصاص از سال ۲۰۱۰

بر اساس داده‌های جمع‌آوری شده توسط سازمان حقوق بشر ایران، دست‌کم ۲,۸۵۰ اعدام قصاص بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴ اجرا شده است. نمودار زیر روند اعدام‌های قصاص در این دوره را نشان می‌دهد.

تعداد اعدام‌های قصاص، که بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۲ نسبتاً پایین بود، در سال ۲۰۱۳ به‌طور چشمگیری افزایش یافت و هم‌زمان با تشدید انتقادات بین‌المللی نسبت به اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر در ایران بود. در سال ۲۰۲۴، دست‌کم ۴۱۹ نفر به اعدام قصاص محکوم و اعدام شدند که بالاترین تعداد سالانه اعدام‌های قصاص در ۱۵ سال اخیر محسوب می‌شود.

زندان قزل حصار: پایتخت جدید اعدام در ایران

پس از بسته شدن زندان رجایی‌شهر (گوهر دشت سابق) در سال ۲۰۲۳، زندان قزل حصار به مرکز اصلی اجرای احکام اعدام در ایران تبدیل شده است.

با انتقال اکثر زندانیان رجایی‌شهر به قزل حصار، این زندان به اصلی‌ترین محل اجرای احکام قصاص (اعدام‌های قصاص‌النفوس) در کشور تبدیل شده است.

تنها در سال ۲۰۲۴، دست‌کم ۷۵ نفر در این زندان به اتهام قتل و بر اساس احکام قصاص اعدام شدند که آن را به پایتخت جدید اعدام‌های قصاص در ایران تبدیل کرده است.

علاوه بر احکام قصاص، اعدام‌های دیگری نیز در این زندان صورت گرفته است: دست‌کم ۷۰ نفر به اتهام مواد مخدر؛ ۱۵ نفر به اتهام جرایم امنیتی و ۱۰ نفر به اتهام تجاوز.

در مجموع، در سال ۲۰۲۴، تعداد اعدام‌های انجام‌شده در زندان قزل حصار به ۱۶۹ مورد رسیده است که ۱۷٪ از کل اعدام‌های کشور را شامل می‌شود، و جایگاه این زندان را به عنوان پایتخت جدید اعدام در ایران تثبیت کرده است.

قزل حصار: کانون مقاومت علیه مجازات اعدام

زندان قزل حصار همچنین به مرکز مقاومت مردمی علیه مجازات اعدام تبدیل شده است.

ایجاد کمپین «سه‌شنبه‌های نه به اعدام» در این زندان، شاهدی بر افزایش مخالفت زندانیان و خانواده‌های آن‌ها با مجازات اعدام است.

سه‌شنبه‌ها به‌طور معمول روزی است که زندانیان محکوم به اعدام برای اجرای حکم به سلول انفرادی منتقل می‌شوند، و این روز به یک نماد مقاومت و اعتراض علیه ماشین اعدام حکومتی تبدیل شده است.

خون‌بها (دیه) یا بخشش به‌جای مجازات مرگ در پرونده‌های قصاص نفس

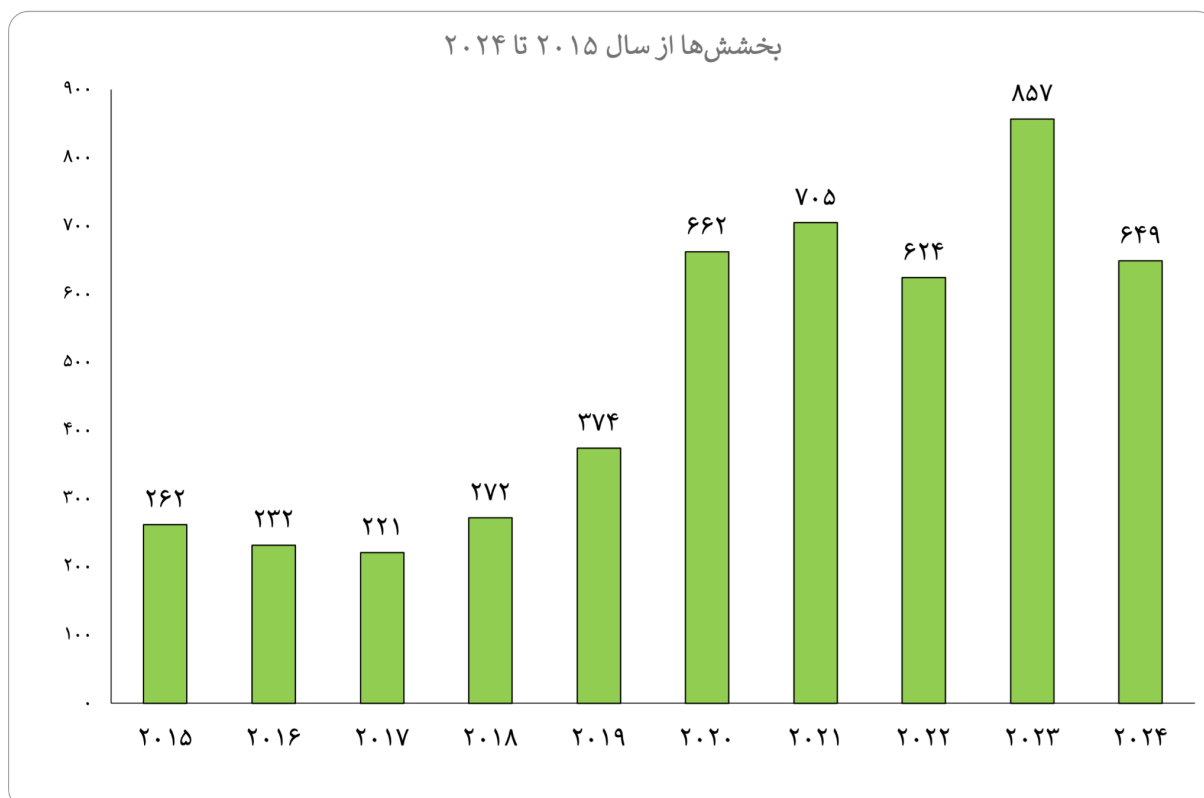
براساس قانون مجازات اسلامی، قتل با قصاص نفس مجازات می‌شود. بنابر این قانون، بستگان درجه اول قربانی می‌توانند خواستار حکم مجازات مرگ برای قاتل شوند؛ اما آن‌ها همچنین می‌توانند به‌جای قصاص، دیه (خون‌بها) طلب کنند یا اینکه او را بدون گرفتن دیه، ببخشند. رئیس قوه قضاییه براساس تورم و سایر ملاحظات، سالانه مبلغی را برای دیه تعیین می‌کند، اما خانواده قربانی می‌توانند مبلغ مورد نظر خودشان را تعیین کنند. آن‌ها می‌توانند رقمی کمتر یا بیشتر از مبلغ اعلام‌شده از سوی قوه قضاییه مطالبه کنند، اما اساساً هیچ سقفی برای آن تعیین نشده است. دیه امسال (سال ۱۴۰۲ شمسی) که در اسفند ۱۴۰۱ مشخص شد، برای یک مرد مسلمان ۹۰۰ میلیون تومان و برای یک زن مسلمان ۴۵۰ میلیون تومان در نظر گرفته شده است.⁸³ البته مبلغ درخواستی خانواده‌ها معمولاً بیشتر از رقم تعیین‌شده است، درحالی‌که حتی مبلغ تعیین‌شده نیز بالاتر از توان اکثر خانواده‌های محکومان به اعدام است.

سازمان حقوق بشر ایران از سال ۲۰۱۵ گزارش‌های مربوط به بخشش زندانیان محکوم به قصاص نفس را جمع‌آوری کرده است. براساس گزارش‌های گردآوری‌شده در ۹ سال گذشته، تعداد خانواده‌های قربانیان قتل که بخشش یا گرفتن دیه را انتخاب کرده‌اند، بیشتر از خانواده‌هایی بوده است که اجرای مجازات اعدام را برای محکومان قتل برگزیده‌اند.

در بخش بعدی، صرف‌نظر از این‌که مطالبه دیه نیز در کار بوده باشد یا خیر، به‌منظور سهولت، از واژه «بخشش» استفاده خواهیم کرد.

⁸³ <https://www.irna.ir/news/85058599/>

بخشش در فاصله سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۳

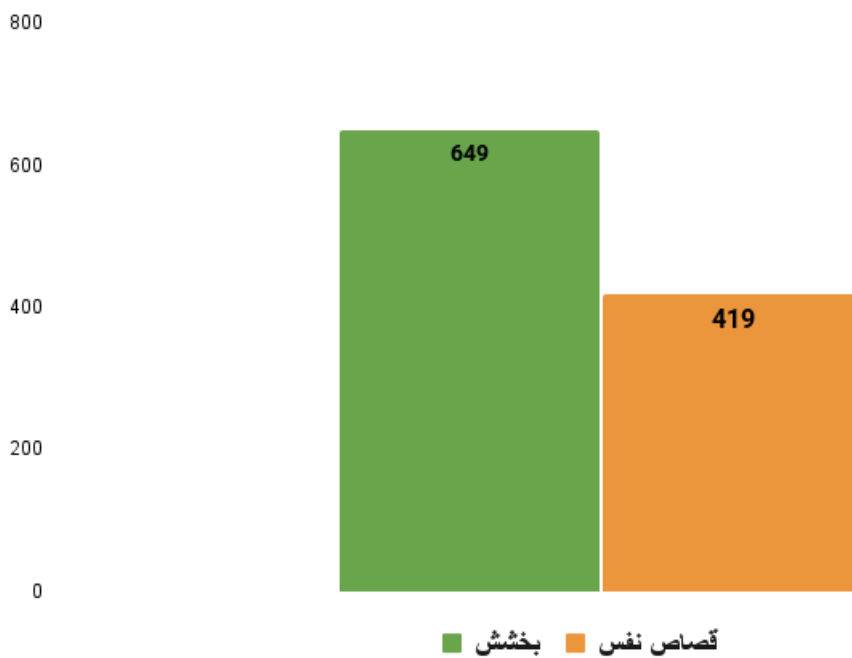
همانند تعداد اعدام‌ها، تمامی موارد بخشش نیز توسط رسانه‌های ایران گزارش نمی‌شوند. سازمان حقوق بشر ایران بر اساس گزارش‌های رسانه‌های ایرانی و در مواردی از طریق شبکه خود در داخل ایران، در سال ۲۰۲۴ تعداد ۶۴۹ مورد بخشش را شناسایی کرده است، در حالی که این تعداد در سال ۲۰۲۳، ۸۵۷ مورد، در سال ۲۰۲۲، ۶۲۴ مورد و در سال ۲۰۲۱، ۷۰۵ مورد بوده است.

مانند هفت سال گذشته، در سال ۲۰۲۳ نیز تعداد موارد بخشش از اعدام‌های قصاص بیشتر بود. البته گمان می‌رود که تعداد واقعی، هم در مورد اجرای احکام اعدام قصاص و هم در مورد بخشودگی بیشتر از این باشد. براساس برآورد سازمان حقوق بشر ایران، ممکن است تعداد موارد بخشش، چندین برابر ارقام ارائه‌شده در اینجا باشد.

روند فزاینده بخشش در ایران با نظرسنجی انجام‌شده به سفارش سازمان حقوق بشر ایران و «ائتلاف جهانی علیه مجازات مرگ» (WCADP) در شهریور ۱۳۹۹ (سپتامبر ۲۰۲۰) رابطه مستقیمی را نشان می‌دهد. این نظرسنجی نشان داد اکثریت مردم ایران مجازات‌های جایگزین را به مجازات اعدام برای مرتکبان قتل عمد ترجیح می‌دهند.⁸⁴ مقام‌های ایرانی ادعا می‌کنند که قصاص نفس حق شاکي

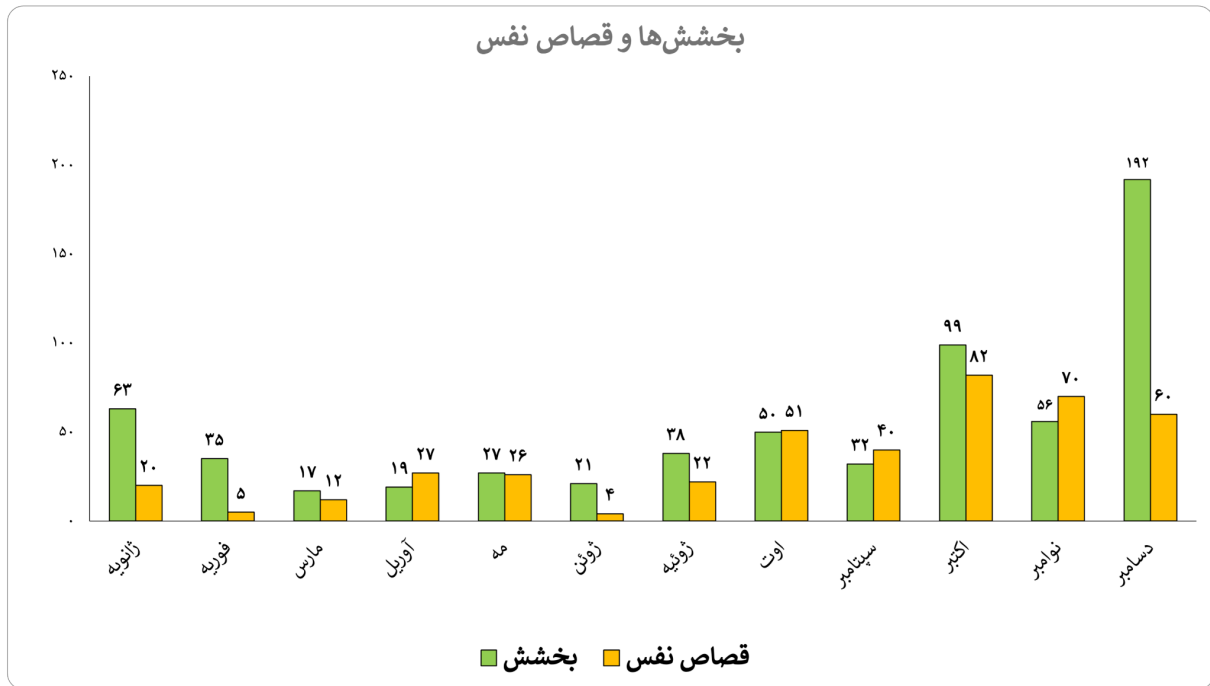
⁸⁴ <https://iranhr.net/fa/articles/4458/>

(خانواده/بستگان درجه اول قربانی) است و اکثر اعدام‌های قصاص به درخواست شاکی انجام می‌شود. با این حال، وقتی در نظرسنجی مذکور از شرکت‌کنندگان در مورد مجازات ترجیحی آن‌ها در صورت قتل یکی از بستگان نزدیکشان سؤال شد، تنها ۲۱.۵٪ از پاسخ‌دهندگان قصاص نفس را انتخاب کردند، در حالی که بیش از ۵۰٪ مجازات‌های جایگزین مانند حبس را ترجیح دادند.

مقایسه تعداد احکام اعدام قصاص اجرا شده و موارد بخشش در سال ۲۰۲۴.

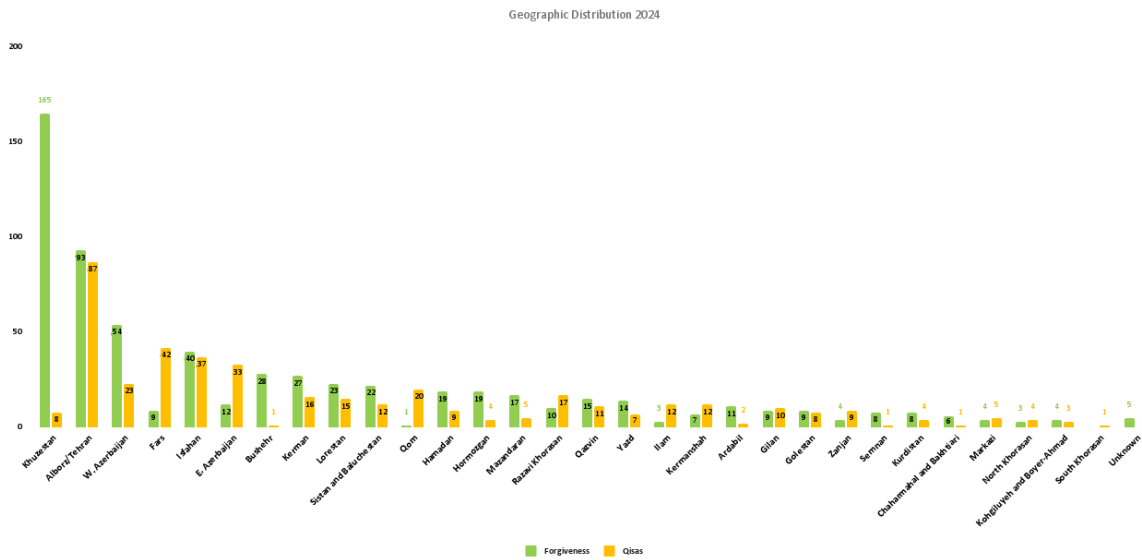
قصاص نفس و بخشش: تفکیک ماهانه

نمودار بالا تفکیک ماهانه احکام قصاص اجراشده را در مقایسه با موارد بخشش نشان می‌دهد. در ۷ ماه از سال، تعداد موارد بخشش بیشتر از اعدام‌های قصاص بوده است.

قصاص نفس و بخشش: توزیع جغرافیایی

در سال ۲۰۲۴، سازمان حقوق بشر ایران موارد بخشش را در ۳۰ استان ایران ثبت کرده است. در مقابل، احکام قصاص در تمام ۳۱ استان گزارش شده‌اند. در ۱۱ استان، تعداد اعدام‌های قصاص بیشتر از موارد بخشش بوده است.

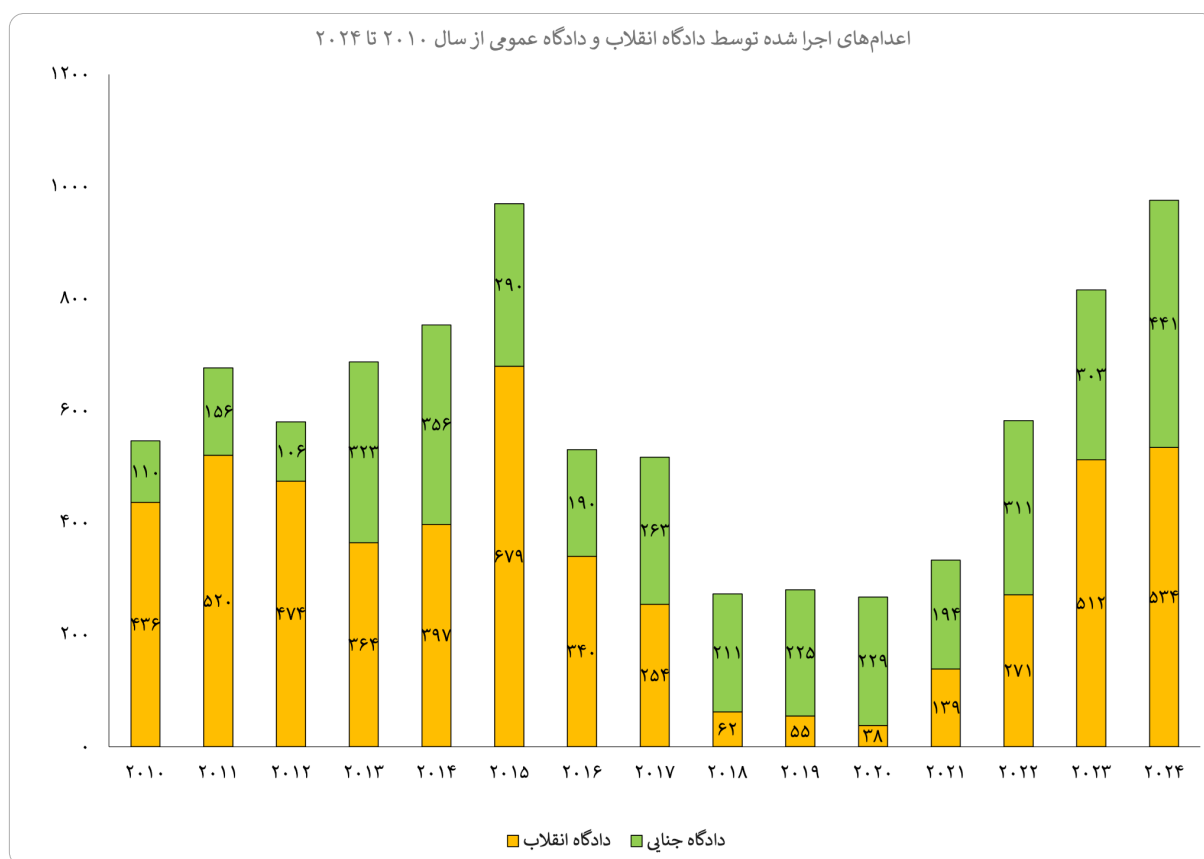

تعداد اعدام‌های قصاص در سال ۲۰۲۳ تنها در ۴ استان بالاتر از تعداد موارد بخشش بود و به‌جز یک استان که در آن تعداد این دو برابر بود، در بقیه استان‌ها، تعداد بخشش‌ها بیشتر بود. تعداد موارد بخشش در خوزستان حدود ۲۲ برابر تعداد اجرای قصاص نفس بوده است.

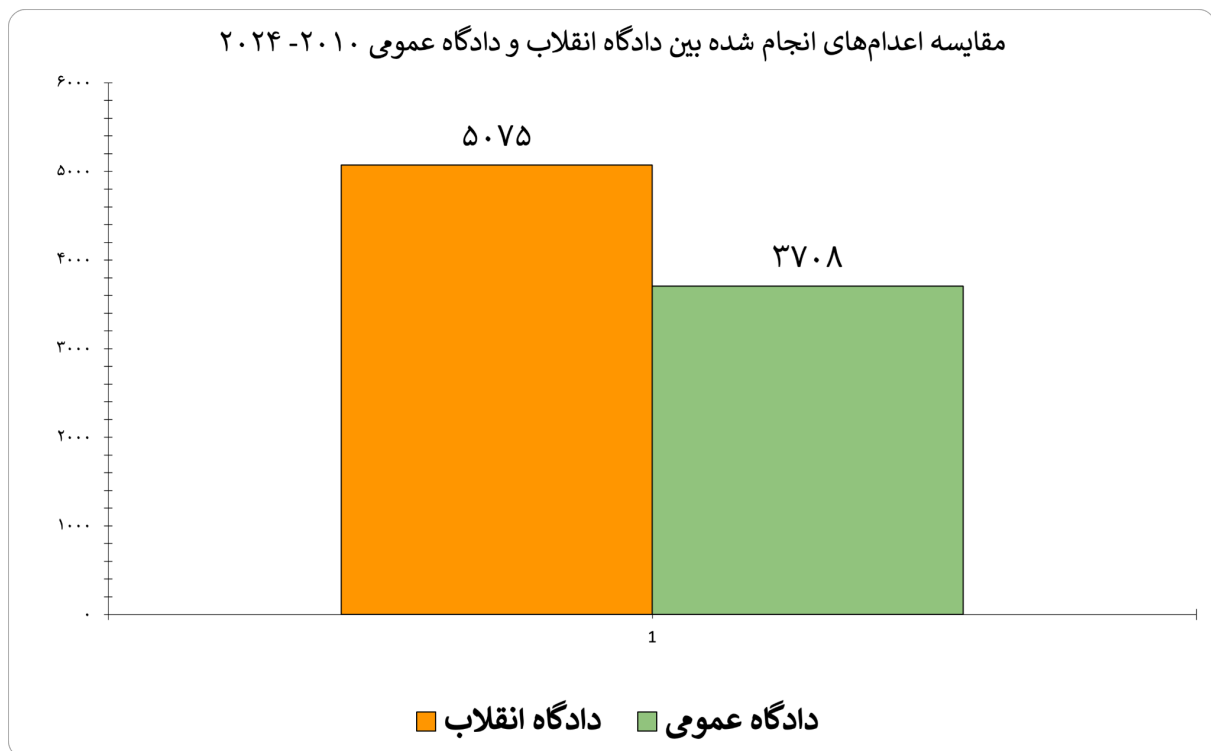
سهم دادگاه‌های کیفری و انقلاب در اعدام‌های سال ۲۰۲۳

همان‌طور که در قسمت قبل اشاره شد، رسیدگی به پرونده‌های تجاوز به عنف و قتل عمد (قصاص نفس) در صلاحیت دادگاه‌های کیفری است و پرونده‌های محاربه، افساد فی‌الارض و بغی و همچنین اتهام‌های مرتبط با مواد مخدر به دادگاه‌های انقلاب ارجاع می‌شوند.

پس از اجرای اصلاحیه قانون مبارزه با مواد مخدر در سال ۲۰۱۷، تعداد احکام اعدام صادرشده توسط دادگاه‌های انقلاب به میزان قابل توجهی کاهش یافت. با این حال، از سال ۲۰۲۱، این آمار به دلیل افزایش اعدام‌های مرتبط با جرایم مواد مخدر دوباره روند صعودی پیدا کرد و از آن زمان تاکنون به افزایش خود ادامه داده است. نمودارهای زیر سهم دادگاه‌های انقلاب و دادگاه‌های کیفری را در اعدام‌های اجرا شده طی ۱۵ سال گذشته نشان می‌دهند.

۵۳۴ مورد از ۹۷۵ اعدام اجرا شده در سال ۲۰۲۴ (معادل ۵۵٪) بر اساس احکام اعدام صادرشده توسط دادگاه‌های انقلاب بوده است. آمار مربوط به ۱۳ سال گذشته در نمودار بالا ارائه شده است. این افزایش چشمگیری در مقایسه با سال ۲۰۲۲ محسوب می‌شود، زمانی که دادگاه‌های انقلاب مسئول ۴۲٪ (معادل ۲۷۱ مورد) از اعدام‌ها بودند.

نمودار بالا که بر اساس گزارش‌های سازمان حقوق بشر ایران (IHRNGO) از سال ۲۰۱۰ تهیه شده است، نشان می‌دهد که از ۸۷۸۳ اعدام اجرا شده در ۱۵ سال گذشته، ۵۰۷۵ مورد (معادل ۵۸٪) بر اساس احکام اعدام صادر شده توسط دادگاه‌های انقلاب بوده است.

دادگاه‌های انقلاب بیشتر به واسطه اعدام‌های جمعی و بدون محاکمه مخالفان سیاسی در نخستین دهه تأسیس جمهوری اسلامی، یعنی دهه ۶۰، شناخته می‌شوند.⁸⁵ اما اطلاعات جمع‌آوری شده توسط سازمان حقوق بشر ایران نشان می‌دهد که این دادگاه‌ها همچنان مسئولیت صدور اکثر احکام اعدام منجر به مرگ در طول دهه‌های بعدی را نیز برعهده داشته‌اند.

⁸⁵ Inside Iran's Revolutionary Courts, BBC News, 2015, <http://www.bbc.com/news/magazine-34550377>

اعدام در ملأعام

به مدت ۴۶ سال، ایران یکی از معدود کشورهایی بوده که اعدام در ملأعام انجام داده است. اعدام در ملأعام بارها از سوی جامعه بین‌الملل و جامعه مدنی داخل ایران مورد انتقاد قرار گرفته است. هم دبیرکل سازمان ملل متحد و هم گزارشگر ویژه این سازمان در امور حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران در مورد ادامه اجرای اعدام در ملأعام ابراز نگرانی کرده‌اند. با وجود این، در روند دومین بازبینی دوره‌ای و جهانی (Universal Periodic Review/UPR) در مورد ایران⁸⁶، دولت جمهوری اسلامی توصیه‌ها برای پایان دادن به اعدام در ملأعام را قبول نکرد.⁸⁷ در گزارش‌های گزارشگر ویژه نیز بر انتقاد از عملکرد جمهوری اسلامی در زمینه اجرای اعدام در ملأعام تأکید شده است.⁸⁸

در پی توجه گسترده رسانه‌ها و فشارهای بین‌المللی در سال‌های ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ خورشیدی (۲۰۰۷ و ۲۰۰۸ میلادی)، محمود شاهرودی، رئیس وقت قوه قضاییه، بخشنامه‌ای برای محدود کردن اجرای اعدام‌ها در ملأعام صادر کرد. در نتیجه، تعداد این اعدام‌ها در سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۰ به نسبت کمتر از سال‌های قبل بود. با وجود این، در پی اعتراضات پس از انتخابات سال ۱۳۸۸ (۲۰۰۹ میلادی)، تعداد اعدام‌ها در ملأعام از سال ۲۰۱۰ به طرز چشمگیری افزایش یافت و بین سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۵ به میانگین سالانه ۵۰ تا ۶۰ مورد رسید. با افزایش دوباره تمرکز بین‌المللی، بار دیگر تعداد اعدام‌های در ملأعام در سال ۲۰۱۶ به ۳۳ مورد، در سال ۲۰۱۷ به ۳۱ مورد و سپس در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ به ۱۳ مورد کاهش یافت. در طول دوره همه‌گیری کووید-۱۹ تعداد این‌گونه اعدام‌ها به میزان قابل توجهی کاهش یافت، به طوری که یک اعدام در سال ۲۰۲۰ ثبت شد و هیچ اعدامی در سال ۲۰۲۱ گزارش نشد. در سال ۲۰۲۲ میلادی ۲ نفر در ملأعام به دار آویخته شدند، اما این رقم در سال ۲۰۲۳ بیش از ۳ برابر شد و به ۷ مورد اعدام در ملأعام رسید.

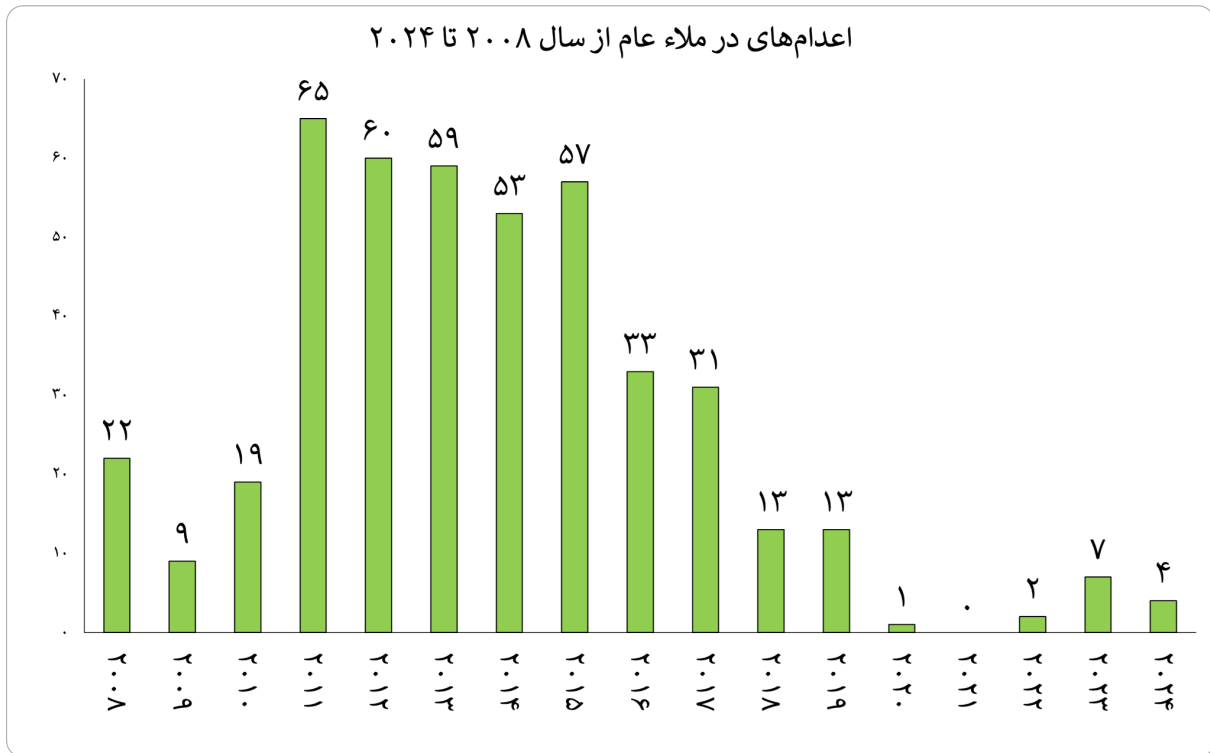
⁸⁶ A/HRC/DEC/28/108, https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A%2FHRC%2FDEC%2F28%2F108

⁸⁷

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/lib-docs/HRBodies/UPR/Documents/Session20/IR/IranMatriceRecommendations.doc>

⁸⁸

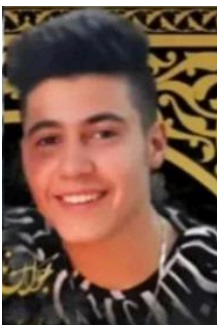
<https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/ahrc5267-situation-human-rights-islamic-republic-iran-report-special>

نمودار بالا اعدام‌های علنی از سال ۲۰۰۸ را نشان می‌دهد. تعداد اعدام‌های علنی در سال ۲۰۲۰ به دلیل محدودیت‌های ناشی از همگیری COVID-19 به‌طور قابل‌توجهی کاهش یافت و در سال ۲۰۲۱ هیچ اعدام علنی ثبت نشد. از سال ۲۰۲۲، اعدام‌های علنی دوباره افزایش یافته‌اند و در سال ۲۰۲۳، تعداد آن‌ها بیش از سه برابر نسبت به سال ۲۰۲۲ افزایش داشته است. در سال ۲۰۲۴، چهار نفر در ملاء عام اعدام شدند.

اعدام‌شدگان در ملاء عام

در سال ۲۰۲۴ میلادی ۴ مرد در شهرهای مختلف ایران در ملاء عام به دار آویخته شدند.

امیررضا عجم اکرمی، ۲۱ ساله، به اتهام قتل یک وکیل، پس از یک سال در انتظار اعدام بودن، در تاریخ ۲۶ اوت ۲۰۲۴ در شاهرود به‌صورت علنی اعدام شد.

دو مرد ناشناس در تاریخ ۲۰ سپتامبر ۲۰۲۴ در خمین به اتهام محاربه و افساد فی‌الارض به دلیل درگیری مسلحانه و قتل یک پلیس در جریان یک سرقت مسلحانه در ملاء عام اعدام شدند.

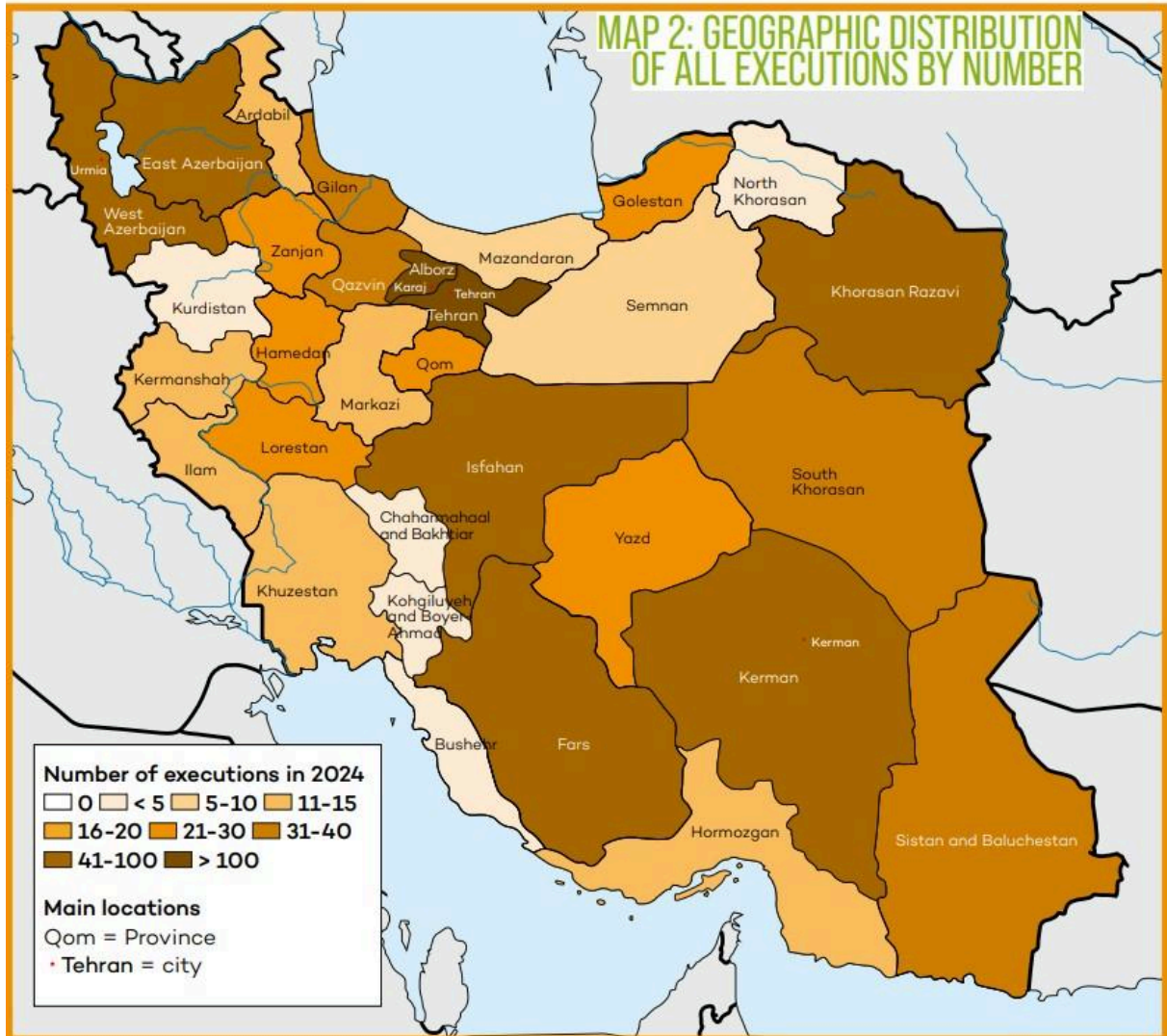
محمدعلی سلامت، ۴۳ ساله، که به اتهام تجاوز به اعدام محکوم شده بود، پس از یک سال در انتظار اعدام بودن، در تاریخ ۱۲ نوامبر ۲۰۲۴ در یکی از پارک‌های همدان به صورت علنی اعدام شد.

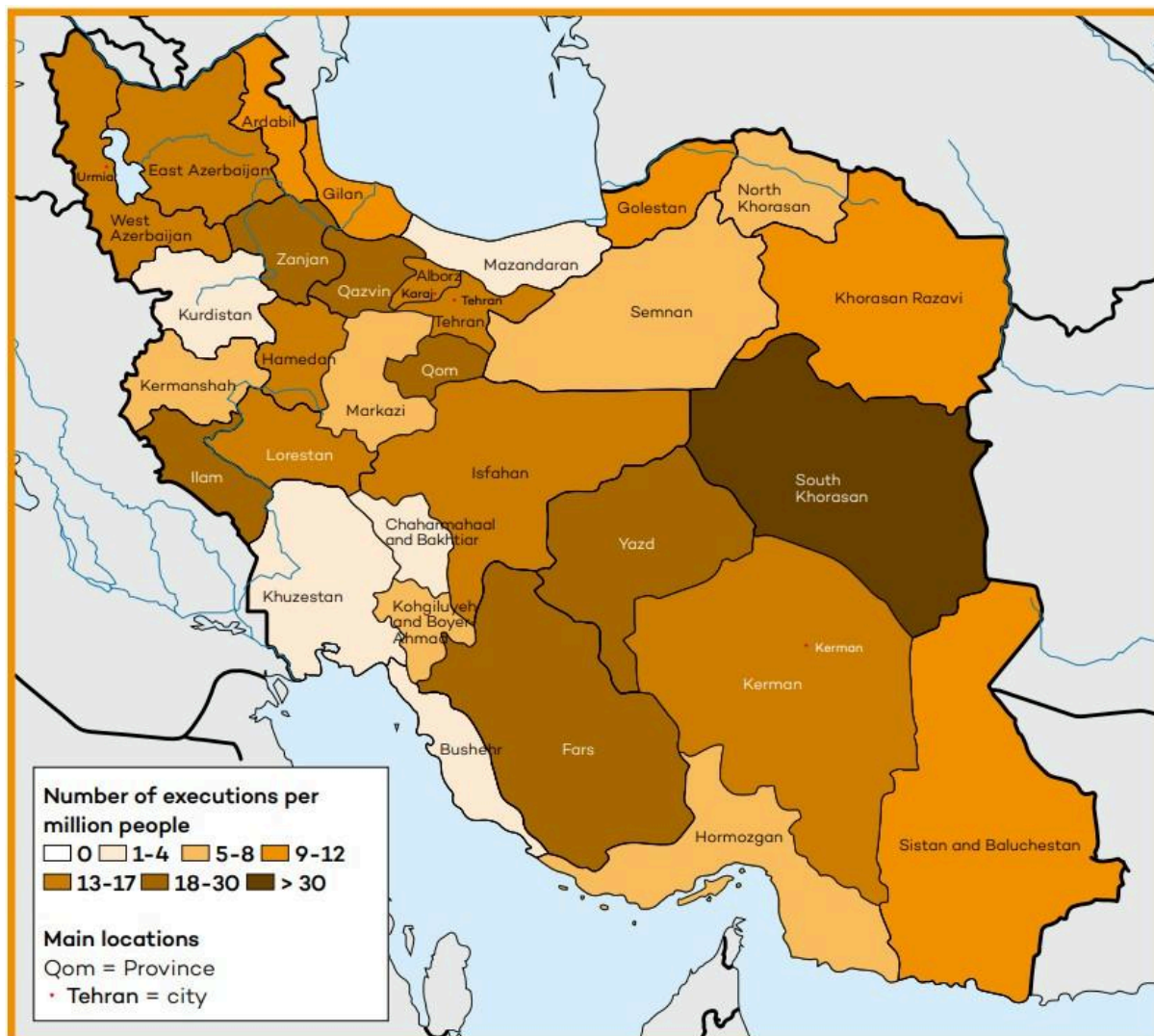
پراکندگی جغرافیایی اعدام‌ها

در سال ۲۰۲۳، اعدام‌ها در تمامی ۳۱ استان ایران اجرا شدند. نقشه‌های زیر توزیع جغرافیایی اعدام‌ها را نشان می‌دهند. نقشه ۲ تعداد کل اعدام‌ها را نمایش می‌دهد. نقشه ۳ تعداد اعدام‌ها را نسبت به جمعیت هر استان نشان می‌دهد. در سال ۲۰۲۴، استان‌های تهران/البرز با ۲۱۰ مورد اعدام (در مقایسه با ۱۷۳ مورد در ۲۰۲۳) بیشترین تعداد اعدام‌ها را داشتند. پس از آن، استان فارس با ۹۷ مورد، اصفهان با ۶۷ مورد و آذربایجان شرقی با ۶۶ مورد در رتبه‌های بعدی قرار گرفتند. همان‌طور که پیش‌تر ذکر شد، بیش از ۹۰٪ اعدام‌های ثبت‌شده در گزارش ۲۰۲۴ توسط منابع رسمی اعلام نشده‌اند. بخش بعدی جزئیات بیشتری درباره اعدام‌های پنهان و اعلام‌نشده ارائه خواهد کرد.

نقشه ۲: توزیع جغرافیایی همه اعدام‌ها براساس تعداد

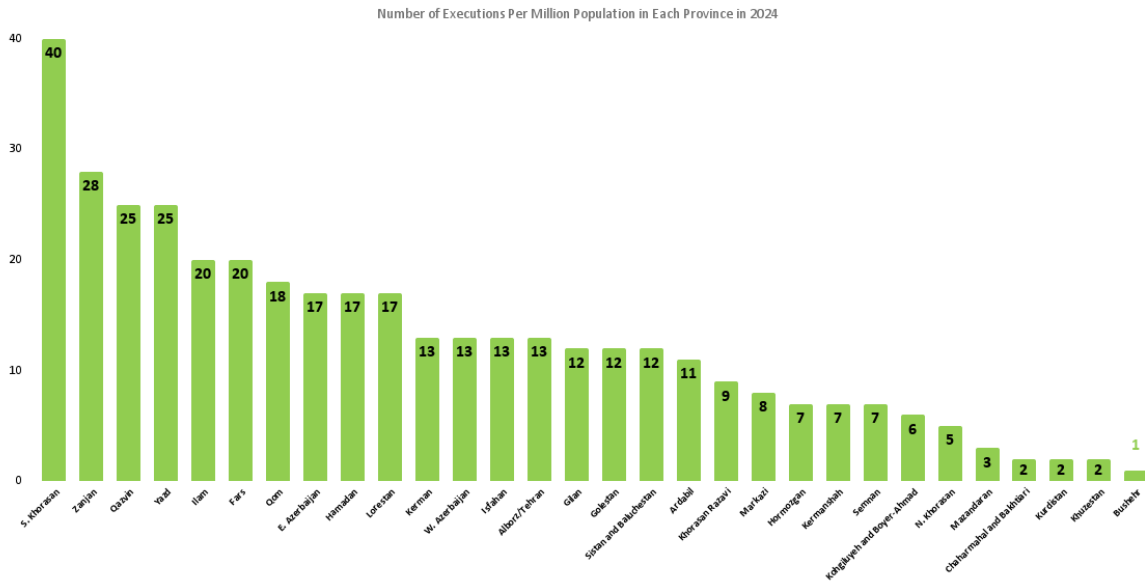

نقشه ۳: تعداد سرانه اعدام‌ها

در سال ۲۰۲۴، ایران به‌طور میانگین ۱۲ اعدام به ازای هر یک میلیون نفر اجرا کرد. استان خراسان جنوبی با ۴۰ اعدام به ازای هر یک میلیون نفر بالاترین نرخ اعدام را داشت. پس از آن، استان زنجان با ۲۸ اعدام به ازای هر یک میلیون نفر در جایگاه دوم قرار گرفت. استان‌های قزوین و یزد هر دو با ۲۵ اعدام به ازای هر یک میلیون نفر در رتبه‌های بعدی قرار داشتند. آمار مربوط به تمام استان‌ها در پیوست ۱ این گزارش ارائه شده است.

تعداد اعدامها در هر یک میلیون نفر در هر استان در سال ۲۰۲۴

در سال ۲۰۲۴ اعدامها در تمام ۳۱ استان ایران انجام شدند

اعدام‌های مخفیانه و اعلام‌نشده

بیش از ۹۰٪ از تمامی اعدام‌های ثبت‌شده توسط سازمان حقوق بشر ایران در سال ۲۰۲۴، یعنی ۸۸۰ مورد اعدام، توسط مقامات رسمی اعلام نشده‌اند. برخی از این اعدام‌ها به صورت مخفیانه اجرا شده‌اند، بدون آنکه خانواده یا وکیل متهم از آن اطلاع داشته باشند، و برخی دیگر نیز صرفاً در رسانه‌های رسمی گزارش نشده‌اند.

این در حالی است که طبق قوانین خود جمهوری اسلامی، وکیل متهم باید از اجرای حکم اعدام مطلع شود. با این وجود، آمار واقعی احتمالاً بسیار بالاتر از اعداد ثبت‌شده است.

عدم شفافیت در اجرای اعدام‌ها طی سال‌های اخیر افزایش یافته است. در ۲۰۲۴، تنها ۱۰٪ از اعدام‌های ثبت‌شده رسماً اعلام شدند، در حالی که این رقم در ۲۰۲۳ برابر با ۱۵٪، در ۲۰۲۲ معادل ۱۲٪، در ۲۰۲۱ حدود ۱۶.۵٪ و در سال‌های ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۰ به طور میانگین ۳۳٪ بوده است.

حقایق درباره اعدام‌های مخفیانه و اعلام‌نشده در سال ۲۰۲۴

- حداقل ۸۸۰ اعدام (معادل ۹۰٪ از کل اعدام‌ها) توسط منابع رسمی ایران اعلام نشده‌اند.
- تنها ۱۵ مورد (معادل ۳٪ از ۵۰۳ اعدام مرتبط با جرایم مواد مخدر) توسط منابع رسمی گزارش شده‌اند.
- ۵۵٪ از اعدام‌های اعلام‌نشده مربوط به اتهامات مرتبط با مواد مخدر بوده است.
- ۴۲٪ از اعدام‌های اعلام‌نشده مربوط به اتهامات قتل بوده است.
- استان‌های تهران/البرز با ۱۷۱ مورد اعدام اعلام‌نشده در رتبه نخست قرار دارند، و پس از آن فارس با ۹۶ مورد و اصفهان با ۶۳ مورد بیشترین تعداد اعدام‌های پنهان را ثبت کرده‌اند.

مستندسازی اعدام‌های اعلام‌نشده

در این گزارش سالانه تنها گزارش‌های غیررسمی با اطلاعات کافی درج شده‌اند. شبکه سازمان حقوق بشر ایران در داخل کشور اطلاعاتی درباره بسیاری از اعدام‌ها دریافت می‌کند که رسانه‌ها و مقام‌های داخلی آن‌ها را اعلام نمی‌کنند. تأیید این گزارش‌ها کاری چالش‌برانگیز است، چراکه رسانه‌ها در ایران

یا به طور مستقیم کنترل می‌شوند، یا تحت نظارت شدید مقام‌ها قرار دارند. گزارش نقض حقوق بشر به سازمان‌های مدافع حقوق بشر نیز جرم تلقی می‌شود و افراد دخیل با پیگرد قانونی روبه‌رو می‌شوند. با وجود این، سازمان حقوق بشر ایران هر ساله موفق به تأیید چندصد مورد از اعدام‌هایی می‌شود که از سوی مقام‌ها اعلام نشده‌اند. در بسیاری از این موارد، اطلاعات مربوط به اعدام‌ها را دو یا چند منبع مستقل تأیید کرده‌اند. در برخی موارد، سازمان حقوق بشر ایران تصاویری دریافت می‌کند که می‌توانند اجرای اعدام را مستند کنند. در بسیاری موارد تصاویری حاوی اطلاعات فرد اعدام‌شده نیز برای سازمان حقوق بشر ایران ارسال می‌شود.

تصاویر برخی از افرادی که منابع رسمی خبر اعدامشان را اعلام نکرده‌اند، اما سازمان حقوق بشر ایران اعدام آن‌ها را در سال ۲۰۲۴ مستند کرده است.

اعلامیه‌های مرگ یا تشییع جنازه نیز به‌عنوان اسنادی برای پشتیبانی از گزارش‌های مربوط به اعدام‌های اعلام‌نشده که به‌دست سازمان حقوق بشر ایران می‌رسد، استفاده می‌شود. امسال ۳۹

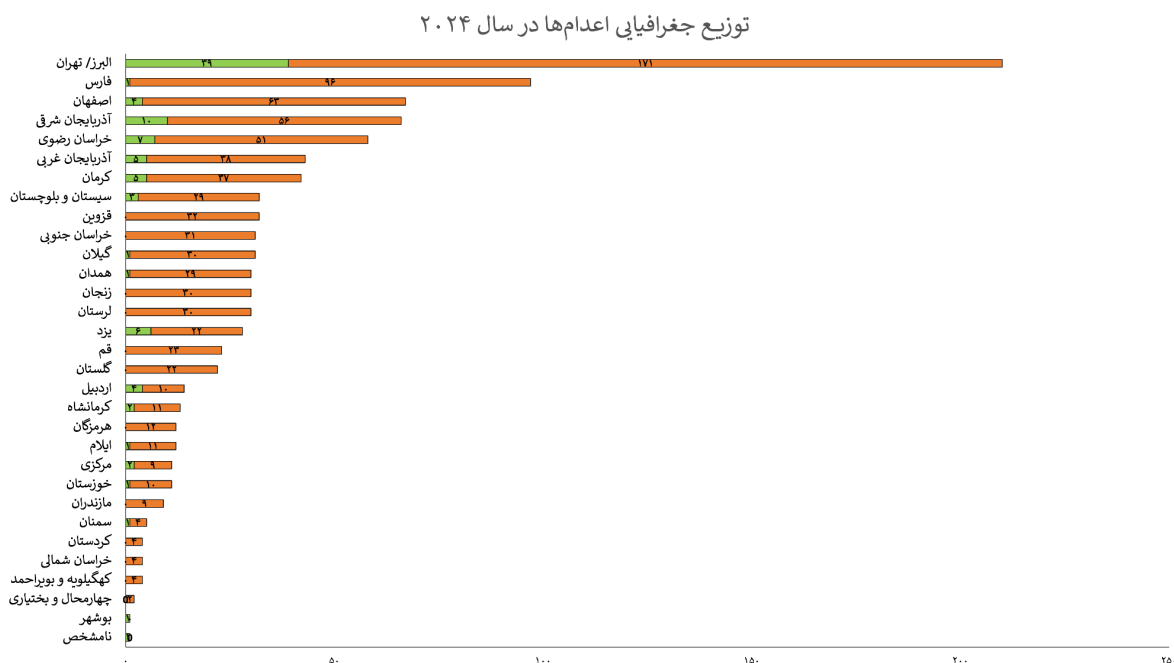
مورد از اعدام‌های گزارش‌شده به سازمان حقوق بشر ایران به دلیل نداشتن مستندات کافی یا تأیید دو منبع مستقل در آمار سال ۲۰۲۴ لحاظ نشده‌اند.

The image displays a collection of 12 funeral notices (obituaries) in Persian, arranged in a grid. Each notice includes a portrait of the deceased, their name, and details of the funeral service, such as the date, time, and location. The notices are for various individuals, including young men and older men, and mention family members and funeral homes. Some notices include religious or philosophical reflections on the deceased's life.

اعلامیه‌های مرگ برخی از افرادی که اعدامشان را منابع رسمی اعلام نکرده‌اند، اما سازمان حقوق بشر ایران آن‌ها را مستند کرده است.

توزیع جغرافیایی اعدام‌های اعلام‌شده و اعلام‌نشده/مخفیانه

در سال ۲۰۲۴ بیشترین تعداد اعدام‌های اعلام‌نشده در دو زندان استان البرز (قزل‌حصار و ندامتگاه کرج) و همچنین زندان عادل آباد شیراز انجام شده است.

نمودار بالا توزیع جغرافیایی اعدام‌های رسمی (سبز) و غیررسمی/اعلام نشده (نارنجی) را در ایران نشان می‌دهد. زندان‌های استان‌های تهران و البرز، سیستان و بلوچستان (جنوب شرقی ایران)، و کرمان (جنوب شرقی ایران) بیشترین تعداد اعدام‌های ثبت‌شده را داشتند. پس از آن استان‌های فارس، اصفهان و آذربایجان غربی قرار می‌گیرند.

دسته‌بندی اعدام‌ها

کودک-مجرمان

اعدام کودک-مجرمان: روندها و اصلاحات قانونی

ایران یکی از آخرین کشورهایی است که همچنان کودک‌مجرمان را به اعدام محکوم می‌کند و بیش از هر کشور دیگری در جهان، این احکام را اجرا می‌کند. این در حالی است که جمهوری اسلامی ایران عضو کنوانسیون بین‌المللی حقوق کودک (CRC) است و با اجرای حداقل یک مورد اعدام کودک‌مجرم در سال ۲۰۲۴، این معاهده را نقض کرده است. بر اساس گزارش‌های سازمان حقوق بشر ایران، حداقل ۷۱ کودک‌مجرم بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴ در ایران اعدام شده‌اند.

به دلیل نبود شفافیت در قوه قضاییه ایران، اطلاعات دقیقی درباره تعداد کودک‌مجرمان محکوم به اعدام در زندان‌های ایران در دسترس نیست. با این حال، بر اساس گزارشی که کارشناسان سازمان ملل در سال ۲۰۲۱ منتشر کردند، حداقل ۸۵ کودک‌مجرم ممکن است در زندان‌های ایران در انتظار اجرای حکم اعدام باشند.

فشارهای بین‌المللی بر ایران در این زمینه طی دهه ۲۰۰۰-۲۰۱۰ افزایش یافت. در نتیجه انتقادات جامعه بین‌المللی و فعالان جامعه مدنی در داخل کشور، جمهوری اسلامی تغییراتی را در قانون مجازات اسلامی سال ۲۰۱۳ در خصوص اعدام کودک‌مجرمان اعمال کرد. با این حال، این تغییرات منجر به کاهش تعداد اعدام‌های کودک‌مجرمان نشده است. قانون مجازات اسلامی ۲۰۱۳، «سن مسئولیت کیفری» را بر اساس سن بلوغ شرعی تعیین کرده است، به این معنی که دختران بالای ۹ سال قمری و پسران بالای ۱۵ سال قمری، در صورت ارتکاب جرائمی مانند محاربه یا قصاص، واجد شرایط اجرای حکم اعدام خواهند بود.

ماده ۹۱ قانون مجازات اسلامی تصریح می‌کند که افرادی که در سن زیر ۱۸ سالگی مرتکب جرائم مستوجب حد یا قصاص شده‌اند، در صورتی که قاضی تشخیص دهد که «به میزان رشد عقلی و قدرت درک» کافی نرسیده‌اند، ممکن است از اعدام معاف شوند. این ماده به قضات اجازه می‌دهد که میزان بلوغ فکری فرد را در زمان ارتکاب جرم ارزیابی کرده و در صورت لزوم، مجازاتی جایگزین برای حکم اعدام تعیین کنند. در سال ۲۰۱۴، دیوان عالی کشور اعلام کرد که تمامی کودک‌مجرمان

محکوم به اعدام می‌توانند درخواست اعاده دادرسی بدهند.

با این حال، ماده ۹۱ به صورت مبهم تدوین شده و به طور سلیقه‌ای و ناهماهنگ اجرا می‌شود. بین سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۴، سازمان حقوق بشر ایران ۲۲ مورد را ثبت کرده که در آن‌ها احکام اعدام کودک مجرمان بر اساس این ماده لغو شده است. اما در همین بازه زمانی، حداقل ۳۲ کودک مجرم اعدام شده‌اند و چندین نفر دیگر همچنان در معرض خطر اعدام قرار دارند. به نظر می‌رسد که ماده ۹۱ تأثیری در کاهش اعدام‌های کودک مجرمان نداشته است. مقامات ایرانی باید قوانین را تغییر داده و اعدام تمامی افرادی را که در سن زیر ۱۸ سالگی مرتکب جرم شده‌اند، بدون هیچ قید و شرطی لغو کنند.

جاوید رحمان، گزارشگر ویژه سازمان ملل در امور حقوق بشر ایران، در گزارش خود به پنجاه و پنجمین جلسه شورای حقوق بشر نسبت به صدور و اجرای احکام اعدام کودک مجرمان ابراز نگرانی کرده و تأکید کرده است که هیچ پیشرفتی در اجرای توصیه‌های او، گزارشگران پیشین و دیگر نهادهای بین‌المللی حقوق بشری برای لغو مجازات اعدام کودک مجرمان مشاهده نشده است. او از جمهوری اسلامی ایران خواسته است که «قوانین را فوراً اصلاح کرده و اعدام افرادی را که در زمان ارتکاب جرم زیر ۱۸ سال سن داشته‌اند، ممنوع کند و تمامی احکام اعدام صادر شده برای کودک مجرمان را تخفیف دهد».

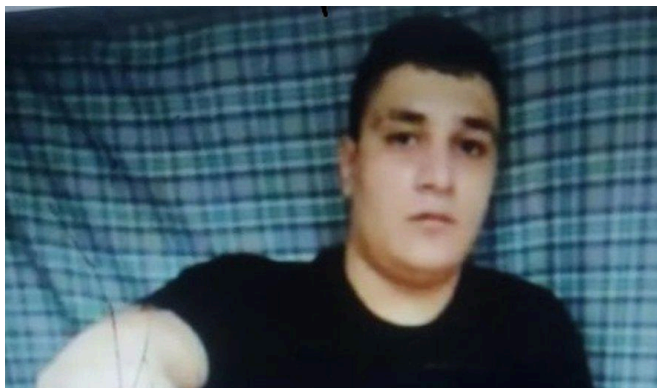
همچنین، دبیرکل سازمان ملل در گزارش خود به پنجاه و ششمین جلسه شورای حقوق بشر در ژوئن ۲۰۲۴، از دولت ایران خواست که «اجرای حکم اعدام تمامی افرادی را که در زمان ارتکاب جرم زیر ۱۸ سال سن داشته‌اند، در هر شرایطی ممنوع کند و احکام آن‌ها را کاهش دهد».

حقایق درباره اعدام کودک-مجرمان در سال ۲۰۲۳

- یک کودک مجرم به اتهام قتل اعدام شده است.
- سه فرد دیگر که در سال ۲۰۲۴ اعدام شدند، گمان می‌رود که کودک مجرم بوده‌اند، اما سازمان حقوق بشر ایران در زمان نگارش این گزارش قادر به تأیید این موضوع نبوده است.
- از میان این سه مورد تأیید نشده، دو نفر به دلیل اتهامات قتل و یک نفر به اتهامات مربوط به مواد مخدر در صف اعدام قرار داشتند.
- هیچ‌یک از این چهار اعدام توسط منابع رسمی گزارش نشده است.

کودک-مجرمانی که در سال ۲۰۲۴ اعدام شدند

مهدی جهان‌پور

مهدی جهان‌پور در ۸ دسامبر ۲۰۰۲ متولد شد و در زمان دستگیری ۱۶ سال داشت. در روز وقوع جرم ادعایی، او در خیابان توسط مردی که عاشق همان دختری بود که مهدی نیز به او علاقه داشت، متوقف شد. درگیری بین آن‌ها رخ داد و مهدی متهم شد

که آن مرد را با چاقو به قتل رسانده است. او به قصاص محکوم شد و تا روز ۱۶ سپتامبر ۲۰۲۴ در زندان نگهداری شد، زمانی که در زندان مرکزی شیراز اعدام شد. مهدی در زمان اعدام کمتر از ۲۲ سال سن داشت.

سلیمان عباس‌پور

گزارش‌ها حاکی از آن است که سلیمان عباس‌پور در سن ۱۶ سالگی مجبور شد از خود در برابر مردی مست که قصد تجاوز به او داشت، دفاع کند، موضوعی که او در دادگاه نیز مطرح کرد. با این حال، دادگاه نه تنها از دفاع او چشم‌پوشی کرد، بلکه سن زیر ۱۸ سالگی او را در زمان ارتکاب جرم ادعایی نادیده گرفت. او توسط دادگاه کیفری به قصاص محکوم شد و به مدت چهار سال در مرکز اصلاح و تربیت زنجان نگهداری شد. در سن ۲۱ سالگی به زندان مرکزی زنجان منتقل و در تاریخ ۲ نوامبر ۲۰۲۴ اعدام شد.

جدول ۱: فهرست کودک-مجرمان اعدام‌شده در سال ۲۰۲۳

وضعیت	منبع	مکان	اتهام	سن*	نام	تاریخ	
تأیید قطعی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان شیراز (فارس)	قتل	۱۶	مهدی جهان‌پور	۱۶ سپتامبر ۲۰۲۴	۱
مدارک ناکافی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان قزل‌حصار (البرز)	مواد مخدر	۱۷	پژمان عزیزی	۲۴ آوریل ۲۰۲۴	۲
مدارک ناکافی	حال ووش	زندان زاهدان (سیستان و بلوچستان)	قتل	۱۷	مهدی براهویی	۹ اکتبر ۲۰۲۴	۳
مدارک ناکافی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان زنجان (زنجان)	قتل	۱۷	سلیمان عباس‌پور	۲ نوامبر ۲۰۲۴	۴

* سن مربوط به زمان ارتکاب جرم است

زنان

ایران بالاترین میزان اعدام زنان در جهان را دارد، به طوری که دستکم ۳۱ زن در ایران در سال ۲۰۲۴ اعدام شدند. این بالاترین تعداد اعدام زنان از سال ۲۰۱۰ تاکنون محسوب می‌شود. همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، پس از اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر در سال ۲۰۱۷، تعداد اعدام زنان به اتهام جرائم مرتبط با مواد مخدر به شدت کاهش یافت، اما این روند در عمل از سال ۲۰۲۱ معکوس شد و هم‌زمان با افزایش کلی اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر، دوباره افزایش یافت.

در دسامبر ۲۰۲۴، سازمان حقوق بشر ایران گزارشی را از منظر جنسیتی درباره اعدام زنان در ایران منتشر کرد که تحلیل جامعی از قوانین تبعیض‌آمیز و عوامل اجتماعی تأثیرگذار بر زنان محکوم به اعدام ارائه می‌دهد. بر اساس این گزارش، بین سال‌های ۲۰۱۰ تا نوامبر ۲۰۲۴، دستکم ۲۴۱ زن در ایران اعدام شده‌اند که اکثراً به اتهام قتل و جرائم مرتبط با مواد مخدر محکوم شده بودند. بسیاری از این زنان قربانی خشونت خانگی، ازدواج در کودکی یا متعلق به اقشار محروم جامعه بودند.

این گزارش به چالش‌های کلیدی همچون فقدان حق دادرسی عادلانه، تبعیض‌های جنسیتی در فرآیندهای قضایی و نبود حمایت‌های لازم برای زنان محکوم به اعدام پرداخته است. همچنین، سازمان حقوق بشر ایران گزارشی درباره شرایط غیرانسانی زندان قرچک منتشر کرده است، جایی که بسیاری از زنان محکوم به اعدام نگهداری می‌شوند.

حقایق درباره زنان اعدام‌شده در سال ۲۰۲۴

- دستکم ۳۱ زن در سال ۲۰۲۴ در ایران اعدام شدند.
- ۱۹ نفر از این زنان به اتهام قتل و در چارچوب احکام قصاص اعدام شدند.
- ۱۲ زن به اتهامات مرتبط با مواد مخدر اعدام شدند.
- هویت ۱۰ زن مشخص نیست و ۴ نفر دیگر تنها به صورت جزئی شناسایی شده‌اند.
- ۲ زن از اقلیت بلوچ و ۲ زن از اقلیت کرد بودند.
- ۹ زن به دلیل قتل همسرانشان اعدام شدند.
- دستکم ۲ زن در زمان ازدواج، کودک‌عروس بوده‌اند.
- تنها ۴ مورد از این اعدام‌ها توسط منابع رسمی اعلام شده است.
- بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴، دستکم ۲۴۱ زن در ایران اعدام شده‌اند.

زنان اعدام‌شده در سال ۲۰۲۴

پروین موسوی

پروین موسوی از یک خانواده محروم بود و در حالی که همسر و پسر بزرگش در زندان بودند، تنها نان‌آور خانواده محسوب می‌شد. او در ازای دریافت یک میلیون تومان (حدود ۱۵ یورو) پذیرفت که همراه با دو نفر دیگر بسته‌ای را که به او گفته شده بود حاوی دارو است، جابه‌جا کند، اما این بسته در واقع شامل ۵ کیلوگرم مرفین بود. او سومین متهم در این پرونده بود؛ متهم اول قبلاً اعدام شده بود، در حالی که متهم دوم آزاد شد.

پس از اولین انتقال او برای اجرای حکم اعدام، غلامحسین اژهای، رئیس قوه قضاییه، در برابر سایر زندانیان به او گفته بود که آزاد خواهد شد. با این حال، او در تاریخ ۱۸ مه ۲۰۲۴ در زندان مرکزی ارومیه در سن ۵۷ سالگی اعدام شد.

جدول ۲: فهرست زنان اعدام‌شده در سال ۲۰۲۳

تاریخ	اسم	سن*	اتهام	مکان	منبع	رسمی / غیررسمی
۲۰ ژانویه ۲۰۲۴	هاجر اتابکی	۴۱	مواد مخدر	زندان قزوین (قزوین)	سازمان حقوق بشر ایران	غیررسمی
۳۱ ژانویه ۲۰۲۴	زهرا نظریان	۲۷	قتل	زندان سبزوار (خراسان رضوی)	هرانا	غیررسمی
۱۸ مارس ۲۰۲۴	نامشخص	نامشخص	مواد مخدر	زندان تبریز (آذربایجان شرقی)	سازمان حقوق بشر ایران	غیررسمی

غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان زنجان (زنجان)	مواد مخدر	۲۲	مرجان حاجی زاده	۱۱ آوریل ۲۰۲۴	۴
رسمی	رکنا	ندامتگاه کرج (البرز)	قتل	نامشخص	ثریا محمدی	۲۵ آوریل ۲۰۲۴	۵
غیررسمی	کمپین فعالان بلوچ	زندان بیرجند (خراسان جنوبی)	مواد مخدر	نامشخص	نامشخص (شهروند بلوچ)	۳۰ آوریل ۲۰۲۴	۶
غیررسمی	هرانا	زندان کرمان (کرمان)	مواد مخدر	۳۳	فریبا محمدزهی (شهروند بلوچ)	۸ مه ۲۰۲۴	۷
رسمی	انتخاب	زندان مشهد (خراسان رضوی)	قتل	۳۷	راضیه	۱۵ مه ۲۰۲۴	۸
رسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان ارومیه (آذربایجان غربی)	مواد مخدر	۵۷	پروین موسوی	۱۸ مه ۲۰۲۴	۹
غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	نیشابور (خراسان رضوی)	قتل	۲۷	فاطمه عبداللهی	۱۸ مه ۲۰۲۴	۱۰

غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان شیراز (فارس)	قتل	نامشخص	خانم محمودنیا	۲۰ ژوئیه ۲۰۲۴	۱۱
غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان بیرجند (خراسان جنوبی)	مواد مخدر	نامشخص	نامشخص	۲۳ ژوئیه ۲۰۲۴	۱۲
غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان بیرجند (خراسان جنوبی)	مواد مخدر	نامشخص	نامشخص	۲۳ ژوئیه ۲۰۲۴	۱۳
غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان بیرجند (خراسان جنوبی)	مواد مخدر	نامشخص	نامشخص	۲۳ ژوئیه ۲۰۲۴	۱۴
غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان خرم‌آباد (لرستان)	مواد مخدر	نامشخص	نامشخص	۲۷ ژوئیه ۲۰۲۴	۱۵
غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان اهر (آذربایجان شرقی)	قتل	نامشخص	اختر قربانلو	۱ اکتبر ۲۰۲۴	۱۶
رسمی	همشهری	زندان قزل‌حصار (البرز)	قتل	نامشخص	لیلا قائمی	۲ اکتبر ۲۰۲۴	۱۷
غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان تبریز (آذربایجان شرقی)	قتل	۴۱	زهرا فیضی	۲ اکتبر ۲۰۲۴	۱۸

غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان قزل حصار (البرز)	قتل	نامشخص	نامشخص	۹ اکتبر ۲۰۲۴	۱۹
غیررسمی	هرانا	زندان همدان (همدان)	مواد مخدر	نامشخص	نامشخص	۱۴ اکتبر ۲۰۲۴	۲۰
غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان تبریز (آذربایجان شرقی)	قتل	نامشخص	خانم فیروزی	۲۰ اکتبر ۲۰۲۴	۲۱
غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان رشت (گیلان)	قتل	نامشخص	نامشخص	۷ نوامبر ۲۰۲۴	۲۲
غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان تبریز (آذربایجان شرقی)	مواد مخدر	۳۵	ماهرخ خانی	۱۰ نوامبر ۲۰۲۴	۲۳
غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان قزل حصار (البرز)	قتل	نامشخص	نامشخص	۱۳ نوامبر ۲۰۲۴	۲۴
غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان خرم‌آباد	قتل	نامشخص	فریبا ملکی شاهی‌وند	۲۴ نوامبر ۲۰۲۴	۲۵
غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان مرکزی اصفهان (اصفهان)	قتل	۵۰	فرخنده الله‌مرادی	۲۶ نوامبر ۲۰۲۴	۲۶

غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان ایلام (ایلام)	قتل	۵۰	فریده جعفرزاده	۳ دسامبر ۲۰۲۴	۲۷
غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان ایلام (ایلام)	قتل	۶۰	عالیه کاواریزاده	۳ دسامبر ۲۰۲۴	۲۸
غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان زنجان (زنجان)	قتل	۳۷	آمنه علی پور	۷ دسامبر ۲۰۲۴	۲۹
غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان یزد (یزد)	قتل	نامشخص	محبوبه	۱۵ دسامبر ۲۰۲۴	۳۰
غیررسمی	سازمان حقوق بشر ایران	زندان ساری (مازندران)	قتل	۳۵	عفت حامدی	۱۷ دسامبر ۲۰۲۴	۳۱

* سن مربوط به زمان اجرای حکم است

افراد مبتلا به ناتوانی‌های روانی و ذهنی

ماده ۱۴۹ فصل دوم قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲) که به عدم مسئولیت کیفری مربوط می‌شود، تصریح می‌کند: «هرگاه مرتکب در زمان ارتکاب جرم دچار اختلال روانی بوده، به‌گونه‌ای که فاقد اراده یا قوه تشخیص باشد، مجنون محسوب شده و مسئولیت کیفری ندارد.»

با این حال، به دلیل عدم شفافیت در سیستم قضایی ایران، دستیابی به مدارک رسمی پزشکی برای اثبات تشخیص بیماری‌های روانی بسیار دشوار است. سازمان حقوق بشر ایران گزارش‌های متعددی از اعدام افرادی که از بیماری‌های روانی رنج می‌بردند، منتشر کرده است.

جمهوری اسلامی ایران با اجرای چنین احکامی، هم قوانین داخلی خود و هم تعهدات بین‌المللی‌اش را نقض می‌کند. در قطعنامه‌ای که توسط کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل تصویب شده است، از تمامی کشورها خواسته شده است که «نه مجازات اعدام را برای افراد مبتلا به هر نوع اختلال روانی اعمال کنند و نه چنین افرادی را اعدام نمایند».

در سال ۲۰۲۴، دست‌کم پنج نفر، از جمله معترض محمد قبادلو، برخلاف این قوانین اعدام شدند.

راشد بلوچ

راشد بلوچ، مردی ۳۵ ساله از اقلیت بلوچ بود که حدود شش سال پیش به اتهام قتل بازداشت شد. به گفته منابع مطلع سازمان حقوق بشر ایران، «راشد با یک عضو بازنشسته سپاه پاسداران که در جزیره کیش به‌عنوان راننده تاکسی کار می‌کرد، درگیری لفظی پیدا کرد. پس از اینکه آن

فرد او را مورد توهین قرار داد، درگیری شدت گرفت و در نهایت راشد مرتکب قتل شد. این در حالی بود که او دارای 'کارت قرمز' (گواهی‌ای که به افراد فاقد صلاحیت روانی برای خدمت سربازی صادر می‌شود) بود و هیچ انگیزه قبلی برای قتل نداشت. اما دادگاه سوابق پزشکی او را نادیده گرفت و حکم اعدام صادر کرد.»

راشد در تاریخ ۲۸ آوریل ۲۰۲۴ در زندان مرکزی بندرعباس اعدام شد.

علیرضا رضوی خالق‌آبادی

علیرضا رضوی خالق‌آبادی، مردی ۲۶ ساله از یزد بود که باغ او توسط دولت مصادره شد و چهار مأمور امنیتی برای حفاظت از آن مستقر شدند. علیرضا علی‌رغم تمام تلاش‌هایش نتوانست ملک خود را بازپس بگیرد. در یک اقدام از سر خشم، او به این چهار مأمور حمله کرده و آن‌ها را به قتل رساند.

وکیل او اظهار داشت که علیرضا «از بیماری روانی رنج می‌برد و سابقه بستری در بیمارستان روانپزشکی داشت».

او به اتهام قتل و محاربه به اعدام محکوم شد، اما در نهایت به دلیل اتهام قتل در تاریخ ۲۳ اکتبر ۲۰۲۴ در زندان قزل‌حصار اعدام شد.

عزت سیدی

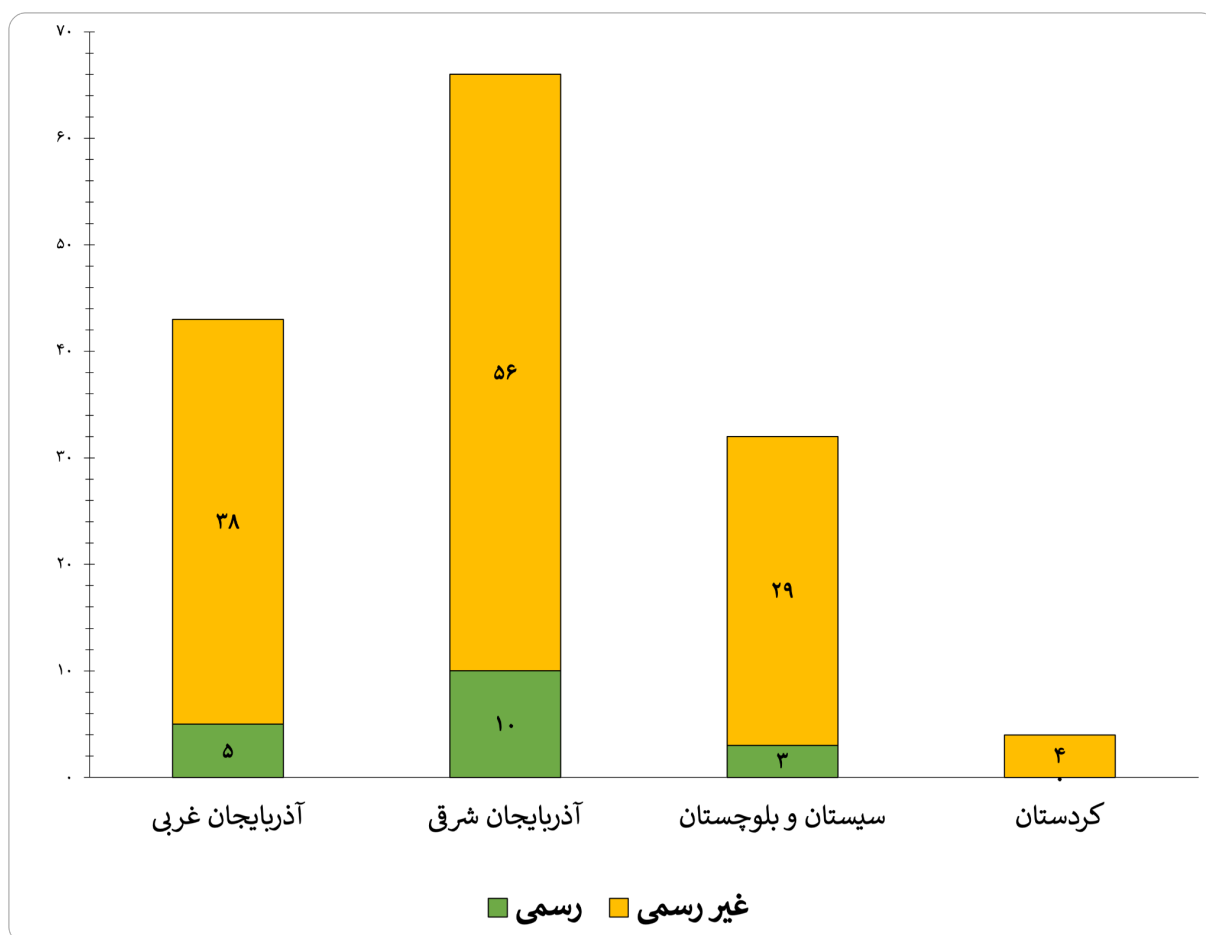

عزت سیدی، مردی ۴۰ ساله بود که پنج سال پیش به اتهام قتل بازداشت شد. به گفته منابع مطلع سازمان حقوق بشر ایران، عزت دارای ناتوانی ذهنی بود و هنگام شوخی با یکی از دوستانش با یک اسلحه شکاری، به‌طور تصادفی او را کشت.

او در تاریخ ۲ نوامبر ۲۰۲۴ در زندان مرکزی زنجان اعدام شد.

اقلیت‌های اثنیکی

همان‌طور که این گزارش و گزارش‌های سالانه پیشین نشان می‌دهند، اقلیت‌های اتنیک در ایران به‌طور نامتناسبی در آمار مجازات اعدام نمایان هستند. بر اساس این گزارش، در سال ۲۰۲۴، ۱۴۵ نفر در چهار استان اتنیک آذربایجان غربی، آذربایجان شرقی، سیستان و بلوچستان، و کردستان اعدام شده‌اند. این رقم در سال‌های گذشته به ترتیب ۱۵۰ نفر در ۲۰۲۳، ۱۳۰ نفر در ۲۰۲۲، ۶۲ نفر در ۲۰۲۱ و ۶۰ نفر در ۲۰۲۰ بوده است. از آنجا که اعدام اقلیت‌های اتنیک محدود به استان‌های محل سکونت آن‌ها نیست، شناسایی دقیق تعداد اعدام‌شدگان از هر گروه اتنیک دشوار است. در سال ۲۰۲۴، اعدام زندانیان بلوچ در ۱۳ استان مختلف و اعدام زندانیان کرد در ۱۶ استان مختلف اجرا شده است. علاوه بر این، اطلاعات مربوط به اعدام‌شدگان همیشه شامل اتنیک آن‌ها نمی‌شود. در بسیاری از موارد، اعدام زندانیان بلوچ در زندان‌هایی خارج از منطقه بلوچستان انجام شده است.

در سال ۲۰۲۴ بیش از ۸۸ درصد از اعدام‌هایی که سازمان حقوق بشر ایران در آذربایجان شرقی و غربی، کردستان و سیستان و بلوچستان ثبت کرده است، از سوی مقام‌ها اعلام نشده‌اند.

اکثریت مطلق افرادی که به دلیل وابستگی سیاسی اعدام شده‌اند، از اقلیت‌های اتنیک بوده‌اند.

به‌ویژه کردها. بررسی گزارش‌های سازمان حقوق بشر ایران بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴ نشان می‌دهد که دست‌کم ۱۶۴ نفر به دلیل وابستگی به گروه‌های سیاسی و مسلح ممنوعه اعدام شده‌اند. از این تعداد ۸۵ نفر (۵۲٪) کرد، ۴۵ نفر (۲۹٪) بلوچ و ۲۴ نفر (۱۶٪) عرب بودند. اکثریت آن‌ها مسلمان سنی بودند.

دلایل مختلفی می‌تواند برای نمایش بیش از حد اقلیت‌های اثنیکی در آمار اعدام‌ها مطرح شود. یکی از توضیحات ممکن این است که مقامات برای ایجاد رعب و وحشت بیشتر در مناطقی که میزان مخالفت با حکومت بالاتر است، خشونت بیشتری اعمال می‌کنند. در جریان اعتراضات سراسری پس از قتل حکومتی ژینا (مهسا) امینی، مناطق کردنشین و بلوچستان شاهد طولانی‌ترین اعتراضات بودند و نزدیک به نیمی از معترضان کشته‌شده در خیابان‌ها از بلوچستان، کردستان و شهرهای کردنشین سایر استان‌ها بودند.

مقامات حکومتی از تبلیغات دولتی برای برچسب‌گذاری منتقدان در مناطق اثنیکی به‌عنوان جدایی‌طلب استفاده کردند. علاوه بر این، حضور گروه‌های مسلح در این مناطق دست مقامات را برای توجیه احکام اعدام تحت عنوان مبارزه با تروریسم و جدایی‌طلبی بازتر کرده است. این موضوع منجر به حساسیت کمتر افکار عمومی داخلی و بین‌المللی نسبت به اعدام افراد در این مناطق شده و هزینه سیاسی این جنایات را کاهش داده است. در نهایت، این مناطق که از فقر و محرومیت اقتصادی شدید رنج می‌برند، دچار بی‌قانونی بیشتر در دفاتر قضایی محلی نیز هستند که در چهار استان اثنیکی کشور به‌طور خودسرانه‌تر و بدون نظارت کافی احکام اعدام صادر می‌کنند.

اعدام اقلیت اثنیکی بلوچ

هیچ آمار رسمی از جمعیت بلوچ‌های ایران وجود ندارد، اما منابع مختلف تعداد آن‌ها را بین ۱.۵ تا ۴.۸ میلیون نفر (معادل ۲ تا ۶ درصد از جمعیت کل کشور) تخمین می‌زنند. با این حال، بررسی‌ها و پایش‌های سازمان حقوق بشر ایران نشان می‌دهد که دست‌کم ۱۰۸ زندانی بلوچ در سال ۲۰۲۴ اعدام شدند که ۱۱٪ از کل اعدام‌های ثبت‌شده در ایران را شامل می‌شود. ۸۱ مورد از ۱۰۸ اعدام در زندان‌های ۱۲ استان خارج از سیستان و بلوچستان انجام شده است. درصد بیش از حد بلوچ‌ها در آمار اعدام‌های سال‌های گذشته (۲۰٪ در ۲۰۲۳ و ۳۰٪ در ۲۰۲۲) نسبت به جمعیت‌شان، واکنش‌هایی را از سوی گروه‌های حقوق بشری و جامعه بین‌المللی برانگیخته است، که احتمالاً به

کاهش نسبی اعدام‌های بلوچ در سال ۲۰۲۳ منجر شده بود.

حقایق مربوط به اعدام بلوچ‌ها در سال ۲۰۲۴:

- ۱۰۸ نفر از اقلیت اتنیکی بلوچ اعدام شدند (۱۱٪ از کل اعدام‌ها در ۲۰۲۴).
- ۸۵ نفر به اتهامات مرتبط با مواد مخدر اعدام شدند (۱۷٪ از کل اعدام‌های مواد مخدر در ۲۰۲۴)، در مقایسه با ۱۳۸ اعدام (۳۰٪) در ۲۰۲۳.
- ۲۱ نفر به اتهام قتل (قصاص) اعدام شدند، در مقایسه با ۲۲ مورد در ۲۰۲۳.
- ۲ نفر به اتهام اتهامات امنیتی اعدام شدند، در مقایسه با ۷ مورد در ۲۰۲۳.
- هیچ‌یک از زنان بلوچ در سال ۲۰۲۴ اعدام نشدند، در مقایسه با ۳ زن اعدام‌شده در ۲۰۲۳.
- تنها ۱۱ مورد (۱۰٪) از اعدام‌ها به‌صورت رسمی اعلام شدند.
- اعدام‌ها در ۱۳ استان مختلف انجام شد، در مقایسه با ۲۷ زندان در ۲۰۲۳، ۲۲ زندان در ۲۰۲۲ و ۱۰ زندان در ۲۰۲۱.
- استان‌های دارای بیشترین اعدام زندانیان بلوچ:

سیستان و بلوچستان: ۲۷ نفر؛ کرمان: ۲۰ نفر و خراسان جنوبی: ۱۹ نفر

اعدام اقلیت اتنیکی کرد

همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، زندانیان کرد به‌طور چشمگیری در اعدام‌های مرتبط با اتهامات امنیتی نمایان هستند، به‌طوری که بیش از ۵۰٪ از اعدام‌شدگان به اتهام عضویت در گروه‌های اپوزیسیون ممنوعه طی ۱۵ سال گذشته از اقلیت کرد بوده‌اند.

بر اساس تخمین منابع مختلف، کردها ۱۰ تا ۱۳ درصد از جمعیت ایران را تشکیل می‌دهند. با این حال، برآورد دقیق تعداد افراد کرد اعدام‌شده به اتهام جرائم عمومی دشوار است. برخلاف گروه‌هایی مانند بلوچ‌ها، نام خانوادگی افراد کرد همیشه به‌وضوح نشان‌دهنده اتنیک آن‌ها نیست و این امر شناسایی و تأیید موارد را تنها بر اساس اسامی یا سوابق رسمی دشوار می‌کند. علاوه بر این، کردها در چندین استان پراکنده هستند (کردستان، آذربایجان غربی، کرمانشاه، ایلام و سایر مناطق)، که برآورد ارقام دقیق را پیچیده‌تر می‌سازد. بنابراین، اعداد ارائه‌شده در این گزارش ممکن است به‌شدت

کمتر از واقعیت باشد.

حقایق مربوط به اعدام کردها در سال ۲۰۲۴:

- ۸۴ نفر از اقلیت اتنیکی کرد اعدام شدند (۹٪ از کل اعدام‌ها در ۲۰۲۴).
- ۳۷ نفر به اتهام مواد مخدر اعدام شدند (۷٪ از کل اعدام‌های مواد مخدر در ۲۰۲۴).
- ۳۸ نفر به اتهام قتل (قصاص) اعدام شدند.
- ۹ نفر به اتهامات امنیتی اعدام شدند.
- تنها ۶ مورد (۷٪) از اعدام‌ها به صورت رسمی اعلام شدند.
- اعدام‌ها در ۱۶ استان مختلف اجرا شد.
- استان‌های دارای بیشترین اعدام زندانیان کرد:

آذربایجان غربی: ۲۳ نفر؛ البرز/تهران: ۱۴ نفر و ایلام: ۹ نفر

شهروندان خارجی

افغان‌ها بزرگ‌ترین گروه از اتباع غیرایرانی در میان افراد اعدام‌شده و محکومان به اعدام در زندان‌های ایران هستند. در سال ۲۰۲۱، هیچ موردی از اعدام اتباع افغان تا ماه سپتامبر ثبت نشده بود، اما طی ۳۵ روز، پنج مرد افغان اعدام شدند. در تاریخ ۱۰ اکتبر ۲۰۲۱، سازمان حقوق بشر ایران ابراز نگرانی کرد که تسلط طالبان در ماه اوت همان سال، زمینه را برای اعدام شهروندان افغان در ایران تسهیل کرده است.

این روند در سال‌های بعد شدت گرفت:

۲۰۲۲: ۱۶ شهروند افغان اعدام شدند، از جمله یک کودک مجرم و یک زن.

۲۰۲۳: تعداد اعدام‌ها به ۲۵ نفر افزایش یافت.

۲۰۲۴: تعداد اعدام‌شدگان افغان به ۸۰ نفر رسید که بیش از سه برابر سال قبل است.

هیچ اطلاعات عمومی درباره تعداد اتباع افغان محکوم به اعدام در زندان‌های ایران وجود ندارد، اما

تخمین زده می‌شود که تعداد آن‌ها بالا باشد، به‌ویژه در زندان‌های شرق ایران. اعدام اتباع افغان معمولاً توسط مقامات اعلام نمی‌شود و این افراد اغلب شبکه خانوادگی یا وکیلی ندارند که بتواند درباره وضعیت آن‌ها اطلاع‌رسانی کند. از این رو، تعداد واقعی اعدام‌شدگان افغان احتمالاً بالاتر از ارقام ثبت‌شده است.

علاوه بر ۸۰ تبعه افغان، دو شهروند عراقی نیز در سال ۲۰۲۴ در ایران اعدام شدند.

آمار و ارقام مربوط به اعدام اتباع افغان در سال ۲۰۲۴

- دست‌کم ۸۰ مرد افغان اعدام شدند.
- تنها ۶ مورد (۷.۵٪) از این اعدام‌ها به‌طور رسمی اعلام شد.
- ۳۹ نفر به اتهام جرائم مواد مخدر اعدام شدند.
- ۳۱ نفر به اتهام قتل (قصاص) اعدام شدند.
- ۹ نفر به اتهام تجاوز جنسی اعدام شدند.
- یک نفر به اتهام محاربه اعدام شد، در حالی که از ناتوانی‌های روانی و ذهنی رنج می‌برد.
- یک تبعه افغان در ملأعام به دار آویخته شد.
- ۲۴ نفر از اعدام‌شدگان شناسایی نشدند و ۵ نفر فقط با نام کوچک شناخته شدند.
- اعدام‌ها در ۱۵ استان مختلف انجام شد، ۳۰ مورد از آن‌ها در زندان‌های البرز/تهران صورت گرفت.

شهروندان افغان اعدام‌شده در سال ۲۰۲۴

اشرف اکرم‌الله

اشرف اکرم‌الله در جلال‌آباد متولد شد و در سن ۱۱ سالگی همراه با خانواده‌اش به ایران مهاجرت کرد. در سال ۲۰۱۰، پدر او در زندان مرکزی اصفهان اعدام شد. اشرف به هم‌سلولی‌هایش گفته بود که پدرش در یک میوه‌فروشی کار می‌کرد، اما صاحب مغازه بدون اطلاع او مواد مخدر می‌فروخت. پس از کشف ۹۰۰ گرم شیشه، پدر اشرف بازداشت و سپس اعدام شد.

سال‌ها بعد، اشرف شاهد درگیری خیابانی شد و سعی کرد که میانجی‌گری کند و مانع ادامه درگیری

شود. اما وقتی شخصی با چاقو به دیگری حمله کرد، برخلاف سایرین، اشرف از صحنه فرار نکرد و تا رسیدن پلیس در محل ماند. در نهایت، او بازداشت و به اعدام محکوم شد. او در ۱۸ فوریه ۲۰۲۴، در همان زندانی که پدرش اعدام شده بود، به دار آویخته شد.

نظام‌الدین نورالحق

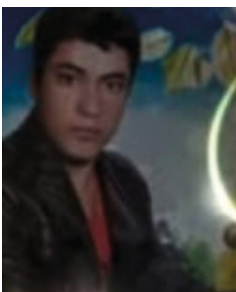

نظام‌الدین نورالحق، ۲۷ ساله و از اهالی مزارشریف بود که همراه با مادر و خواهر کوچکش در شیراز زندگی می‌کرد. او به اتهام قتل در جریان یک درگیری در بازار میوه و تره‌بار بازداشت شد.

بر اساس اطلاعات منابع مطلع سازمان حقوق بشر ایران، نظام‌الدین قصد داشت درگیری را متوقف کند، اما به دلیل افغان بودن، او را مقصر اصلی معرفی کردند.

یک سال پس از بازداشت، او در تاریخ ۲۵ نوامبر ۲۰۲۴ در زندان مرکزی شیراز اعدام شد.

اسماعیل بارکزایی

اسماعیل بارکزایی، ۳۳ ساله و از اهالی شهر فراه افغانستان بود که همراه با خواهر و برادرش در میبد زندگی می‌کرد. او در ۱۸ سالگی به اتهام قتل در یک نزاع خیابانی بازداشت شد و پس از ۱۵ سال زندان، در ۲۸ نوامبر ۲۰۲۴ در زندان مرکزی یزد اعدام شد.

شهروندان دو تابعیتی

جمهوری اسلامی ایران تابعیت دوگانه را به رسمیت نمی‌شناسد و به همین دلیل، دسترسی کنسولی را برای شهروندان دو تابعیتی که در ایران زندانی هستند، ممنوع می‌کند. علاوه بر این، ایران از زندانیان دو تابعیتی و اتباع خارجی به‌عنوان اهرم فشار در مذاکرات سیاسی و اقتصادی با غرب استفاده می‌کند.

در آوریل ۲۰۱۹، محمدجواد ظریف، وزیر امور خارجه وقت ایران، صراحتاً اعلام کرد که اختیار تبادل زندانیان ایرانی-آمریکایی در ایران با ایالات متحده را دارد، که تأییدی بر این است که این زندانیان در دیپلماسی گروگان‌گیری ایران به‌عنوان ابزار سیاسی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

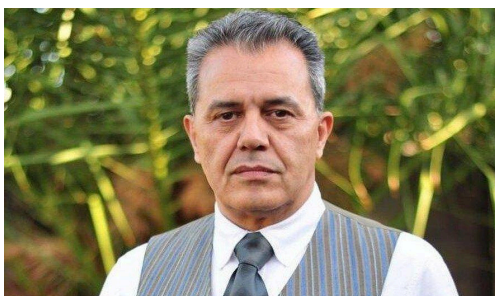
علاوه بر بازداشت اتباع خارجی و دو تابعیتی برای بهره‌برداری سیاسی، جمهوری اسلامی سه مخالف سیاسی را با همکاری یک کارتل بین‌المللی مواد مخدر از کشورهای همسایه ربوده و به ایران منتقل کرده است: روح‌الله زم از عراق در اکتبر ۲۰۱۹. جمشید شارمهد از امارات متحده عربی در ژوئیه ۲۰۲۰. حبیب اسبوع از ترکیه در اکتبر ۲۰۲۰.

روح‌الله زم در دسامبر ۲۰۲۰ اعدام شد. حبیب اسبوع در ۲۰۲۳ اعدام شد و جمشید شارمهد نیز در ۲۰۲۴ اعدام شد.

در زمان نگارش این گزارش، تنها یک دو تابعیتی، احمدرضا جلالی، همچنان در صف اعدام در ایران قرار دارد.

شهروندان دو تابعیتی اعدام‌شده در سال ۲۰۲۴

جمشید شارمهد

جمشید شارمهد، فعال سیاسی ایرانی-آلمانی و پدر دو فرزند، در سال ۲۰۲۰ هنگام توقف موقت در دبی در مسیر سفر به ایالات متحده، محل اقامتش، ربوده شد.

اعترافات اجباری او که تحت شکنجه اخذ شده بود، اندکی پس از دستگیری از رسانه‌های حکومتی پخش شد. او در حبس انفرادی نگه داشته شد و از حق داشتن وکیل، دادرسی عادلانه و روند قانونی منصفانه محروم بود.

پس از بیش از یک‌سال‌ونیم بازداشت پیش از محاکمه، اولین جلسه دادگاه او در ۶ فوریه ۲۰۲۲ برگزار شد. پرونده او در شعبه ۱۵ دادگاه انقلاب تهران، به ریاست قاضی صلواتی که در لیست تحریم‌های ایالات متحده قرار دارد، مورد رسیدگی قرار گرفت.

اتهامات مطرح‌شده علیه او شامل «افساد فی‌الارض از طریق طراحی و هدایت اقدامات تروریستی»، از جمله بمب‌گذاری سال ۲۰۱۰ بود. روز ۲۱ فوریه ۲۰۲۳ جمشید شارمهد به اعدام محکوم شد و روز ۲۶ آوریل ۲۰۲۳ دیوان عالی کشور حکم اعدام او را تأیید کرد.

علی‌رغم تمامی تلاش‌ها، به‌ویژه توسط دخترش غزاله شارمهد، قوه قضاییه ایران از طریق خبرگزاری میزان اعلام کرد که حکم اعدام جمشید شارمهد در یک مکان نامعلوم در تاریخ ۲۸ اکتبر ۲۰۲۴ اجرا شده است. در ادامه، مقامات حکومتی مدعی شدند که جمشید پیش از اجرای حکم درگذشته است و متن گزارش خود را تغییر دادند. سازمان حقوق بشر ایران این تغییر را مستند کرده است.

The screenshot shows the website of Mizan Online News Agency. At the top, there is a navigation bar with the date 'چهارشنبه ۲۴ بهمن ۱۴۰۳' (Thursday, 24 Bahman 1403) and a search bar. Below the navigation bar, there are two news articles. Both articles have the same title: 'جمشید شارمهد به سزای اعمالش رسید' (Jamshid Sharmahd received the consequences of his actions). The Persian article on the left has a sub-headline 'حکم جمشید شارمهد سرکرده گروهک تروریستی تندر اجرا شد.' (The sentence of Jamshid Sharmahd, leader of the terrorist Tondar group, was carried out.) and a photo of a man in a blue jumpsuit being executed by a red laser beam. The English article on the right has a sub-headline 'JAMSHID SHARMAHD LEADER OF THE TERRORIST TONDAR GROUP MET THE CONSEQUENCES OF HIS ACTIONS.' and the same photo. The website footer includes the URL 'mizanonline.ir' and a search bar.

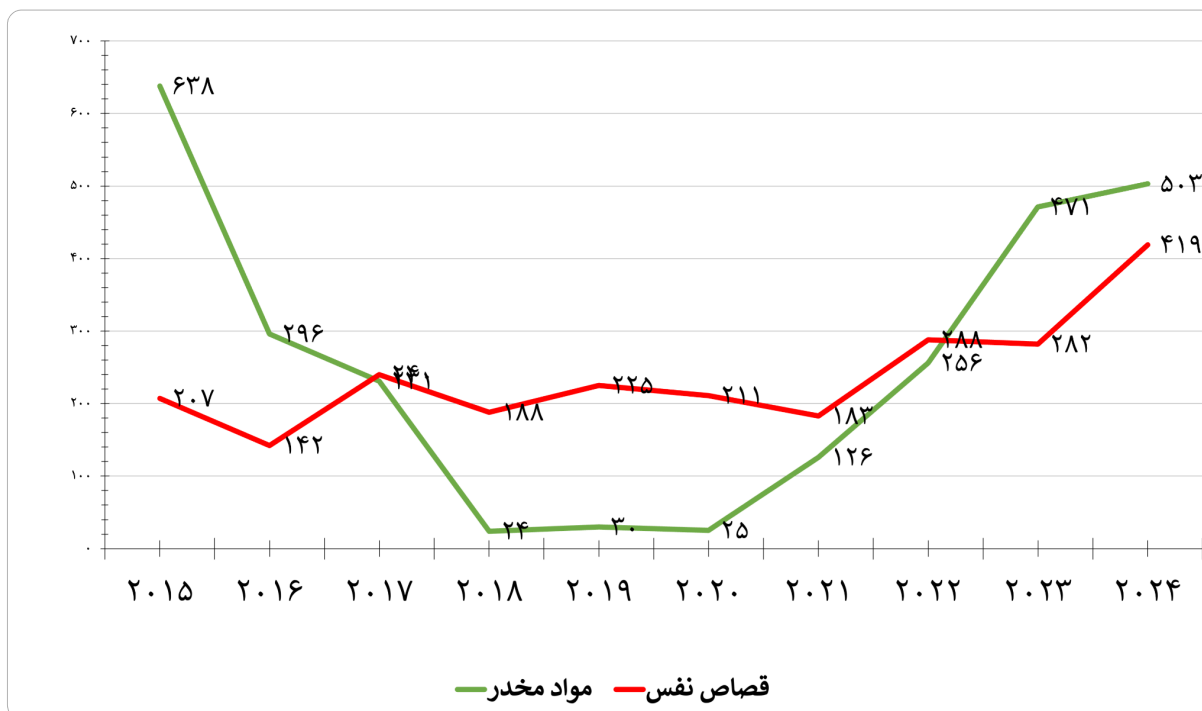
راه‌های محدود کردن استفاده از مجازات اعدام در ایران

کارزار داخلی مداوم و فشار بین‌المللی

اصلاحات قانون مبارزه با مواد مخدر در سال ۱۳۹۶ (۲۰۱۷ میلادی) که تحت فشارهای بین‌المللی بر جمهوری اسلامی برای کاهش اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر انجام شد، منجر به کاهش چشمگیر تعداد مجازات‌های اعدام در تاریخ جمهوری اسلامی شد. در پی آن، این رقم از میانگین حدود ۴۰۳ اعدام سالانه بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۷، به کمتر از ۳۰ اعدام مرتبط با مواد مخدر در سال کاهش یافت.

با آغاز اجرایی‌شدن اصلاحیه ۱۳۹۶، سازمان حقوق بشر ایران هشدار داد که این اصلاحیه منجر به کاهش مداوم در استفاده از مجازات اعدام نخواهد شد، زیرا به موضوع فقدان روند رسیدگی عادلانه و محاکمه‌های ناعادلانه توجهی نمی‌کند. همان‌طور که پیش‌بینی می‌شد، تأثیر این اصلاحیه تنها سه سال پابرجا بود. در سال ۲۰۲۱، تعداد اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر نسبت به سه سال متمادی پیش از آن، ۵ برابر، در سال ۲۰۲۲ میلادی، ۱۰ برابر، در سال ۲۰۲۳ میلادی، ۱۸ و در سال ۲۰۲۴ میلادی ۱۹ برابر شد. از آنجایی‌که این افزایش شدید اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر با محکومیت‌های درخور بین‌المللی مواجه نشده است، این روند افزایشی احتمالاً ادامه خواهد داشت.

بین سال‌های ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۰، زمانی که تعداد اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر نسبتاً کم بود، اعدام‌های قصاص (مجازات اعدام به‌عنوان قصاص نفس) بیشترین تعداد اعدام‌ها را به خود اختصاص داد. طی ۱۰ سال گذشته، دو اتهام مواد مخدر و قتل عمد، در مجموع بیش از ۸۰ درصد از کل اعدام‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. بنابراین، کاهش استفاده از مجازات اعدام در ایران، علاوه بر لغو مجازات اعدام برای جرایم مرتبط با مواد مخدر، منوط به تغییر در قوانین و رویه‌های قصاص نفس است.

درحالی‌که تعداد اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر پس از اوج‌گیری در سال ۲۰۱۵ به میزان قابل‌توجهی کاهش یافته، تعداد اعدام‌های قصاص در هر دو جهت افزایشی و کاهش‌ی نوسانات کمی داشته است. همچنین، روند افزایش اعدام‌های مرتبط با جرائم مواد مخدر که از سال ۲۰۲۱ آغاز شده بود، در سال ۲۰۲۴** ادامه یافت و به ۵۰۳ مورد ثبت‌شده رسید. این رقم ۱۹ برابر میانگین سالانه اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر بین سال‌های ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۰ است.

تجربه دو دهه گذشته نشان داده است که جامعه بین‌المللی و جامعه مدنی ایران، نیروهای محرکه اصلی هر گونه اصلاحی‌اند که هدف آن محدودکردن استفاده از مجازات اعدام در ایران باشد. توقف اجرای مجازات سنگسار که برای زنانی محصنه انجام می‌شد و کاهش استفاده از مجازات اعدام برای جرایم مرتبط با مواد مخدر از سال ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۰ دو گام مهم مقام‌های ایرانی برای محدود کردن دامنه مجازات اعدام بود.

هر دو تغییر در نتیجه فشار خارجی همزمان با کارزارهای داخلی رخ داد. اتحادیه اروپا ممنوعیت سنگسار را شرطی برای بهبود روابط اقتصادی با ایران قرار داده بود.^{۸۹} درحالی‌که کاهش تعداد اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر نتیجه تغییر قانون بود و انتظار می‌رفت طولانی‌مدت باشد، اما افزایش اخیر این اعدام‌ها نشان داد که محدودکردن استفاده از مجازات اعدام به‌واسطه اصلاحیه

^{۸۹} http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2726009.stm

سال ۱۳۹۶، پایدار نبوده است. تا زمانی که مجازات اعدام بر جرایم مرتبط با مواد مخدر اعمال شود و حق روند قضایی و دادرسی عادلانه تضمین نشود، مراجع قضایی می‌توانند از طریق دادگاه‌های انقلاب برای این نوع جرایم حکم اعدام صادر کنند.

به همین ترتیب، توقف اجرای مجازات سنگسار نیز باید موقتی تلقی شود، زیرا آن هم همچنان در قانون موجود است. آیین‌نامه رئیس قوه قضاییه درباره نحوه اجرای احکام که در خردادماه ۱۳۹۸ (ژوئن ۲۰۱۹) منتشر شد، نحوه اجرای احکام سنگسار (رجم) را به تفصیل شرح می‌دهد. بنابراین اگر سازوکارهای حقوق بشری بین‌المللی نظارت موشکافانه بر وضعیت حقوق بشر در ایران را کاهش دهند، مجازات سنگسار ممکن است دوباره اجرا شود.

بنابراین، فشار مستمر بین‌المللی و کارزارهای داخلی باید خواستار لغو کامل این مجازات‌ها در قانون شوند. توضیح مفصل‌تر وقایعی که منجر به تغییر در قانون و رویه اجرای اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر و مجازات سنگسار شد، در گزارش سالانه ۲۰۱۸ اعدام در ایران آمده است.⁹⁰

⁹⁰ <https://iranhr.net/fa/reports/21/>

دسته‌هایی از اعدام‌ها که امکان کاهش آن‌ها وجود دارد

اعدام کودک-مجرمان

ایران در ۲۰ سال گذشته بیشترین تعداد اعدام کودک-مجرمان را در جهان داشته است. براساس گزارش‌های سازمان حقوق بشر ایران و عفو بین‌الملل، بین سال‌های ۱۹۹۹ تا ۲۰۲۲ میلادی، ۱۰۵ اعدام (۷۷ درصد) از دست‌کم ۱۳۶ مورد اعدام کودک-مجرمان در سراسر جهان را مقام‌های ایرانی اجرا کرده‌اند. همچنین، ایران تنها کشوری بوده است که طی ۱۰ سال گذشته، هر سال اعدام کودک-مجرمان را اجرا کرده است. این درحالی است که هم جامعه مدنی ایران و هم جامعه بین‌الملل درباره این موضوع حساسیت بالایی دارند. به دلیل فشار مداوم بین‌المللی بین سال‌های ۲۰۰۷ و ۲۰۱۳، مقام‌های ایرانی در بخش‌های مربوط به مجازات اعدام برای کودک-مجرمان در قانون مجازات اسلامی تغییراتی دادند؛ اما این تغییرات منجر به کاهش تعداد اعدام‌ها نشد. فشار هماهنگ و قوی‌تر جامعه بین‌الملل می‌تواند به توقف اعدام کودکان در ایران منجر شود. مراجع قانون‌گذاری در جمهوری اسلامی به فقه اسلامی استناد می‌کنند که براساس آن، سن «بلوغ» و در نتیجه، سن مسئولیت‌پذیری کیفری برای دختران ۹ سال و برای پسران ۱۵ سال قمری است. با وجود این، در موقعیت‌های دیگر، سنی که می‌گوییم فرد به «بلوغ» رسیده است، در حال حاضر ۱۸ سالگی در نظر گرفته می‌شود؛ به‌عنوان مثال، گذرنامه برای شهروندان بالای ۱۸ سال با ارائه شناسنامه و کارت ملی صادر می‌شود، اما کودکان زیر ۱۸ سال و زنان مجرد بالای ۱۸ سال برای اخذ گذرنامه باید اجازه پدر یا نزدیک‌ترین خویشاوند مرد را داشته باشند و زنان متأهل نیز باید اجازه شوهرشان را ارائه دهند. بنابراین تغییر سن مسئولیت کیفری به ۱۸ سال، انحراف بفرنجی از قوانین اسلام محسوب نمی‌شود.

اعدام در ملأعام

ایران یکی از معدود کشورهای است که هنوز اعدام‌هایی را در ملأعام اجرا می‌کند. این موضوع بارها مورد نقد جامعه بین‌الملل قرار گرفته است. در میان جامعه مدنی ایران و حتی در مجلس ایران نیز بحث‌هایی در این زمینه وجود داشته است.⁹¹ علاوه بر این، چند تن از مراجع تقلید اعلام کرده‌اند که اجرای مجازات‌ها در ملأعام یک ضرورت شرعی نیست و در صورتی که عوارض جانبی منفی آن بیشتر

⁹¹ <https://www.radiofarda.com/a/iran-execution-whipping-law/29314017.html>

از منافعتش باشد، نباید اجرا شود.⁹² یکی از بزرگ‌ترین عوارض جانبی منفی این مسئله، محکومیت‌های بین‌المللی است. اگرچه دولت (زیر نظر رئیس جمهوری) طبق قانون اساسی ایران صلاحیت صدور و اجرای احکام اعدام را ندارد، به نظر می‌رسد اعدام در ملأعام از این قاعده مستثنا باشد. در سطح محلی، استاندار یا فرماندار، به نمایندگی از دولت، این اختیار را دارد که تصمیم بگیرد که آیا اعدام باید در ملأعام انجام شود یا خیر.⁹³ از آنجایی که دولت در مجامع بین‌المللی طرف گفت‌وگو با سایر کشورهاست، اعمال فشار بر نمایندگان دولت برای جلوگیری از اجرای اعدام در ملأعام آسان‌تر است. از این رو، توقف اجرای اعدام در ملأعام مستلزم فشار متمرکز و مستمر جامعه جهانی است. علاوه بر این، وقفه در اجرای اعدام در ملأعام، که به دلیل محدودیت‌های کووید-۱۹ رخ داد، تاب‌آوری عمومی در مورد این‌گونه اعدام‌ها را کاهش داده است. اما مقام‌های جمهوری اسلامی به تدریج اعدام‌های در ملأعام را با اجرای ۲ مورد در سال ۲۰۲۲، ۷ مورد در سال ۲۰۲۳ و چهار مورد در سال ۲۰۲۴ از سر گرفته‌اند. فشار بین‌المللی، به‌ویژه از سوی کشورهای دیپلماتیک نزدیک‌تری با جمهوری اسلامی دارند، می‌تواند هزینه سیاسی اعدام‌های در ملأعام را افزایش دهد.

قصاص نفس

برخلاف اعدام در ملأعام، قصاص نفس برای قتل در قوانین شرعی تعیین شده است و تا زمانی که قانون مجازات براساس شرع باشد، مقام‌های ایرانی حذف آن را خط قرمزی قلمداد می‌کنند که نمی‌توان از آن عبور کرد. آن‌ها مدعی‌اند قصاص نفس یک حق اختصاصی برای خانواده قربانی است که نمی‌توانند آن را زیر پا بگذارند یا مهار کنند.

قانون مجازات اسلامی مجازات قتل عمد را قصاص نفس می‌داند و به خانواده مقتول اجازه می‌دهد که به‌عنوان تلافی و قصاص نفس، تقاضای اعدام کنند. باین‌حال، آن‌ها می‌توانند به‌جای اعدام خون‌بها (دیه) مطالبه کنند یا بدون طلب دیه، قاتل را ببخشند. اگرچه مخالفت با قصاص نفس براساس قوانین ایران جرمی جدی تلقی می‌شود، اما ترویج «بخشش» از نظر اسلام امری پسندیده است؛ این امر چندین امکان فراهم می‌کند برای کاهش تعداد اعدام‌های قصاص نفس که در دومین رده پرشمارترین دسته اعدام‌ها در ایران قرار دارد. در زیر به شرحی مختصر از اقداماتی می‌پردازیم که گمان می‌رود به کاهش تعداد این‌گونه اعدام‌ها کمک می‌کند.

⁹² <https://www.tabnak.ir/fa/news/380428/ملأعام-حدود-در-ملأعام>

⁹³ <https://www.asrehamoon.ir/news/51511>

- **تمایز قتل عمد و غیرعمد:** افرادی که اتهامشان تحت مفهوم کلی و فراگیر «قتل عمد» قرار می‌گیرد، به دلیل نبود نوعی درجه‌بندی در قانون، بدون توجه به عنصر روانی جرم (نیت مجرمانه) یا شرایط ارتکاب جرم، به قصاص نفس محکوم می‌شوند. هر ساله افراد زیادی به دلیل قتل‌هایی که ناخواسته یا برای دفاع از خود انجام داده‌اند، اعدام می‌شوند. در نظر گرفتن این موضوع، تعداد اعدام‌ها را کاهش می‌دهد.

- **حبس‌های طولانی‌مدت برای محکومان به اتهام قتل عمد که ازسوی شاکی بخشوده می‌شوند:** یکی از استدلال‌های مدافعان احکام اعدام به قصاص این است که به دنبال بخشش (مثلاً با پرداخت دیه)، فردی که مرتکب جرمی جدی شده و ممکن است برای جامعه خطرناک باشد، پس از یک دوره کوتاه زندان، آزاد خواهد شد. این تصور، شاکی را در انتخاب دیه یا بخشش به جای قصاص نفس دچار تردید می‌کند. این مسئله با در نظر گرفتن یک دوره حداقلی حبس اجباری برای تمامی محکومان به جرم قتل عمد که ازسوی شاکیان بخشیده شده‌اند، قابل حل است. مدت زندان باید به قدر کافی طولانی باشد که شاکی احساس کند فرد محکوم به‌طور عادلانه‌ای مجازات می‌شود.

- **یک نرخ دیه مشخص و حمایت دولتی برای پوشش آن در صورت لزوم:** حداقل نرخ دیه را مسئولان تعیین می‌کنند؛ اما از آنجایی که هیچ سقفی برای مبالغ دیه وجود ندارد، خانواده قربانی می‌توانند مبلغی را مطالبه کنند که بسیار بالاتر از نرخ حداقلی است. این موضوع، علاوه بر تشدید ماهیت تبعیض‌آمیز قصاص نفس (فقرا اعدام می‌شوند، درحالی‌که ثروتمندان می‌توانند هزینه‌های آزادشدن خود را بپردازند)، برای دولت هم پرداخت کمک به‌منظور تأمین دست‌کم بخشی از دیه را دشوار می‌کند.

- **ترویج بخشش از طریق جامعه مدنی:** طی چند سال گذشته، تعداد فزاینده‌ای از گروه‌های جامعه مدنی برای ترویج فرهنگ بخشش به جای قصاص نفس تلاش کرده‌اند. جمعیت امداد دانشجویی-مردمی امام علی (جمعیت امام علی) که در خط مقدم جنبش بخشش، به‌ویژه برای کودک-مجرمان قرار داشت،⁹⁴ به خواست وزارت کشور منحل شد. هم مقام‌های ایرانی و هم جامعه بین‌الملل باید از تلاش‌ها و گروه‌هایی که از بخشش به جای قصاص دفاع می‌کنند، حمایت کنند، نه اینکه مانع آن‌ها شوند.

⁹⁴ <https://iranhr.net/fa/articles/4663/>

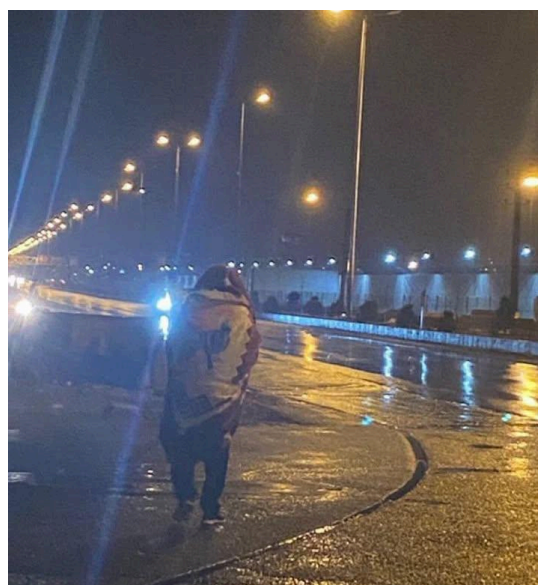
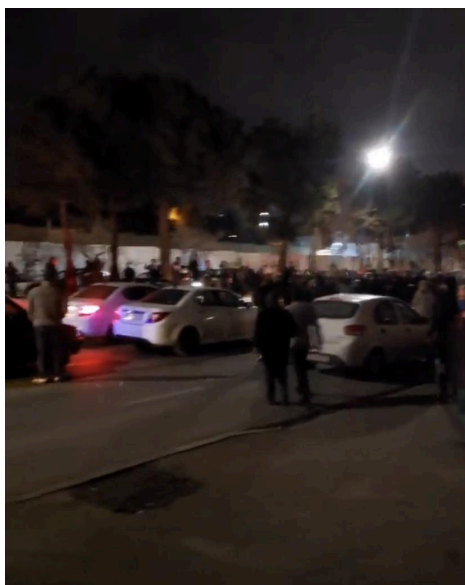
جنبش‌های ترویج لغو اعدام و بسیج جامعه مدنی داخل ایران

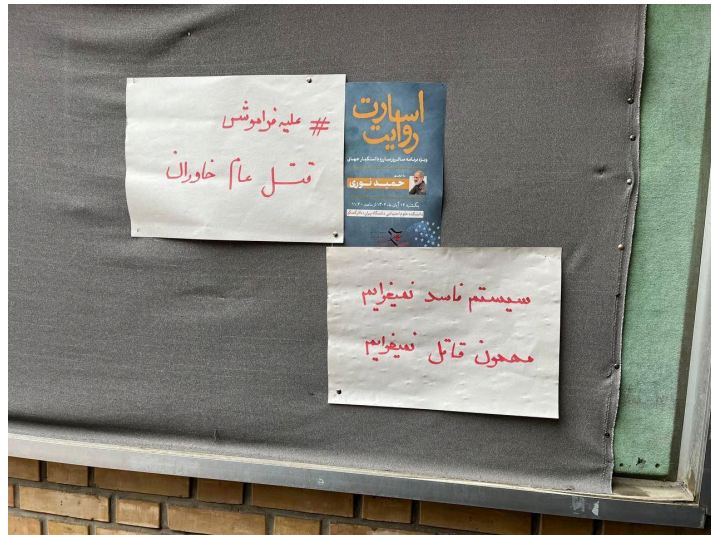
در چهار سال گذشته، روند رو به رشدی از مخالفت ایرانیان با مجازات اعدام مشاهده شده است. این مخالفت‌ها در سال‌های اخیر به اوج خود رسید و در جریان تلاش‌ها برای نجات جان معترضان جنبش «زن، زندگی، آزادی» به بالاترین سطح خود در ۴۴ سال اخیر رسید.

موج اعتراضات به اعدام شامل اقدامات مختلفی بود، از جمله برگزاری تجمعات در داخل و خارج از زندان‌ها، اعتصاب غذا، اقدامات اعتراضی مانند دیوارنویسی، فعالیت‌های گسترده آنلاین و کارزارهای ضد اعدام.

در سال ۲۰۲۰ کارزار آنلاین #اعدام_نکنید توانست جان هفت معترض محکوم به اعدام را نجات دهد. این کارزار در سال‌های بعد گسترش یافت و به جنبش #نه_به_اعدام تبدیل شد. در سال ۲۰۲۴ جنبش #NoDeathPenaltyTuesdays به‌عنوان یک حرکت علیه اعدام در زندان‌های ایران شکل گرفت.

همانند سال ۲۰۲۳، خانواده‌های محکومان به اعدام و فعالان مکرراً در برابر زندان‌ها گرد هم آمدند تا از اجرای احکام جلوگیری کنند. روزهای ۸ و ۲۲ ژانویه ۲۰۲۴ فعالان و شهروندان عادی در مقابل زندان قزل‌حصار تجمع کردند تا از اعدام معترض محمد قبادلو جلوگیری کنند و در کنار خانواده او بایستند.

در ۶ نوامبر ۲۰۲۴، هنگامی که حمید نوری، یکی از عوامل کشتار ۱۳۶۷ زندانیان سیاسی، به دانشکده علوم انسانی دانشگاه تهران رفت، دانشجویان با نوشتن پلاکاردهایی اعتراضی مخالفت خود را نشان دادند.

بر روی این پلاکاردها نوشته شده بود: «علیه فراموشی، کشتار خاوران». خاوران مشهورترین گور دسته‌جمعی قربانیان کشتار ۱۳۶۷ است که بسیاری از اعدام‌شدگان آن سال‌ها در آنجا به خاک سپرده شده‌اند.

جنبش «سه‌شنبه‌های نه به اعدام»

پس از ماه‌ها اجرای هفتگی اعدام‌های گروهی در کرج، اعدام چندین زندانی سیاسی در ژانویه ۲۰۲۴ و سرکوب اعتراضات زندانیان محکوم به جرائم عمومی، گروهی از زندانیان سیاسی شجاع در زندان قزل‌حصار دست به اعتراض زدند که با سرکوب خشونت‌آمیز مواجه شد.

این گروه متشکل از زندانیان سیاسی با پیشینه‌ها و باورهای گوناگون در ۳۰ ژانویه ۲۰۲۴ یک اعتصاب غذای هفتگی را آغاز کردند که ابتدا به نام «سه‌شنبه‌های سیاه» شناخته شد و سپس به «سه‌شنبه‌های نه به اعدام» تغییر نام داد.

آن‌ها روز سه‌شنبه را انتخاب کردند، زیرا روز انتقال محکومان به اعدام به سلول انفرادی در زندان قزل‌حصار برای آماده‌سازی جهت اجرای حکم در سحرگاه روز بعد است.

با وجود سرکوب‌ها و اقدامات تنبیهی، جنبش «سه‌شنبه‌های نه به اعدام» دوام آورد و به‌زودی به

دیگر زندان‌های کشور گسترش یافت.

تا زمان نگارش این گزارش، ۳۵ زندان در ایران در اعتصاب غذای هفتگی این جنبش شرکت دارند.

حمایت سازمان حقوق بشر ایران از جنبش

پس از ماه‌ها مشاهده اعدام‌های گروهی هفتگی در کرج، اعدام چندین زندانی سیاسی در ژانویه ۲۰۲۴، و سرکوب اعتراضات زندانیان متهم به جرائم عادی، گروهی از زندانیان سیاسی شجاع در زندان قزل‌حصار دست به اعتراض زدند که با خشونت سرکوب شد. این گروه متنوع از زندانیان سیاسی با پیشینه‌ها و باورهای گوناگون از ۳۰ ژانویه ۲۰۲۴ اعتصاب غذایی هفتگی خود را آغاز کردند که ابتدا به نام «سه‌شنبه‌های سیاه» و بعدها به «سه‌شنبه‌های بدون اعدام» شناخته شد. آنها سه‌شنبه را انتخاب کردند زیرا این روز معمولاً زمانی است که زندانیان محکوم به اعدام در زندان قزل‌حصار برای انتقال به سلول انفرادی و آماده‌سازی جهت اجرای حکم اعدام فراخوانده می‌شوند.

با وجود سرکوب‌ها و اقدامات تنبیهی، جنبش «سه‌شنبه‌های بدون اعدام» پایدار ماند و به سرعت به دیگر زندان‌های کشور گسترش یافت. در زمان نگارش این متن، ۳۵ زندان در اعتصاب‌های غذایی جمعی هفتگی شرکت دارند. به مناسبت اولین سالگرد این جنبش، سازمان ایران حقوق بشر (IHRNGO) بیانیه‌ای صادر کرده و خواستار حمایت شده است. محمود امیری‌مقدم، مدیر این سازمان، اظهار داشت: «کمپین سه‌شنبه‌های بدون اعدام نقطه عطفی در جنبش لغو مجازات اعدام در ایران است.» او همچنین افزود: «این ابتکار می‌تواند آغازی برای یک جنبش اجتماعی گسترده‌تر علیه مجازات اعدام در ایران باشد.»

همبستگی جهانی با جنبش لغو مجازات اعدام در ایران

در تاریخ ۲۸ اوت ۲۰۲۴، سازمان حقوق بشر ایران، سازمان ECPM و ۶۶ نهاد حقوق بشری دیگر از چهار قاره جهان در بیانیه‌ای مشترک از اعتصاب‌های هفتگی زندانیان در قالب جنبش «سه‌شنبه‌های نه به اعدام» حمایت کردند.

در اکتبر ۲۰۲۴، سازمان حقوق بشر ایران همزمان با روز جهانی مبارزه با مجازات اعدام یک پخش زنده ۲۴ ساعته را به حمایت از این جنبش برگزار کرد.

تا آن زمان، تعداد زندان‌های شرکت‌کننده در جنبش به ۲۱ زندان افزایش یافته بود.

این رویداد با استقبال سازمان‌ها و شخصیت‌های حقوق بشری ایرانی و بین‌المللی روبه‌رو شد. بیش از ۱۲۰ نفر از سراسر جهان با شرکت در پخش زنده حمایت خود را از این جنبش اعلام کردند. همزمان، در هفت شهر مختلف، تجمعات اعتراضی در حمایت از این جنبش برگزار شد.

جنبش بخشش

همان‌طور که در بخش اعدام‌های قصاص اشاره شد، طبق قانون مجازات اسلامی، مجازات قتل قصاص است، اما خانواده مقتول می‌توانند به جای درخواست اجرای حکم دیه مطالبه کنند یا بخشش اعطا کنند.

این امکانی را برای شهروندان فراهم می‌کند تا بدون اینکه مورد تعقیب مقامات قرار گیرند، علیه مجازات اعدام فعالیت کرده و فرهنگ بخشش را ترویج دهند. در شش سال گذشته، جنبش بخشش به طور قابل توجهی گسترش یافته است. شهروندان عادی، چهره‌های شناخته‌شده، جامعه مدنی و کارزارهای محلی و ملی به‌طور فعالانه در تشویق به بخشش به جای مجازات اعدام مشارکت داشته‌اند.

داستان‌های الهام‌بخش از بخشش و نجات محکومان به اعدام

داستان حسین

یکی از داستان‌های الهام‌بخش، حسین، مرد جوانی بود که به دلیل اتهام قتل در صف اعدام قرار داشت. پس از بخشش او توسط خانواده مقتول، حسین تصمیم گرفت که به نجات دیگر محکومان کمک کند. او به عنوان یک میانجی بین خانواده‌های مقتول و متهم فعالیت کرد و در نهایت توانست حداقل جان یک نفر دیگر را نجات دهد.

پرونده فراموش‌نشده‌ی عباس کریمی در سال ۲۰۲۴

یکی از پرونده‌های به‌یادماندنی سال ۲۰۲۴، عباس کریمی بود، مردی ۳۶ ساله که به دلیل یک قتل غیرعمدی در یک درگیری خیابانی محکوم به قصاص شده بود.

خانواده مقتول برای بخشش او مبلغ ۷۰ میلیارد تومان (€۱,۰۶۰,۰۰۰) به عنوان دیه تعیین کردند. دو فرزند خردسال عباس، علی و آیلین، از مردم خواستند که برای نجات پدرشان کمک کنند.

پس از درخواست کودکان عباس، فعالان جامعه مدنی و مردم محلی کارزاری برای نجات او آغاز کردند. شبکه‌های اجتماعی، به‌ویژه اینستاگرام، هر شب میزبان پخش زنده جمع‌آوری کمک مالی بودند. مردم از سراسر کشور و از تمامی اقشار اجتماعی مشارکت کردند. یک خواننده محلی برای او آهنگی ساخت و اجرا کرد. مبالغ قابل توجهی جمع‌آوری و اولین قسط دیه پرداخت شد. با این حال، زمان کافی برای جمع‌آوری کل مبلغ فراهم نشد.

۳ اکتبر ۲۰۲۴ عباس برای اجرای حکم به سلول انفرادی منتقل شد، اما در لحظات آخر مهلتی به او داده شد. خانواده مقتول در نهایت پذیرفتند که سند چهار ملک و ۴۰ میلیارد تومان دریافت کنند اما روز ۱۷ اکتبر ۲۰۲۴ سرانجام عباس کریمی در زندان مرکزی اصفهان اعدام شد.

پس از اجرای حکم، فرزندان عباس نوشتند: «ما ۵۰ میلیارد تومان چک و سند چهار ملک را به آن‌ها دادیم، اما باز هم پدرمان را اعدام کردند.» صدها نفر در مراسم خاکسپاری او شرکت کردند تا به علی و آیلین تسلیت بگویند و از آن‌ها حمایت کنند.

عکس: مراسم تشییع عباس کریمی

سرکوب فعالان لغو مجازات اعدام

گلرخ ابراهیمی ایرایی

گلرخ ابراهیمی ایرایی، فعال حقوق بشر و مخالف مجازات اعدام، برای نخستین بار در سال ۲۰۱۴ بازداشت شد. در دوران زندان، به دلیل صحبت علیه مجازات اعدام، با مجازات‌های بیشتری مواجه شد.

او در مه ۲۰۲۲ آزاد شد اما در ۲۶ سپتامبر ۲۰۲۲، در جریان اعتراضات سراسری «زن، زندگی، آزادی» به‌طور خشونت‌آمیزی دوباره بازداشت شد. دادگاه او در ۴ ژانویه ۲۰۲۳ در شعبه ۲۶ دادگاه انقلاب تهران برگزار شد و در ۱۳ آوریل ۲۰۲۳ حکم محکومیتش صادر گردید.

گلرخ به ۶ سال حبس به اتهام «اجتماع و تبانی علیه امنیت ملی»، ۱ سال حبس به اتهام «تبلیغ علیه نظام» و ۲ سال ممنوعیت از عضویت در احزاب و گروه‌ها و ضبط تلفن همراه محکوم شد.

در آوریل ۲۰۲۳، او پیامی به کنفرانس آنلاین «گفت‌وگو برای نجات ایران» ارسال کرد که در پی آن، از حق ملاقات محروم شد. خانواده‌اش گزارش دادند که او در ۱۹ ژوئن ۲۰۲۳ از شرکت در جلسه تجدیدنظر و درخواست عفو خودداری کرده است. در مرحله تجدیدنظر، حکم ۵ سال حبس و سایر مجازات‌های اضافی تأیید شد. گلرخ ابراهیمی ایرایی همچنان در زندان اوین، به مبارزه علیه مجازات اعدام و حمایت از زندانیان بی‌صدا ادامه می‌دهد.

نرگس محمدی

نرگس محمدی، مدافع برجسته حقوق بشر، برنده جایزه صلح نوبل ۲۰۲۳ و عضو کارزار ضد اعدام «لگام» است.

او برای نخستین بار در سال ۱۹۹۸ بازداشت شد و از آن زمان تاکنون چندین بار به زندان محکوم شده است.

۸ اکتبر ۲۰۲۰: پس از پنج سال زندان آزاد شد.

۱۶ نوامبر ۲۰۲۲: در جریان اعتراضات سراسری «زن، زندگی، آزادی» دوباره بازداشت شد.

۲۴ ژانویه ۲۰۲۲: در یک دادگاه پنج دقیقه‌ای به ۸ سال زندان و ۷۰ ضربه شلاق محکوم شد.

۴ اوت ۲۰۲۳: به دلیل صدور بیانیه‌ای از داخل زندان درباره تجاوز و آزار جنسی زنان زندانی و ارسال نامه‌ای به جاوید رحمان، گزارشگر ویژه وقت سازمان ملل، که توسط بی‌بی‌سی منتشر شد، به یک سال حبس دیگر محکوم شد.

۱۵ ژانویه ۲۰۲۴: به ۱۵ ماه حبس دیگر به اتهام «تبلیغ علیه نظام»، به همراه ممنوعیت دوساله از استفاده از تلفن همراه، خروج از کشور، اقامت در تهران و استان‌های همجوار و عضویت در گروه‌های اجتماعی و سیاسی محکوم شد.

۱۸ ژوئن ۲۰۲۴: به دلیل نامه‌نگاری با پارلمان‌های نروژ و سوئد و دعوت به تحریم انتخابات، شعبه ۲۹ دادگاه انقلاب تهران او را به یک سال زندان دیگر محکوم کرد.

۶ اوت ۲۰۲۴: پس از اعتراض به اعدام رضا رسایی همراه با سایر زندانیان سیاسی در اوین، در ۱۹ اکتبر ۲۰۲۴، شعبه ۲ دادگاه کیفری قدس او را به ۶ ماه زندان دیگر محکوم کرد.

وضعیت کنونی: ۴ دسامبر ۲۰۲۴ پس از تعلیق موقت حکم، از زندان آزاد شد.

عدم اعطای مرخصی پزشکی سه‌ماهه به او، که می‌توانست به‌عنوان بخشی از محکومیتش محسوب شود، با انتقاد شدید خانواده و وکلایش مواجه شد.

نرگس محمدی همچنان یکی از برجسته‌ترین فعالان مخالف مجازات اعدام و مدافع حقوق بشر و ارزش‌های دموکراتیک است.

آرش صادقی

آرش صادقی، فعال حقوق بشر و مخالف مجازات اعدام، برای نخستین بار در سال ۲۰۰۹ بازداشت شد و سال‌ها با وجود ابتلا به کندروسارکوما، نوعی نادر از سرطان استخوان، در زندان به سر برد. آرش روز ۱۲ اکتبر ۲۰۲۲ در جریان اعتراضات سراسری «زن، زندگی، آزادی» بار دیگر بازداشت و روز ۲۱ ژانویه ۲۰۲۳ با قرار وثیقه آزاد شد.

روز ۲۵ ژانویه ۲۰۲۳ شعبه ۲۶ دادگاه انقلاب تهران او را به پنج سال زندان به اتهام «اجتماع و تبانی علیه امنیت ملی» و هشت ماه زندان به اتهام «تبلیغ علیه نظام» محکوم کرد. آرش صادقی همچنین به دو سال ممنوعیت خروج از کشور و حضور در تهران، محل سکونتش، محکوم شد.

در مرحله تجدیدنظر، حکم او کاهش یافت و به سه سال و هشت ماه برای اتهام اول و هشت ماه برای اتهام دوم، دو سال ممنوعیت خروج از کشور، ممنوعیت عضویت در گروه‌های سیاسی، ممنوعیت حضور آنلاین و دو سال تبعید محکوم شد.

روز ۱۴ سپتامبر ۲۰۲۳: شعبه ۳۶ دادگاه تجدیدنظر حکم او را تأیید و برای اجرا ارسال کرد.

وضعیت کنونی:

وکیل آرش صادقی مدارکی را به سازمان پزشکی قانونی ارائه کرده که نشان می‌دهد او شرایط لازم برای تحمل حبس را ندارد. آرش در حال حاضر خارج از زندان و منتظر تصمیم نهایی درباره پرونده‌اش است. او همچنان به اعتراض علیه مجازات اعدام و نقض حقوق بشر ادامه می‌دهد.

توصیه‌ها

هم‌زمان با ارائه این گزارش، سازمان «حقوق بشر ایران» و سازمان «با هم علیه مجازات اعدام» درخواست‌های زیر را مطرح می‌کنند.

از جامعه بین‌الملل:

- اطمینان حاصل شود که نقض حقوق بشر، از جمله استفاده از مجازات اعدام و تعهدات معاهده‌ای ایران، در تمامی مذاکرات، گفت‌وگوها و توافقات همکاری آتی با جمهوری اسلامی در اولویت اصلی قرار گیرد.
- هرگونه تأمین مالی و همکاری دوجانبه و بین‌المللی دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل (UNODC) با جمهوری اسلامی مشروط به توقف کامل مجازات اعدام برای جرائم مرتبط با مواد مخدر و پیشرفت‌های قابل اندازه‌گیری در پایبندی به استانداردهای حقوق بشری شود.
- اطمینان حاصل شود که هیچ سرمایه‌گذاری، تأمین مالی، تجارت یا برنامه همکاری در ایران برای مشارکت، تسهیل یا حمایت از اجرای احکام اعدام یا سایر موارد نقض حقوق بشر مورد استفاده قرار نگیرد.
- از مأموریت گزارشگر ویژه سازمان ملل در مورد وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران حمایت شود.
- پیگیری نتایج گزارش هیأت حقیقت‌یاب مستقل بین‌المللی درباره ایران (FFMI) جهت پاسخگو کردن عاملان نقض‌های جدی حقوق بشر در ایران تضمین شود.
- ایران به تصویب «کنوانسیون بین‌المللی مقابله با شکنجه و سایر مجازات‌ها یا رفتارهای ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز» و «پروتکل اختیاری دوم میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (OP2)» ترغیب شود و از توصیه‌های دولت‌ها در چارچوب بررسی دوره‌ای جهانی (UPR) در رابطه با لغو مجازات اعدام حمایت کند و در رأی‌گیری مجمع عمومی سازمان ملل

متحد در سال ۲۰۲۶ درباره تعلیق جهانی اجرای مجازات اعدام، از رأی ممتنع خودداری کرده و به آن رأی مثبت دهد.

- ایران مصرانه ترغیب شود تا به تعهدات بین‌المللی خود، از جمله میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (ICCPR) و کنوانسیون حقوق کودک (CRC)، پایبند باشد. این شامل پایان دائمی به اعدام‌های در ملأعام، لغو مجازات اعدام برای جرائمی که به‌عنوان «جدی‌ترین جرائم» شناخته نمی‌شوند، حذف احکام اعدام اجباری از قانون مجازات اسلامی، توقف صدور و اجرای احکام اعدام برای افرادی که در زمان ارتکاب جرم ادعایی زیر ۱۸ سال سن داشتند، و تضمین روند دادرسی عادلانه می‌شود.

- از ایران خواسته شود تا اجرای مجازات اعدام را به حالت تعلیق درآورده و در مسیر لغو این مجازات گام بردارد.

- اصلاحات اساسی در نظام قضایی ایران، که در حال حاضر حداقل استانداردهای بین‌المللی را رعایت نمی‌کند، مورد حمایت قرار گیرد. این شامل پایان دادن به اعترافات اجباری، شکنجه و حذف دادگاه‌های انقلاب می‌شود.

- از ایران خواسته شود که از آزار و اذیت فعالان حقوق بشر و مخالفان مجازات اعدام دست بردارد، تمامی مدافعان حقوق بشر و مخالفان اعدام، از جمله نرگس محمدی و گلرخ ایرایی را فوراً آزاد کند و تمامی اتهامات علیه آرش صادقی و نسرين ستوده را لغو کند؛ افرادی که تنها به دلیل فعالیت‌های مسالمت‌آمیز علیه مجازات اعدام، سال‌های طولانی را در زندان گذرانده‌اند.

از مقام‌های ایران:

- بلافاصله اجرای تمامی احکام اعدام در کشور را متوقف کنید.
- سن قانونی را ۱۸ سال تعیین کرده و سن مسئولیت کیفری برای پسران و دختران را یکسان‌سازی کنید.

- «کنوانسیون ملل متحد علیه شکنجه و دیگر رفتارها یا مجازات‌های ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیرکننده» را تصویب کنید.
- با گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در مورد وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران و با مأموریت کمیته حقیقت‌یاب سازمان ملل متحد که شورای حقوق بشر این سازمان ایجاد کرده است، به طور کامل همکاری کنید. به آن‌ها اجازه بازدید از کشور را بدهید و کلیه اطلاعات لازم برای اجرای وظایفشان را در اختیارشان بگذارید.
- در راستای دعوت پابرجای ایران از تمامی رویه‌های ویژه سازمان ملل متحد که دوم مردادماه ۱۴۰۱ تمدید شد، برای گزارشگر ویژه امور اعدام‌های خودسرانه، شتابزده و فراقضایی؛ گزارشگر ویژه شکنجه؛ گزارشگر ویژه در امور استقلال قضات و وکلا؛ و سایر گزارشگران ویژه سازمان ملل متحد که خواستار سفر به ایران باشند، امکان دسترسی به کشور را فراهم کنید.
- به تماس‌های افراد مرتبط با سازوکارهای حقوق بشری بین‌المللی پاسخ سازنده بدهید.
- برای تضمین استقلال کامل قوه قضاییه اصلاحات اساسی ساختاری انجام دهید.
- دادگاه‌های انقلاب را منحل و حق برخورداری از وکیل، روند قضایی و دادرسی عادلانه براساس قوانین بین‌المللی را تضمین کنید.
- تعهدات بین‌المللی حقوق بشری خود را اجرا و به طور کامل رعایت کنید.
- به منظور تلاش تدریجی در جهت لغو کامل مجازات اعدام، اجرای احکام اعدام را تعلیق کنید.
- در مورد احکام اعدام اجراشده و تعداد اعدام‌ها شفافیت کامل نشان دهید، از جمله با انتشار فهرست تمام زندانیان محکوم به اعدام (یا ارسال آن به سازمان ملل متحد)، شامل کودک-مجرمان و زنان.
- از جرم‌انگاری دفاع از حقوق بشر در حوزه مجازات اعدام دست بردارید و امکان بحث عمومی و آزاد در مورد مسئله اعدام در ایران را فراهم و آن را تسهیل کنید.
- همه زندانیان سیاسی، از جمله مدافعان حقوق بشر زندانی، وکلا و فعالان ضد مجازات اعدام را آزاد کنید.

پیوست‌ها

پیوست ۱: سرانه اعدام‌ها در هر استان

استان	تعداد اعدام به‌ازای هر یک‌میلیون نفر از جمعیت
خراسان جنوبی	۴۰
زنجان	۲۸
قزوین	۲۵
یزد	۲۵
ایلام	۲۰
فارس	۲۰
قم	۱۸
آذربایجان شرقی	۱۷
همدان	۱۷
لرستان	۱۷
کرمان	۱۳

۱۳	آذربایجان غربی
۱۳	اصفهان
۱۳	البرز / تهران
۱۲	گیلان
۱۲	گلستان
۱۲	سیستان و بلوچستان
۱۱	اردبیل
۹	خراسان رضوی
۸	مرکزی
۷	هرمزگان
۷	کرمانشاه
۷	سمنان
۶	کهگیلویه و بویراحمد
۵	خراسان شمالی
۳	مازندران

۲	چهارمحال و بختیاری
۲	کردستان
۲	خوزستان
۱	بوشهر

پیوست ۲: در خطر اعدام

معترضان

نام: عباس دریس (عرب)

سن: ۵۱

شهر: ماهشهر

اعتراضات: آبان ۱۳۹۸

اتهام: محاربه

وضعیت: حکم اعدامش تأیید و درخواست تجدیدنظر رد شد. وکیلش تقاضای اعمال ماده ۴۷۷ را ارائه کرده است.⁹⁵

نام: محمدجواد وفایی ثانی

سن: ۲۸

شهر: مشهد

اعتراضات: آبان ۱۳۹۸

اتهام: افساد فی الارض

وضعیت: حکم اعدامش در دیوان عالی کشور نقض شد. شعبه دوم دادگاه انقلاب مشهد بار دیگر در تیرماه ۱۴۰۲ او را به اعدام محکوم کرد. گزارش‌هایی حاکی از تأیید حکم اعدامش منتشر شده است.

نام: منوچهر مهمان‌نواز

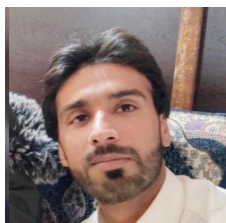
سن: ۴۶

شهر: کرج

اعتراضات: «زن، زندگی، آزادی»، ۱۴۰۱

اتهام: محاربه به دلیل ایجاد حریق

وضعیت: به اعدام محکوم شد و از آن زمان در بلاتکلیفی به سر می‌برد.⁹⁶

نام: فرشید حسن‌زهی (بلوچ)

سن: ۲۶

شهر: زاهدان

اعتراضات: «زن، زندگی، آزادی»، ۱۴۰۱

اتهام: حمله به نیروهای پاسگاه چشمه زیارت از توابع زاهدان

وضعیت: در آبان‌ماه ۱۴۰۲ به اعدام محکوم شد.⁹⁷

⁹⁵ <https://iranhr.net/fa/articles/6551/>

⁹⁶ <https://iranhr.net/en/indanger/6431/>

⁹⁷ <https://iranhr.net/en/indanger/6565/>

نام: مجاهد (عباس) کورکور (بختیاری)

سن: ۴۰

شهر: اهواز

اعتراضات: «زن، زندگی، آزادی»، ۱۴۰۱

اتهام: افساد فی الارض، بغی، محاربه و قتل عمد

وضعیت: محکوم به اعدام به دلیل اتهامات امنیتی در پرونده اول و متهم به قتل در دادگاه کیفری.⁹⁸

نام: مهران بهرامیان

سن: ۳۰

شهر: سمیرم، استان اصفهان

اعتراضات: «زن، زندگی، آزادی»، ۱۴۰۱

اتهام: محاربه

وضعیت: محکوم به اعدام در روز ۲۷ ژانویه ۲۰۲۴، این حکم دو روز بعد در ۲۹ ژانویه تایید شد.

نام: فاضل بهرامیان

سن:

شهر: سمیرم، استان اصفهان

اعتراضات: «زن، زندگی، آزادی»، ۱۴۰۱

اتهام: محاربه

وضعیت: محکوم به اعدام در روز ۲۷ ژانویه ۲۰۲۴، این حکم دو روز بعد در ۲۹ ژانویه تایید شد.

نام: میلاد آرمون

سن: ۲۳

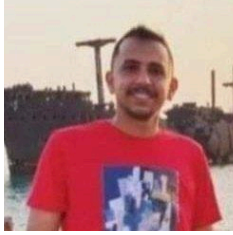
شهر: تهران

اعتراضات: «زن، زندگی، آزادی»، ۱۴۰۱

اتهام: قصاص

وضعیت: محکوم به اعدام در روز ۱۳ نوامبر ۲۰۲۴ در شعبه کیفری ۱۳ تهران

⁹⁸ <https://iranhr.net/en/indanger/6427/>

نام: علیرضا کفایی

سن: ۳۴

شهر: تهران

اعتراضات: «زن، زندگی، آزادی»، ۱۴۰۱

اتهام: قصاص

وضعیت: محکوم به اعدام در روز ۱۳ نوامبر ۲۰۲۴ در شعبه کیفری ۱۳ تهران⁹⁹

نام: امیرمحمد خوش اقبال

سن: ۲۶

شهر: تهران

اعتراضات: «زن، زندگی، آزادی»، ۱۴۰۱

اتهام: قصاص

وضعیت: محکوم به اعدام در روز ۱۳ نوامبر ۲۰۲۴ در شعبه کیفری ۱۳ تهران¹⁰⁰

نام: نوید نجاران

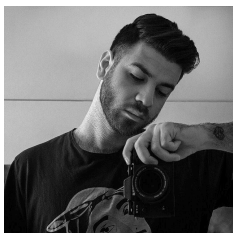
سن: ۳۱

شهر: تهران

اعتراضات: «زن، زندگی، آزادی»، ۱۴۰۱

اتهام: قصاص

وضعیت: محکوم به اعدام در روز ۱۳ نوامبر ۲۰۲۴ در شعبه کیفری ۱۳ تهران¹⁰¹

نام: حسین نعمتی

سن: ۲۵

شهر: تهران

اعتراضات: «زن، زندگی، آزادی»، ۱۴۰۱

اتهام: قصاص

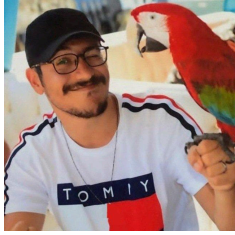
وضعیت: محکوم به اعدام در روز ۱۳ نوامبر ۲۰۲۴ در شعبه کیفری ۱۳ تهران¹⁰²

⁹⁹ <https://iranhr.net/en/articles/7122/>

¹⁰⁰ <https://iranhr.net/en/articles/7122/>

¹⁰¹ <https://iranhr.net/en/articles/7122/>

¹⁰² <https://iranhr.net/en/articles/7122/>

نام: علیرضا برمزپورناک

سن: ۲۶

شهر: تهران

اعتراضات: «زن، زندگی، آزادی»، ۱۴۰۱

اتهام: قصاص

وضعیت: محکوم به اعدام در روز ۱۳ نوامبر ۲۰۲۴ در شعبه کیفری ۱۳ تهران¹⁰³

نام: محمد مهدی سلیمانی (عکس تاییدشده‌ای از او به دست ما نرسیده است)

سن:

شهر: مشهد

اعتراضات: «زن، زندگی، آزادی»، ۱۴۰۱

اتهام: قصاص

وضعیت: محکوم به اعدام در دادگاه کیفری مشهد در نوامبر ۲۰۲۴¹⁰⁴

نام: محراب عبدالله‌زاده

سن: ۲۷

شهر: ارومیه

اعتراضات: «زن، زندگی، آزادی»، ۱۴۰۱

اتهام: قصاص

وضعیت: محکوم به اعدام در روز ۱ دسامبر ۲۰۲۴ در شعبه کیفری یک ارومیه¹⁰⁵

زندانیان سیاسی

نام: علی مجدم (عرب)

سن: ۴۲

شهر: اهواز

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه) در ارتباط با پرونده حبیب اسبورد

وضعیت: محکوم به اعدام

¹⁰³ <https://iranhr.net/en/articles/7122/>

¹⁰⁴ <https://iranhr.net/en/articles/7122/>

¹⁰⁵ <https://kurdpa.net/fa/news/2024/11/69>

نام: محمدرضا مقدم (عرب)

سن: ۳۱

شهر: اهواز

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه) در ارتباط با پرونده حبیب اسیود

وضعیت: محکوم به اعدام

نام: معین خنفری (عرب)

سن: ۳۰

شهر: اهواز

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه) در ارتباط با پرونده حبیب اسیود

وضعیت: محکوم به اعدام

نام: حبیب دریس (عرب)

سن: ۴۰

شهر: اهواز

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه) در ارتباط با پرونده حبیب اسیود

وضعیت: محکوم به اعدام

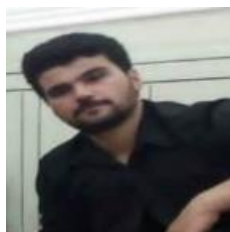
نام: عدنان غبیشاوی (عرب)

سن: ۲۷

شهر: اهواز

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه) در ارتباط با پرونده حبیب اسیود

وضعیت: محکوم به اعدام

نام: سالم موسوی (عرب)

سن: ۳۹

شهر: اهواز

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه) در ارتباط با پرونده حبیب اسیود

وضعیت: محکوم به اعدام

نام: پخشان عزیز

سن: ۴۰

شهر: تهران

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: محکوم به اعدام. درخواست اعاده دادرسی وی در تاریخ ۲۵ ژانویه ۲۰۲۵ در شعبه ۹ دیوان عالی رد شد.

نام: وریشه مرادی

سن: ۳۹

شهر: تهران

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: محکوم به اعدام.¹⁰⁶

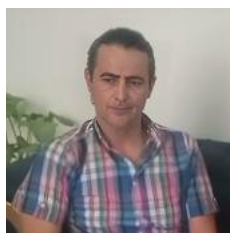
نام: شریفه محمدی

سن: ۳۹

شهر: رشت

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: محکوم به اعدام. حکم او در اکتبر ۲۰۲۴ در دیوان عالی نقض و به شعبه هم عرض ارجاع داده شد اما شریفه مجدد در شعبه ۲ دادگاه انقلاب رشت در ۱۳ فوریه ۲۰۲۵ به اعدام محکوم شد.¹⁰⁷

نام: مهدی حسنی

سن: ۴۸

شهر: تهران

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)، محاربه و افساد فی الارض

وضعیت: در سپتامبر ۲۰۲۴ به اعدام محکوم شد.¹⁰⁸ حکم او در دیوان عالی تایید شد.¹⁰⁹

¹⁰⁶ <https://iranhr.net/en/articles/7122/>

¹⁰⁷ <https://iranhr.net/en/indanger/7212/>

¹⁰⁸ <https://iranhr.net/en/articles/6933/>

¹⁰⁹ <https://iranhr.net/en/articles/7303/>

نام: بهروز احسانی اسلاملو

سن: ۷۰

شهر: تهران

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)، محاربه و افساد فی الارض

وضعیت: در سپتامبر ۲۰۲۴ به اعدام محکوم شد.¹¹⁰ حکم او در دیوان عالی تایید شد.¹¹¹

نام: پویا قبادی

سن: ۳۲

شهر: تهران

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: در ۲۵ نوامبر ۲۰۲۵ در شعبه ۲۶ دادگاه انقلاب تهران به اعدام محکوم شد.¹¹²

نام: بابک علیپور

سن: ۳۳

شهر: تهران

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: در ۲۵ نوامبر ۲۰۲۵ در شعبه ۲۶ دادگاه انقلاب تهران به اعدام محکوم شد.¹¹³

نام: وحید بنی‌عامریان

سن: ۳۲

شهر: تهران

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: در ۲۵ نوامبر ۲۰۲۵ در شعبه ۲۶ دادگاه انقلاب تهران به اعدام محکوم شد.¹¹⁴

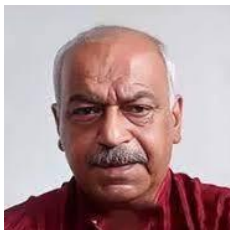
¹¹⁰ <https://iranhr.net/en/articles/6933/>

¹¹¹ <https://iranhr.net/en/articles/7303/>

¹¹² <https://iranhr.net/en/articles/7312/>

¹¹³ <https://iranhr.net/en/articles/7312/>

¹¹⁴ <https://iranhr.net/en/articles/7312/>

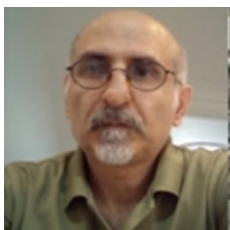
نام: ابوالحسن منتظر

سن: ۶۵

شهر: تهران

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: در ۲۵ نوامبر ۲۰۲۵ در شعبه ۲۶ دادگاه انقلاب تهران به اعدام محکوم شد.¹¹⁵

نام: محمد تقوی سنگدهی

سن: ۵۸

شهر: تهران

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: در ۲۵ نوامبر ۲۰۲۵ در شعبه ۲۶ دادگاه انقلاب تهران به اعدام محکوم شد.¹¹⁶

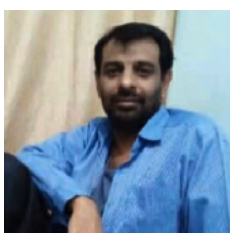
نام: علی اکبر دانشپور

سن: ۵۷

شهر: تهران

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: در ۲۵ نوامبر ۲۰۲۵ در شعبه ۲۶ دادگاه انقلاب تهران به اعدام محکوم شد.¹¹⁷

نام: عیدو شه‌بخش (بلوچ)

سن:

شهر: تهران

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: روز ۴ فوریه ۲۰۲۴ در شعبه ۲۸ دادگاه انقلاب تهران به اعدام محکوم شد و این حکم

در اکتبر ۲۰۲۴ به تایید دیوان عالی کشور رسید.¹¹⁸

¹¹⁵ <https://iranhr.net/en/articles/7312/>

¹¹⁶ <https://iranhr.net/en/articles/7312/>

¹¹⁷ <https://iranhr.net/en/articles/7312/>

¹¹⁸ <https://iranhr.net/en/articles/7122/>

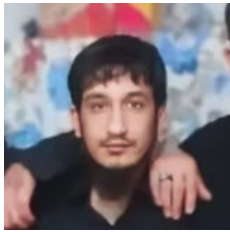
نام: عبدالرحیم گنجی‌زهی (بلوچ)

سن:

شهر: تهران

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: روز ۴ فوریه ۲۰۲۴ در شعبه ۲۸ دادگاه انقلاب تهران به اعدام محکوم شد و این حکم در اکتبر ۲۰۲۴ به تایید دیوان عالی کشور رسید.¹¹⁹

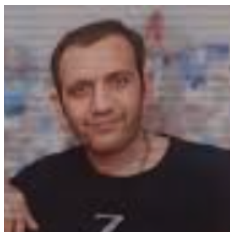
نام: سلیمان شهبخش (بلوچ)

سن:

شهر: تهران

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: روز ۴ فوریه ۲۰۲۴ در شعبه ۲۸ دادگاه انقلاب تهران به اعدام محکوم شد و این حکم در اکتبر ۲۰۲۴ به تایید دیوان عالی کشور رسید.¹²⁰

نام: عبدالغنی شهبخش (بلوچ)

سن:

شهر: تهران

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: روز ۴ فوریه ۲۰۲۴ در شعبه ۲۸ دادگاه انقلاب تهران به اعدام محکوم شد و این حکم در اکتبر ۲۰۲۴ به تایید دیوان عالی کشور رسید.¹²¹

نام: یوسف احمدی

سن:

شهر: سنندج

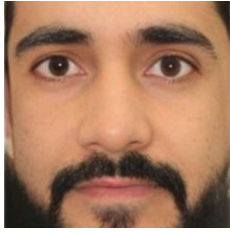
اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: محکوم به اعدام. این حکم در ژانویه ۲۰۲۵ در دیوان عالی کشور تایید شد.

¹¹⁹ <https://iranhr.net/en/articles/7122/>

¹²⁰ <https://iranhr.net/en/articles/7122/>

¹²¹ <https://iranhr.net/en/articles/7122/>

نام: عبدالحكيم عظيم گرجی

سن:

شهر: مشهد

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: در شعبه ۴ دادگاه انقلاب مشهد به اعدام محکوم شد. این حکم در شعبه ۳۹ دیوان عالی کشور در ماه ژوئیه ۲۰۲۴ تایید شد.¹²²

نام: عبدالرحمن گرجی

سن:

شهر: مشهد

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: در شعبه ۴ دادگاه انقلاب مشهد به اعدام محکوم شد. این حکم در شعبه ۳۹ دیوان عالی کشور در ماه ژوئیه ۲۰۲۴ تایید شد.¹²³

نام: تاج محمد خرمالی (تصویری از او در دست نیست)

سن:

شهر: مشهد

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: در شعبه ۴ دادگاه انقلاب مشهد به اعدام محکوم شد. این حکم در شعبه ۳۹ دیوان عالی کشور در ماه ژوئیه ۲۰۲۴ تایید شد.¹²⁴

نام: فرهاد شاکری (سنی مذهب)

سن:

شهر: مشهد

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: در شعبه ۴ دادگاه انقلاب مشهد به اعدام محکوم شد. این حکم در شعبه ۳۹ دیوان عالی کشور در ماه ژوئیه ۲۰۲۴ تایید شد.¹²⁵

¹²² <https://t.me/haalvsh/23126>

¹²³ <https://t.me/haalvsh/23126>

¹²⁴ <https://t.me/haalvsh/23126>

¹²⁵ <https://t.me/haalvsh/23126>

نام: عیسی عید محمدی (سنی مذهب)

سن:

شهر: مشهد

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: در شعبه ۴ دادگاه انقلاب مشهد به اعدام محکوم شد. این حکم در شعبه ۳۹

دیوان عالی کشور در ماه ژوئیه ۲۰۲۴ تایید شد.¹²⁶

نام: مالک علی فدایی نسب (سنی مذهب)

سن:

شهر: مشهد

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: در شعبه ۴ دادگاه انقلاب مشهد به اعدام محکوم شد. این حکم در شعبه ۳۹ دیوان عالی کشور در ماه ژوئیه

۲۰۲۴ تایید شد.¹²⁷

نام: ادريس آلی (کولبر کرد)

سن: ۳۳

شهر: ارومیه

اتهامات: افساد فی الارض (از طریق جاسوسی برای اسرائیل در پرونده فخری زاده)

وضعیت: در شعبه ۳ دادگاه انقلاب ارومیه در ژوئن ۲۰۲۴ به اعدام محکوم شد.¹²⁸

نام: آزاد شجاعی (کرد)

سن:

شهر: ارومیه

اتهامات: افساد فی الارض (از طریق جاسوسی برای اسرائیل در پرونده فخری زاده)

وضعیت: مجازات اعدام او در وبسایت قوه قضائیه در تاریخ ۵ نوامبر ۲۰۲۴ اعلام شد.¹²⁹

¹²⁶ <https://t.me/haalvsh/23126>

¹²⁷ <https://t.me/haalvsh/23126>

¹²⁸ <https://iranhr.net/en/articles/6753/>

¹²⁹

<https://www.mizanonline.ir/fa/news/4802396/د-آزاد-شجاعی-به-پرونده-چای-دیش-مشخص-شد-سه-نفر-د-زاده-به-اعدام-محکوم-شدند-تقاضای-عفو-الهه-محمدی-و-نیلو-فر-حامدی-در-حال-8C%80%80E2%80%80-پر-ونده-شهید-فخری-پرسی-است>

نام: رسول احمد رسول (کرد)

سن:

شهر: ارومیه

اتهامات: افساد فی الارض (از طریق جاسوسی برای اسرائیل در پرونده فخری زاده)

وضعیت: مجازات اعدام او در وبسایت قوه قضائیه در تاریخ ۵ نوامبر ۲۰۲۴ اعلام شد.¹³⁰

نام: ناصر بکرزاده

سن: ۲۵

شهر: ارومیه

اتهامات: افساد فی الارض (از طریق جاسوسی برای اسرائیل)

وضعیت: در شعبه ۳ دادگاه انقلاب ارومیه در اکتبر ۲۰۲۳ به اعدام محکوم شد.¹³¹

نام: شاهین وصاف

سن: ۲۸

شهر: ارومیه

اتهامات: افساد فی الارض (از طریق جاسوسی برای اسرائیل)

وضعیت: مجازات اعدام او در وبسایت قوه قضائیه در تاریخ ۵ نوامبر ۲۰۲۴ اعلام شد.¹³²

نام: حمید حسینی نژاد حیدرانلو (کرد)

سن:

شهر: ارومیه

اتهامات: بغی (اقدام مسلحانه)

وضعیت: در شعبه ۱ دادگاه انقلاب ارومیه به اعدام محکوم شد.¹³³

130

<https://www.mizanonline.ir/fa/news/4802396/د-د-مشخص-شد-سه-نفر-د-زاده-به-ایجاد-محکوم-شدند-تقاضای-عفو-الهه-محمدی-و-نیلو-فر-حامدی-در-حال-8C%80%82E%2>
پرسی-است

131

https://kurdistanhumanrights.org/fa/news-fa/prison-sentences-fa/2024/11/10/p38085?fbclid=IwY2xjawISi59leHRuA2FlbQIxMAABHR6XoyOVEDTVu8Wb2Qkilb4DE-YMDDufv4ugcde01a8raeOBp75v95tXeQ_aem_Vg1GxX87hA9x2YAGWChAFQ

132

<https://www.mizanonline.ir/fa/news/4802396/د-د-مشخص-شد-سه-نفر-د-زاده-به-ایجاد-محکوم-شدند-تقاضای-عفو-الهه-محمدی-و-نیلو-فر-حامدی-در-حال-8C%80%82E%2>
پرسی-است

133 <https://kurdpa.net/fa/news/2024/10/2>

نام: سامان محمدی خیاره (کرد)

سن: ۳۵

شهر: تهران

اتهامات: محاربه

وضعیت: در دادگاه انقلاب تهران به اعدام محکوم شد.¹³⁴

نام: محمد امین مهدوی شایسته

سن: ۲۶

شهر: تهران

اتهامات: محاربه، افساد فی الارض و توهین به مقدسات

وضعیت: در شعبه ۱۵ دادگاه انقلاب تهران به اعدام محکوم شد.¹³⁵

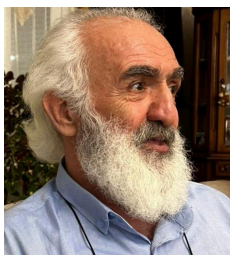
نام: ملک داورشناس (عرب)

سن: ۲۳

شهر: اهواز

اتهامات: بغی

وضعیت: محکوم به مرگ در شعبه دو دادگاه انقلاب دزفول در ژانویه ۲۰۲۴.¹³⁶

نام: شهریار بیات

سن: ۶۵

شهر: تهران

اتهامات: توهین به مقدسات

وضعیت: روز ۱۴ فوریه ۲۰۲۴ در دادگاه کیفری تهران به اعدام محکوم شد.¹³⁷

نام: علی عبیداوی

سن:

شهر: ماهشهر

اتهامات: نامشخص

وضعیت: روز ۲۱ ژانویه ۲۰۲۴ در دادگاه انقلاب ماهشهر به اعدام محکوم شد.¹³⁸

¹³⁴ <https://iranhr.net/en/articles/7207/>

¹³⁵ <https://iranhr.net/en/articles/7196/>

¹³⁶ <https://iranhr.net/en/articles/7196/>

¹³⁷ <https://www.iranintl.com/202501249871>

¹³⁸ https://t.me/KHRO_ORG/476

نام: منوچهر فلاح

سن:

شهر: تهران

اتهامات: محاربه از طریق تخریب اموال عمومی

وضعیت: در فوریه ۲۰۲۵ در شعبه ۲ دادگاه انقلاب رشت به اعدام محکوم شد.

دو تابعیتی‌ها و شهروندان خارجی در خطر اعدام

نام: احمدرضا جلالی

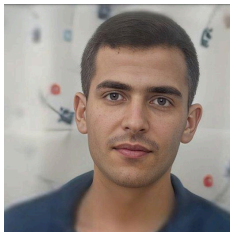
سن: ۵۲

شهر: تهران

تابعیت: سوئدی-ایرانی

اتهام: افساد فی الارض

وضعیت: حکم اعدام تأیید شده است.¹³⁹

نام: حاتم اوزدمیر

سن: ۲۳

شهر: ارومیه

تابعیت: ترکیه‌ای

اتهامات: بغی

وضعیت: شعبه سوم دادگاه انقلاب ارومیه او را به اعدام محکوم کرد. حکمش در سپتامبر ۲۰۲۴ در شعبه ۹ دیوان عالی

کشور تأیید شد.¹⁴⁰

¹³⁹ <https://iranhr.net/fa/articles/4654/>

¹⁴⁰ <https://iranhr.net/en/articles/6931/>

سازمان حقوق بشر ایران (IHRNGO)

سازمان حقوق بشر ایران یک سازمان غیرانتفاعی مدافع حقوق بشر است که در داخل و خارج ایران عضو دارد. این سازمان که مقر آن در شهر اسلو نروژ است، هیچ‌گونه وابستگی حزبی یا سیاسی ندارد. سازمان حقوق بشر ایران کار خود را با گروهی از مدافعان حقوق بشر ایرانی و غیر ایرانی از سال ۲۰۰۵ آغاز کرد و در سال ۲۰۰۹ به‌عنوان یک سازمان غیردولتی بین‌المللی در نروژ ثبت شد.

پشتیبانی و توانمندسازی جامعه مدنی و لغو مجازات اعدام از اهداف اصلی سازمان حقوق بشر ایران است.

سازمان حقوق بشر ایران از شبکه‌ای گسترده در میان فعالان جنبش لغو اعدام در داخل و خارج ایران برخوردار است:

علاوه بر حامیان و همکاران در میان فعالان جامعه مدنی در مناطق مرکزی ایران، سازمان حقوق بشر ایران شبکه گسترده‌ای در مناطق اتنیکی دارد که اغلب مورد توجه رسانه‌های جریان اصلی قرار نمی‌گیرند. علاوه بر این، شبکه‌های گسترده گزارشگران در بسیاری از زندان‌های ایران و میان وکلا و خانواده‌های زندانیان محکوم به اعدام، سازمان حقوق بشر ایران را قادر می‌سازد تا یکی از منابع اصلی بسیاری از گزارش‌های اعدام در زندان‌های مختلف ایران و گزارش‌های موثق در مورد جنایت‌های جمهوری اسلامی در اعتراضات سراسری باشد. سازمان حقوق بشر ایران از سال ۲۰۰۹ عضو «ائتلاف جهانی علیه مجازات اعدام» (WCADP) و از سال ۲۰۱۱ یکی از ۲۰ عضو کمیته مرکزی آن بوده است. این سازمان همچنین عضو «ایمپکت ایران»، ائتلافی متشکل از بیش از ۱۳ سازمان غیردولتی حقوق بشری ایرانی است. همکاری نزدیک سازمان حقوق بشر ایران با فعالان و نهادهای مخالف اعدام در داخل و خارج ایران، این سازمان را به بازیگری مهم در راستای لغو مجازات اعدام در ایران، کشوری با بیشترین سرانه اعدام در جهان، تبدیل کرده است. گزارش سالانه سازمان حقوق بشر ایران در رابطه با اعدام در ایران که از سال ۲۰۰۸ به‌طور مرتب منتشر می‌شود، یکی از منابع مهم اطلاعات در این باره است و به‌عنوان یک مرجع، مورد استناد نهادهای بین‌المللی و کنشگران ایرانی قرار می‌گیرد. سازمان حقوق بشر ایران غیر از تمرکز بر موضوع اعدام، به سایر حوزه‌های حقوق بشر نیز می‌پردازد و حقوق اقلیت‌های اتنیکی و مذهبی، زنان و کودکان را دنبال می‌کند.

فعالیت‌های اصلی سازمان حقوق بشر ایران شامل موارد زیر است:

مبارزه برای لغو مجازات اعدام از طریق نظارت، گزارش‌دهی، توانمندسازی جامعه مدنی مخالف مجازات اعدام در ایران و جلب حمایت‌های بین‌المللی.

ترویج رویه عادلانه قضایی و حکومت قانون از طریق مطرح‌کردن مباحث حقوقی در ایران و تشویق اصلاحات قانونی. سازمان حقوق بشر ایران از دسامبر سال ۲۰۱۴، انتشار دوهفته‌نامه‌ای حقوقی با عنوان «حقوق ما» را با مشارکت وکلا، حقوقدانان، دانشجویان حقوق و علمای دینی ایرانی و با هدف ایجاد بحث‌های حقوقی، آغاز کرده است. نقد و بررسی قوانین از سوی حقوقدانان و کارشناسان و ارائه پیشنهادهای تخصصی برای سازگار کردن قوانین ایران با استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر، در دستور کار این مجله است.

دفاع از مدافعان حقوق بشر، با فراهم‌کردن شرایط فعالیت امن‌تر برای ایشان، بازتاب صدای مدافعان زندانی حقوق بشر و حمایت از مدافعان حقوق بشر در معرض خطر.

کارنامه فعالیت‌های سازمان حقوق بشر ایران طی ۲۰ سال گذشته:

ایجاد آگاهی درمورد وضعیت مجازات اعدام در ایران: سازمان حقوق بشر ایران از طریق تحقیق و نظارت دقیق و گزارش‌دهی مستمر، تصویر واقعی‌تری درخصوص مجازات مرگ در ایران ارائه کرده است. سازمان حقوق بشر ایران به‌عنوان یک منبع معتبر در این حوزه شناخته می‌شود و گزارش‌های سالانه آن مرجعی برای جامعه جهانی¹⁴¹، رسانه‌ها¹⁴² و جامعه مدنی است.¹⁴³

محدود کردن استفاده از مجازات اعدام در ایران از طریق کارزارهای بین‌المللی و حمایت از فعالان مدنی: فعالیت‌های سازمان حقوق بشر ایران از طریق کارزارهای متمرکز داخلی و بین‌المللی به نجات جان چندین زندانی محکوم به اعدام و همچنین تغییر قوانین با هدف محدود کردن صدور و اجرای احکام اعدام، کمک کرده است.

¹⁴¹ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/518/83/PDF/N1451883.pdf?OpenElement>

¹⁴² <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-64108551.amp>

¹⁴³

<https://www.france24.com/en/tv-shows/middle-east-matters/20220504-death-penalty-on-the-rise-in-iran-report-reveals-executions-increased-by-25-in-2021>

مطرح کردن بحث در مورد مجازات اعدام در سطح ملی و توانمندسازی و آموزش فعالان

جنبش لغو مجازات اعدام در داخل ایران: سازمان حقوق بشر ایران اولین سازمان غیردولتی بود

که به صورت پایدار بر روی تمام موارد منتهی به مجازات مرگ در ایران تمرکز کرده است. سازمان

حقوق بشر ایران با انتشار اخبار، گزارش‌ها، مصاحبه‌ها، و از سال ۲۰۱۵ از طریق برنامه تلویزیونی¹⁴⁴

هفتگی یک‌ساعته خود، در امر آموزش در جهت لغو مجازات اعدام و ترویج یک گفت‌وگوی ملی

در خصوص مجازات مرگ در ایران نقش داشته است.

¹⁴⁴ <https://iranhr.net/fa/multimedia/#/all/all/1>

سازمان با هم علیه مجازات اعدام (ECPM)

ECPM (با هم علیه مجازات اعدام) سازمانی است که تنها بر یک هدف خاص متمرکز است: لغو جهانی مجازات اعدام تحت هر شرایطی.

توجه به زندانیان محکوم به اعدام

ECPM تحقیقات قضایی جامعی درخصوص محکومان به اعدام (در مراکش، تونس، ایالات متحده آمریکا، جمهوری دموکراتیک کنگو، کامرون، موریتانی، اندونزی، مالزی، و لبنان) انجام می‌دهد و منتشر می‌کند. نشریه ما «تحقیقات درخصوص محکومان به مرگ در جمهوری دموکراتیک کنگو» بالاترین جایزه حقوق بشر جمهوری فرانسه را دریافت کرد.

ECPM از قربانیان مجازات اعدام، زندانیان و خانواده‌های آنان، مانند سرژ آتلاوی و هنک اسکینر حمایت می‌کند.

ECPM از برقراری ارتباط با زندانیان محکوم به مرگ نیز حمایت می‌کند.

دفاع با حداکثر توان

ECPM اولین سازمان مردم‌نهاد جهان است که به مبارزه با مجازات اعدام اختصاص یافته و شرایط حضور در «شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد» (ECOSOC) را به دست آورده است. این حضور، فرصتی برای حمایت از اهداف آن در قلب سیستم سازمان ملل متحد را تضمین می‌کند. ECPM ضمن همکاری با مأموریت‌های ویژه مختلف (درخصوص ایران، قتل‌های فراقضایی، مدافعان حقوق بشر، شکنجه، فقر و غیره)، ائتلاف جهانی علیه مجازات اعدام را در سال ۲۰۰۲ ایجاد کرد که امروزه در سراسر جهان بیش از ۱۵۰ عضو دارد (شامل سازمان‌های مردم‌نهاد، کانون‌های وکلا، نهادهای محلی و اتحادیه‌ها). در کنار ائتلاف جهانی، ECPM کارزارهایی را برای بسیج عمومی و دفاع از محکومان به اعدام با همراهی تصمیم‌گیرندگان سیاسی (از جمله اتحادیه اروپا، کمیسیون آفریقایی حقوق بشر و مردم، دولت‌ها و غیره) رهبری می‌کند.

ECPM از سازماندهی‌کنندگان «آبان تریبونال» برای رسیدگی به جنایات آبان ۱۳۹۸ (نوامبر ۲۰۱۹) در ایران بود.

متحد کردن فعالان لغو مجازات اعدام در سراسر جهان

ECPM بنیان‌گذار و سازمان‌دهنده کنگره‌های جهانی علیه مجازات اعدام است. در این رویدادها بیش از ۱۳۰۰ نفر به نمایندگی از جنبش جهانی لغو مجازات اعدام گردهم می‌آیند. وزیران، نمایندگان مجلس، دیپلمات‌ها، فعالان و سازمان‌های جامعه مدنی، محققان و روزنامه‌نگاران هر سه سال یکبار گرد هم می‌آیند تا روابط خود را تقویت و راهبردهای آینده را ترسیم کنند.

آموزش و آگاهی‌رسانی در خصوص لغو مجازات اعدام

ECPM برای تشویق جوانان به حمایت از این موضوع، در مدارس از طریق مسابقات نقاشی، جلسات آشناسازی با روزنامه‌نگاری و بازدیدهای آزاد کلاسی (با مشارکت متخصصان، افرادی که قبلاً به اعدام محکوم شده بودند و یا خانواده‌های زندانیان محکوم به اعدام) برنامه‌هایی را دنبال می‌کند. از اکتبر ۲۰۰۹، بیش از ۱۰۰۰۰ دانش‌آموز مقاطع راهنمایی و دبیرستان در این برنامه‌ها شرکت کرده‌اند.

ECPM با مشارکت در رویدادهای بین‌المللی همبستگی مانند «شهرهایی برای زندگی»، «روز جهانی مبارزه با مجازات اعدام»، «روز جهانی حقوق بشر» و... آگاهی عمومی را درباره وضعیت اقلیت‌ها و گروه‌های آسیب‌پذیر افزایش می‌دهد.

تقویت ظرفیت‌های کنشگران محلی و همکاری با آن‌ها

ECPM از طریق حمایت از تشکیل ائتلاف‌های ملی و منطقه‌ای علیه مجازات اعدام (در مراکش، تونس، آفریقای مرکزی، آسیا و غیره) و همچنین ایجاد شبکه‌هایی از نمایندگان پارلمان و وکلای طرفدار لغو مجازات اعدام، با انزوای فعالان این حوزه در هر کجا که مجازات اعدام باقی است، مبارزه می‌کند.

ECPM توانایی همراهان محلی خود را از طریق برگزاری جلسات آموزشی و توصیه برای پشتیبانی از فعالیت آن‌ها در همه سطوح سیاسی، تقویت می‌کند.

گزارش سالانه اعدام در ایران ۲۰۲۴

در سال ۲۰۲۴، دست کم ۹۷۵ نفر در ایران اعدام شدند که نسبت به سال ۲۰۲۳ میلادی ۱۷ درصد افزایش داشته و بالاترین تعداد اعدام‌های ثبت شده در بیش از دو دهه اخیر را رقم زده است. این افزایش عمدتاً ناشی از ۵۰۳ اعدام مرتبط با جرایم مواد مخدر است که یک رکورد جدید محسوب می‌شود. با این حال، دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد (UNODC) در برابر این روند نگران کننده سکوت در پیش گرفته و از اقدام در این زمینه خودداری کرده است. اعدام شهروندان افغانستانی نیز با افزایش شدید همراه بوده و از ۲۵ مورد در سال ۲۰۲۳ به ۸۰ مورد در سال ۲۰۲۴ رسیده است، که نشان دهنده هدف قرار گرفتن نامتناسب گروه‌های به حاشیه رانده شده است. همچنین، اقلیت اتمیکی بلوچ نسبت بسیار بالایی را در اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر به خود اختصاص دادند و از میان ۱۰ زندانی سیاسی که به دلیل ارتباط با گروه‌های ممنوعه اپوزیسیون اعدام شدند، ۹ نفرشان کرد بودند. اعدام دست کم ۳۱ زن در سال ۲۰۲۴ بالاترین آمار اعدام زنان از سال ۲۰۰۸ تاکنون را نشان می‌دهد. علاوه بر این، دست کم یک کودک-مجرم در سال ۲۰۲۴ به دار آویخته شد. با وجود این، جنبش مخالف اعدام در داخل ایران در حال رشد است. کارزار «سه‌شنبه‌های نه به اعدام» که زندانیان آغاز کردند، نقطه شروع یک حرکت اجتماعی در مخالفت با مجازات اعدام در ایران است. با انتشار این گزارش، ما از جامعه بین‌المللی می‌خواهیم که اقدامی فوری در جهت فشار بر جمهوری اسلامی برای توقف اعدام‌ها در ایران و حمایت از جنبش رو به رشد علیه مجازات اعدام انجام دهد. سکوت، ماشین کشتار جمهوری اسلامی را تقویت می‌کند، اما فشار قوی و مستمر بین‌المللی می‌تواند آن را متوقف کند.

Mahmood Amiry-Moghaddam
Director
Iran Human Rights
P.O.Box 2691 Solli
0204 Oslo - Norway
Tel: +47 91742177
Email: mail@iranhr.net

www.iranhr.net

Raphaël Chenuil-Hazan
Executive director
Email: rchenuil@ecpm.org
62bis avenue Parmentier
75011 PARIS

www.ecpm.org